

પુલકાચે રાશીદીન.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૬૭૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ખુલ્લું ૨૧૨૦૧૦૧

વિષય પૃથક વંશ

૭૮૬

ચીસ્તીઆ અંથમાળા
નં. ૨ જો.

ખુલફાએ રાશેદીન

અનુવાદક

મુન્શી નેઅમતપરમાર વલીપરમાર.

માંગરોલ. (મોટામીયાં સાહેબનું.)

સુરત નજીક.

આવૃત્તી પહેલી.

પ્રત ૫૦૦.

પ્રકાશક

પંડાણ નીલામખાન તુરખાન વકીલ

લાલ દરવાજા-અમદાવાદ.

કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

અનુક્રમણીકા.

હ૦ અખાત્રકર સિદ્ધીક રદી૦	...	...	...	૧
હ૦ ઉમર રદી૦	...	...	...	૪૭
હ૦ હિમાન રદી૦	...	...	...	૮૧
હ૦ અલી હ૦ વ૦...	...	...	...	૧૦૦

આ પુસ્તક સન ૧૮૬૭ ના પચીસમા એક્ટ પ્રમાણે રજીસ્ટર્ડ કરાવી
પ્રગટ કરવાએ સર્વ હક પોતાને રાખીને રાખ્યા છે.

અમદાવાદમાં

ધી અમરસિંહજી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ. લાલ દરવાજા લાલકાકા લોજમાં
પકાણુ તુરખાન અમીરખાન વકીલે છાપી.

અર્પણ પત્રીકા.

હમદર્દ શેઠ અહમદભાઈ મુશાભાઈ ડામણીવાળા રહેવાસી સુરતનાં
તે હાલ મુંબઈના.

દુવાએ સુન્નતુલ ઇસ્લામના સાથ લખવાનું કે:—

મહાન પરમપુણ્ય ચિસ્તીઆ ખાનદાન માંગરેલની ગાદીના
સજ્જદેનશીન અમારા પીરસાહેબ શ્રી મોટામીયાં સાહેબથી પ્રસંગોપાત
આપની પાક ઇસ્લામ ધર્મ તરફની મુસ્તકીમ પામંદી, હમદર્દ
વિવેક આદિક ઉંચા સદગુણો વિષે સાંભળેલું તે ઉપરથી આપની
મુલાકાત લેવા ઇચ્છા થઈ અને તે ઇચ્છા નાં પીરસાહેબ શ્રી મોટા-
મીયાં સાહેબનાજ મારફતે ખુદાએ પુરી કરી જેને હજુ માત્ર બેજ
માસ પુરા થયા છે.

આ ટુંક મુદતમાં આપના સમાગમમાં ઘણી વખત આવવું થયું
તેમાં અમેને ઐટપો બધો સંતોષ થયો કે જેના દાખલા બતાવવા
એ અરથાને ગણાય એમ સમજી તે વિષેનું વર્ણન બીજા યોગ્ય
પ્રસંગે લખવા ઉમેદ રાખીએ છીએ.

આપની સાથનો તેવો માયાળુ અને પ્રમાણીક સંબંધ સદાય
જળવાઈ રહે તેવા હેતુથી અમારા તરફથી પ્રગટ થતું પુસ્તક “ખુશ,
શાએ રાશેદીન” કે જે પાક ઇસ્લામ ધર્મના સાથે સંબંધ ધરાવે
છે અને તેવા એક પુસ્તકની ગુજરાતી જાણનારા ઇસ્લામીભાઈઓની
ખોટ પુરી પાડવાનો અમારો તે એક અદના પ્રયાસ છે તેવા પુસ્તક
ક્રના સાથે આપનું મુજારફ નામ સદાય જોડાઈ રહેવા આપની
મહેરબાની ભરી પ્રસ્વાનગીથી આપનેજ તે અર્પણ કરવામાં મોટું
માન સમજીએ છીએ આપે મહેરબાનીથી અર્પણપત્રિકાનો સ્વીકાર કર્યો
તેવા માટે આપના આભારી છીએ

પ્રગટકર્તા.

❧ પ્રસ્તાવના ❧

મુસલમાન દેશની સ્થિતિનું અવલોકન કરતાં તેમને માટે ધાર્મિક કેળવણીની અગત્ય સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે, પ્રાચીન અને સાંપ્રત ઇસ્લામી કેળવણીમાં આકાશ પાતાળ જેટલો તફાવત છે. આગલા સમયમાં ઇસ્લામી બાળકોને ધાર્મિક શિક્ષણ લેવા માટે પ્રથમ મદ્રેસા આમાં મોકલવામાં આવતા હતા. જ્યાં તેમને પવિત્ર ધર્મપુસ્તક, શરાહ, શીકાહ, અને હદીસોનું શીક્ષણ આપવામાં આવતું, આટલા વીષયોનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવ્યા પછીજ તેમને બીજા ઉપયોગી સાહિત્યોનું શીક્ષણ આપવામાં આવતું. આ પ્રમાણે બાળપણથીજ ધાર્મિક સંસ્કારો પડેલા પાવાથી તેઓ મોટપણમાં ધર્મચુસ્ત મુસલમાનો નીવડતા, અને ઇસ્લામને માટે પ્રાણ આપવાને સદા તત્પર રહેતા. ઇસ્લામ તરફની તેમની દ્રઢ ભક્તી અને ખંતીલી સેવાના પતાપેજ આજે ઇસ્લામ ટકી રહી પોતાનો દીવ્ય પ્રકાશ દુનીઆના ચારે ખડમાં પ્રકાશી રહ્યું છે. જે કોકોએ ઇસ્લામોન્નતી માટે તન, મન ધનથી પ્રયત્ન કર્યો હતો તે મુસલમાનો આજે ક્યા છે ? કાળચક્રના સપાટામાં સપડાઈને તેઓ સદાની ધોર નીદ્રામાં પડ્યા છે. જો કે તેમના પંચમૃત રૂનો શરીરો તો માટીમાં મળી ગયા છે, પણ તેમની અક્ષય કીર્તી હજી પણ દુનીઆમાં સુર્યની પેઠે પ્રકાશી રહી છે. અને આપણને તેમનું સ્મરણ કરાવે છે. તેમના નામ જબ હિપર આવતાજ અંતઃકરણ આનંદથી પ્રગુસ્તીત બની તેમના વખાણ કરવાને પ્રેરાય છે. આજે માતો મુસલમાનો છે કે નાતો તે ઇસ્લામના તેવી

રથીતી છે, જેનું કારણ ધાર્મિક શીક્ષણની કોતાહીન છે. ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે આગલા જમાનામાં મુસલમાન બાળકોને શરૂઆતમાં ધાર્મિક કેળવણી આપ્યા પછીજ બીજું શીક્ષણ આપવામાં આવતું, પણ તેને બદલે હાલમાં બાળક હિમ્મત હાયક થતાંજ તેને ગુજરાતી નીશાળે મૂકવામાં આવે છે. જે બીલકુલ ઇચ્છવા જોગ નથી. કેમકે વર્નાક્યુલર નીશાળોમાં જે ટેક્ટ બુકો શીખવવામાં આવે છે તેમાં ઇસ્લામી ધર્મને લગતી કંઈ પણ બાબત દેખાતી નથી. પણ તેને બદલે હીંદુ અને ખ્રીસ્તી ધર્મને લગતા દેટલાક પાઠો તેમાં જોવામાં આવે છે. મુળમાં ધાર્મિક શીક્ષણ તો મળેલુંજ નહી, છતાં જ્યાં અન્ય ધર્મને લગતા પાઠો શીખવવામાં આવે તો તેમના કુમળા અંતઃકરણ ઉપર તેવીજ છાપ પડે એમાં શી નવાઈ ? કહેવત છે કે “કુમળું છોડ વાળીએ તેમ વળે” તેજ પ્રમાણે નાના બાળકને જેવી ટેવ પાડીએ તે ॥ પડે જો તેને બાળપણથીજ ધાર્મિક શીક્ષણ આપીએ તો તે આગળ જતાં ધર્મચુસ્ત નીવડે. એમાં કંઈ પણ નવાઈ નથી. પણ વર્નાક્યુલર નીશાળોમાં આજે જે શીક્ષણ આપવામાં આવે છે તે વડે તો મુસલમાન બાળકોને તેમના ધર્મને લગતું કંઈ પણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી તેથી કોલેજ અને યુનીવરસીટીના ડીપ્લોમા મેળવ્યા છતાં તેઓ પોતાના ધર્મ વંશે તો કેવળ અજ્ઞાન રહે છે, આવા ધર્મ વીહીન મુસલમાનો ધર્મોન્નતી કે કોમનું શ્રેય કરી શકે નહીં એ સ્વભાવિક છે, જે વિષયનું તેમને જ્ઞાનજ ન હોય તે વિષયમાં તેઓ શું કરી શકે ! ધાર્મિક કેળવણીના અભાવે તેઓ પોતાના ધર્મના શીત શિવાજીને જોમ સમાન ગણતા હોય તો ધ્રમના ધાર્મિક હકોનું

શક્ષણ કરવા માટે તેઓ કાંઈ પણ કરી શકે નહિ, આવા ઘણા દાખ-
લાઓ આપણી કોમમાંથી મળી શકે તેમ છે. આ સઘળું ધાર્મિક
શિક્ષણના અભાવેજ ગણી શકાય. શરૂઆતમાં બાળકને એકદમ વર્ના-
કયુક્તર નિશાળમાં મોકલવા કરતાં કોઈ સારા મઠરેસામાં મોકલી ધર્મ
શાસ્ત્રનું યથાચોખ શિક્ષણ આપ્યા પછીજ તેને નિશાળે મૂકવામાં
આવે તો કાંઈ પણ વાંધા જોવું નથી. કેમકે બાળપણમાંજ ધાર્મિક શિક્ષણ
મળેલું હોવાથી મોટપણે તે સંસ્કારી અને ધર્મચુસ્ત બને છે,
પોતાના ધર્મ સિવાય તેને બીજી કોઈ પણ વસ્તુ વધુ પ્રિય લાગતી
નથી, તેથી તે ધર્મોન્નતી અને કોમની સેવા બજાવવા માટે સદા
તત્પર રહે છે, આવી ભાવનાઓ ધર્મચુસ્ત મુસલમાનોમાંજ ઉત્પન્ન
થઈ શકે છે, અને તેવા ભાવનાઓ વડે તેના બન્ને સંસાર સુધારે
છે, એટલુંજ નહિ, પણ તેના હાથે ધર્મોન્નતીના અનેક કામો થાય
છે. આ સઘળું મુસલમાન બાળકોને ધાર્મિક કેળવણી આપવાથીજ
બની શકે છે. આ પ્રમાણે જોતાં મુસલમાનો માટે ધાર્મિક કેળવણી
અતિ અગત્યની છે. તેથી પ્રત્યેક મુસલમાને પોતાના બાળકને પ્રથમ
ધાર્મિક શિક્ષણ આપવું જોઈએ. વળી હિંદુ નિશાળોમાં જે પુસ્તકો
શિખવવામાં આવે છે, તે એવા પસંદ કરવા જોઈએ કે જેમાંથી
વિદ્યાર્થીઓને ધર્મને લગતું સંગીન જ્ઞાન મળી શકે.

ઉત્તર હિંદુસ્થાનના કેટલાક ભાગોમાં આ પદ્ધતીનુસાર કામ
લેવામાં આવેછે, એટલે ત્યાં એવા પુસ્તકો પસંદ કરવામાં આવે છે કે
જેમાંથી બાળકોને ધાર્મિક જ્ઞાન મળી શકે, મજદુર શહેરોમાં હઝરત
મહમદ સં ૦ અં ૦ ૧૦, તેમના ચારે ખલીફાઓ અને અન્ય ઇસ્લામી

મહાત્માઓના દુઃક જીવનચરિત્રો પ્રગટ થઈ કેટલાક મહેસાઓમાં
 શિખવવામાં આવે છે. અમારા વાંચકવર્ગને તેવો લાભ આપવા માટે
 મહમ્મદ શફીઉદ્દીનખાન મુરાદખાદી રચિત સિરતે સિદ્દીક, સિરતે ઉમર
 સિરતે ઉસ્માન અને સિરતે ખલી” નામના ઉર્દુમાં પ્રગટ થયેલ પુસ્ત-
 કોનું ભાષાંતર મુન્શી ન્યામતપરમાર વલીપરમાર પાસે કરાવી “ખુલ્લશાએ
 રાશેદીન” નામનું પુસ્તક અમારા તરફથી બહાર પાડવામાં આવ્યું
 છે. જેમાં ચારે ખલીશાઓનું દુઃક જીવનચરિત્ર આપવામાં આવેલું છે.
 હઝરત મહમ્મદ સ. અ. વ. ની વફાત પછી આપણા ખલીશાઓએ
 કેવી કાર્યદક્ષતા અને ન્યાયથી રાજ્યાસન ચલાવી ધર્મોન્નતી કરી
 તેનું આગ્રેહુઅ વર્ણન આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યું છે, તે
 સમયના ખલીશાઓની સાદી રહેણી કરણી સમસ્ત મુસલમાનો તર-
 ફની સમભાવના, અને ઇસ્લામ તરફની અપુર્વ ભક્તિ વાંચક વર્ગ
 ઉપર સારી અસર કરશે એવી અમે આશા રાખીએ છીએ. આવા
 પુસ્તકો અન્ય ભાષાઓમાં તો અત્યાર આગમ્ય પ્રગટ થઈ
 ચુક્યાં છે, પણ માત્ર ગુજરાતી ભાષામાંજ તેની ખોટ હતી જે
 હાલમાં અમારા તરફથી પુરી પાડવામાં આવી છે, ભાગ્યેજ કહેવાની
 અમત્ય છે કે ચારે ખલીશાઓનું જીવનવૃત્તાંત ગુજરાતી : ભાષામાં તો
 આ પહેલુંજ છે. અને જે વાંચકવર્ગ તરફથી અમને યોગ્ય ઉત્તેજન
 મળશે તો અમે ચારે ખલીશાઓના જીવનચરિત્રો જુદા જુદા પુસ્તક
 રૂપે બહાર પાડવાને શક્તિવાન થઈશું, એટલુંજ નહિ પણ “ધર્મ”
 ને લગતા અનેક પુસ્તકો પ્રગટ કરી કોમની સેવા બજાવીશું. પણ
 તે સંઘળું વાંચકવર્ગ તરફથી : મળતા ઉત્તેજન ઉપર આધાર રાખે

છે. કાગળ શાહી, વિગેરે વસ્તુઓની મેંઘવારીને લીધે સદરહુ પુસ્તકની એક રૂપિયા કિંમત રાખવામાં આવી છે, આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં શેઠ અહમદ મુસા દામનીવાળાએ અમને જે આર્થિક મદદ આપી છે, તે વડેજ અમે આ પુસ્તક બહાર પાડવાને શક્તિવાન થયા છીએ. સીં દામનીવાળા જેવા ખીજા ઉદાર ગૃહસ્થો આવા કોમોપયોગી સાહિત્યમાં મદદ કરે તો બેશક કોમને લાભ થયા વિના રહે નહિ.

આ જગ્યાએ અમે મીં દામણીવાળાનો પણ આભાર માનીએ છીએ. આ પુસ્તકનું અનુવાદ મુન્શી ન્યામતપરમાર વલીપરમારે કરેલું છે. કંપોઝીટરો મોટા ભાગે હિંદુ હોવાથી પુસ્તકમાં જે કંઈ ભુલ રહી ગઈ હોય તો તે દરચુબર કરવા અમારા વાંચકવર્ગને વિનંતી કરીએ છીએ.

પ્રકાશક.

ખુલકાએ રાશેદીન.

હું અખાબકર સિદ્દીક રદી

વંશ.

હઝરત અખુબકર સિદ્દીકનું પવિત્ર નામ અબ્દુલ્લાહ બહેર
દતું અને મહા વિદ્વાન તુદી પણ તેજ કહે છે. વંશાવળી નીચે
પ્રમાણે.

અબ્દુલ્લાહ બિન તહારી, બિન હુસેન; બિન અમિર, બિન
કમર, બિન હુસેન, બિન સઅદ, બિન તીમ, બિન મરહે, બિન
હુસેન, બિનલબી બિન ગાલિબલ ફરશી.

હઝરત પયગમ્બરે ખુદા સં અં સં નું વંશ મરેહથી
જમ મળે છે.

ઇલકાખ.

એમ કહેવામાં આવે છે, કે આપનું મુન્શરફ નામ અતીક હતું પરંતુ ઘણા લોકોના અભિપ્રાયથી આ લકખ હતું. તેનું કારણ એ કે આપનો ઉપર દોઝખની અગ્નિ દરમ છે એટલે આપ દોઝખથી મુક્ત છે. ઘણા અરહામો કહે છે કે આપ અતિ રૂપાળા હોવાથી આપનું નામ અતીક પ્રસિદ્ધી પામ્યું છે.

ખીજે ઇલકાખ આપનો સિદ્દીક (સાચા) છે. જમકુરી ઇસ્લામના ઇતિહાસકારોનો આ ઉપરજ અભિપ્રાય સિદ્ધ થયો છે. નારક દ્વિયતના સમયમાંજ આપ આ લકખથી ઓળખાવવા લાગ્યા હતા. અને જ્યાં સુધી પોતાની જાંદગી રહી ત્યાં સુધી ખીજ કોઈપણ નામથી પોતાને ન બોલાવ્યા હજરત સં અં સં ને મઅરાજ થઈ તે હકીકત ઉપર પહેલાં આપેજ સત્ય માની તેના ઉપર ઈમાન મજબુત કર્યો હતો.

જન્મ.

હજરત અમીરુલ મોઅમેનીન હજરત સલઅમથી બે માસ પછી અવતર્યા અને હુન્નુરે અનવર સં અં સં ના સ્વર્ગવાસ સમયે આપની ઉંમર ૬૩ વર્ષની હતી.

કામ (ધંધો)

આપ પોતાની કામમાં અગ્રેસર માનવંતા ગણાતા હતા. અને આભાર કરવો તથા મરૂંવત રાખવા તે તો આપનો મુખ્ય ધંધો

હતો આપ જે નખતે નાવાકિર (જહીલ) હતા તે સમયમાં પણ અરબસ્તાનના મોટા મોટા અમીરો પણ આપની સલાહ લેતા હતા, ખુની કેસ અને બારે દંડના જજમેન્ટોના કેસલા આપજ કરતા હતા જહાલતના સમયમાં પણ આપ પવિત્ર અને પ્રમાણિક હતા. હઝરત ઉસ્માન રહીં અને આપે કોઇ દિવસ દારૂ પીધો નથી. તેમ અવું કોઇ કામ પણ નથી કયું કે જેની ગણના ખોટા કામેમાં થાય આપથી એક વખત ખુલાસો કરવામાં આવ્યો કે આપે દારૂને પણ મોહું અડકાડું છે ? આપે કહ્યું કે કદી નહિ. હું નથી ઈચ્છતો કે આવી નકામી અને નાપાક વસ્તુને મારે મોઢે અડકાડું કે જેથી આમાન અને મરુબતના સદગુણો મારામાંથી નાશ પામે; ને શરીરમાં દુર્ગંધ આવે જનામ સં અં સં ને જ્યારે આ વાતની ખબર પડી ત્યારે જે વખત આપે તરહીક કરી. (એટલે ખાતરી કરી લોકોને બોધ આપ્યો.]

સ્વરૂપ.

હઝરત ઉમ્મુલ મોઅમેનીન આયેશા સિદ્ધિકા રહીં કરમાયે છે કે આપનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે હતું—રંગ ગોરો, શરીર હલકું, ગાલ મેઢેલા, આંગળાના મુળમાં માંસ ઓછો કપાળ પર હંમેશ પરસેવો, મેહદીના ખિઝાખનો ઉપયોગ કરતા હતા, આપની પધરાત મણીનાં સમયે (મદીનામાં પધારતી વખતે) હઝરત સરવરે કાયનાત સં અં સં ની દાઢી મુખારકમાં ઢંઢકે કાળા તથા ઢંઢકે ધોળા એ પ્રમાણે વાળ હતા.

ઇમાનથી લાગ્યશાળી થવું.

હજરત સરવરે કાયનાત સં અં સં એ જ્યારે આપની રૂબરૂ ઇસ્લામ કબુલ કરવાની ભલામણ કરી તો તરત આપે ઇસ્લામ કબુલ કર્યું વિદ્વાન બહીકી શરમાવી ગયા છે કે. ઇસ્લામ કબુલ કરવાનું આમંત્રણ જ્યારે અમુબકર સિદ્દીકને આપવામાં આવ્યું તો આપે બીજા લોકોની વિરુદ્ધ કાંઈપણ તકરાર કરી નથી. અને ફક્ત [સદકત યા રસુલલ્લાહ] [સાયું છે. યા રસુલલ્લાહ] એમ કહી ઇમાન લાવી મુસલમાન થયા. ઘણું કરીને હજરત સં અં સં નો પવિત્ર હુકમ છે કે જ્યારે લોકો ઇસ્લામને જુદું સમજી તેની ખોટી ચરચા એા કરતા હતા તેમાં ફક્ત અમુબકરજ એવા હતા કે જેમણે સાયું માની ઇસ્લામ કબુલ્યું.

ઈસિ આદત બજોર બાજુ નેસ્ત;
તાન બખ્શદ ખુદાએ બખ્શદાહ.

ભાવાર્થ—આવી નેકી કંઈ હાથના ઝોર લડાઈથી મળતી નથી. જ્યાં રૂઢી આપનારો તેને ન આપે ત્યાં સુધી મળી શકે નહિ.

રિસાલતના દરઆરમાં આપની હાજરી (હજરત સં અં સં ની સેવામાં હાજર રહેવું.)

હજરત અમીરૂલ મોઅમેનીન (હજરત સં અં સં ની સેવામાંથી પગલાતગી લીધા સિવાય જુદા થતા નહોતા. મુસાફરીમાં મુસ્તી-

અતમાં જેવી રીતે દીવા ઉપર પતંગીયું આશક રહે છે તેવીજ રીતે. આપ હઝરતની સાથે રહેતા હતા. ખીખી અને બચ્ચાંઓને ખુદાને હવાલે સોંપી આપ હઝરત રસુલે ખુદા સં અં સં ની મહોબતમાં તેમને (ખીખી બચ્ચાંને) મૂકી રવાના થયા. ને ઘરા (ગાર અમર ખાટો) માં હુઝુર સં અં અં ની સાથે રહ્યા. યુદ્ધમાં પહેલાં આપ રહ્યા તેમજ ઓહદના યુધ્ધમાં આપ એકલાજ હતા. ને તે છેલ્લે સુધી અચળ રહ્યા. નહિતર ખીજા લોકો તો નાશી ગયા હતા. બદની લડાઈમાં હઝરત અખ્દુરરહેમાન રહીં (આપનાં દીકરા કે જેઓ પછીથી મુસલમાન થયા) મુશરિકોની મદદે રહેતા હતા. અને હઝરતથી તેમનાં એ ત્રણ વખત વઢવાનો પ્રસંગ આવ્યો હતો. હઝરત અખ્દુરરહેમાન. રહી. એ. સન્માન રાખી અદબના કારણે પોતાના હાથને રોડી લીધે. અને ધમાન લાવી મુસલમાન થયા. ત્યાર પછી આ હડીકત વ્હી આપે કહ્યું કે જો કદાચ મને એવો પ્રસંગ મળત તો હું જરૂર તમને (નિશાન બનાવત.) જગજહેર કરવા તજવીજ કરત.

બહાદુરી.

હઝરત અમીરુલ મોઅમેનીન અલી. કરં વં એ એકવાર હાજર રહેલાઓને હુકમ કર્યો કે આપ બહાદુર માણસને ઓળખી શકો છો. બધાએ મળી હઝરત તરફ ધસારો કર્યો (કે આજ) આપે ફરમાવ્યું કે હું મારા બરોબરીવાળાથી લડું છું. હું બહાદુર છું એ વાત ખરી નથી. અતાવો બહાદુરમાં બહાદુર કોણ છે. બધાએ મળીને અખાખકર જાહેર કર્યું હઝરત અલી રહીં એ હુકમ કર્યો કે અખાખકર

સિદ્ધીક છે. બદરની લડાઈના પ્રસંગે હજરત સલ્વમના રક્ષણ માટે અમોએ એક સાદખાન બનાવ્યું હતું. અને જ્યારે તબવીબ કરી કે કોઈ પણ માણસ આ વખતે જીવ કુરબાન કરનાર છે ? ત્યારે ખુદાના કસમ કોઈની હિંમત ચાલી નહિ પરંતુ હજરત અયુબ-કર ઉઘાડી તલવાર કરી ઉભા રહ્યા અને કોઈ મુશરિકની તાકત નહોતી કે આપનો સામનો કરી શકે.

ખીજે પ્રસંગ એ કે એક વખત મુશરિકોએ હજરત રસાલત અયુબ. સ. અ. સ. ને ઘેરી લીધા હતા. અને કહેવા લાગ્યા કે તમેજ ખુદાને એક બતાવો છો ? તે વખત પણ કોઈની હિંમત ચાલી નહિ કે આવી એક મોટી ફાજ સાથે મુકાબલો કરી શકે ! તે વખતે પણ હજરત અયુબકર સિદ્ધીક રહ્યા. આવેશમાં આવી આગળ ધસ્યા તે કુદ્દાર લોકોને મારવાની શરૂઆત કરી અને કહેતા હતા કે, ટીલગીરી છે. તમારા ઉપર કે પરવરદિગારની અધ્યતાનો જે નમને ખોલ અને કેળવણી આપનાર છે. તેને દુઃખ આપવાને તત્પર છો. આ હકીકત ફરમાવી અમીરૂલ મોઅમેનીન અલી કર. વ. ની આંખોમાં આંસુ નીકળી આવ્યાં અને કહેવા લાગ્યા કે ગૃહસ્થો જરા બતાવો તો ખરા કે ફિરઓન એલાહના મોઅમેનીન સારા હતા કે, અયુબકર !! કોઈએ જરાય ન આપ્યો. ત્યારે આપે હુકમ કર્યો નિઃસંશય હજરત અયુબકરની ભક્તિની ૧ ઘડી તેમની હજાર ઘડી-ઓની ભક્તિ કરતાં સારી છે તેઓ પોતાના ધમાનને સંતાડી રાખતા હતા. એમ આપે જાહેર રીતે શરમાવ્યું.

હજરત ઉમ્મુલ મોઅમેનીન આયેશા સિદ્ધીક રહ્યા.

કરમાવે છે કે જ્યારે ૮ માણસો મુસલમાન થયા ત્યારે હઝરત અખુખકર સિદ્ધિકે જનાખ હઝરત સરવરે કાયનાત આગળ વિં કરી કે મસ્લામને માટે જાહેરાત કરવી જોઈએ.

હુંજે અનવર સ. અ. સ. એ ફરમાવ્યું કે, હમણા સંખ્યા ઓછી છે એટલે આવી જાહેરાત કરવી બાજખી નથી. પરંતુ હઝરત અખુખકરે આગ્રહપૂર્વક પોતાની વિનંતી ફરી પણ નિવેદન કરી છેવટે હજુરે મંજુર કરી મસજીદમાં જાહેરાત આપી અને પોતાની ખૂબી હતી કે આવા બારીક સમય છતાં પણ મુશરિકો કંઈ પણ કરી શક્યા નહિ.

નરમાશ અને સ્વાગતા.

અમીરૂલ મોઅમેનીન રદી. ઘણાં ખાતર બરદાસ્ત કરનારા ને નરમ સ્વભાવવાળા હતા, સામાન્ય મુસલમાનોમાં એવી રીતે બેસ્તા હતા કે કોઈ ઓળખી શકે નહિ હઝરત અમીરૂલ મોઅમેનીન ઉમર ખતાખ રદી. એક ધરડી અને લાચાર ડોસીની સેવા રાતના સમયે કર્યા કરતા હતા. તે ગરીબ ડોસી મદીના તૈયબાની પાસેજ રહેતી હતી. થોડા દિવસ પછી આપે જોયું તો આપના આજ્ઞા પહેલાં તે ડોસીનો કોઈ ખીજે માણસ કામ ધંધો કરી જાય છે. આપને આશ્ચર્ય લાગ્યું અને સંતાઈ રહીને જોયું તો તે માણસ અખુખકર સિદ્ધિકજી હતા. હઝરત ઉમર રદી. એ આપને જોઈ લીધા અને કહ્યું કે બેલાશક આપથી કોઈ વશોષ નરમાય અને ચાકરી કરનારો નથી.

ને તે સમયની જરૂરીયાત, અડચણોમાં આવી રીતે મદદ આપવાથી વધારે નામવરી ઉત્પન્ન થાય છે, તે પ્રસંગે આપના ઉપરજ ખિલા-શતનો ખોળે પણ હતો.

એક વખત અમીરલ મોઅમેનીન રદી. રિસાલતના મીન્મર ઉપર ખેસેલા હતાં એટલામાં હઝરત ઇમામ હસન રદી. આગ્યા હઝરત ઇમામ રદી. નહાની વયનાં હતા કહેવા લાગ્યા મારા પિતાજીના મિન્મર ઉપરથી ઉતરી જાઓ. આપે તેમને ખોળામાં લઇ લીધા. અને રોવા લાગ્યા. ને જવાબ આપ્યો કે ખેશક મિન્મર આપનોજ છે.

પૈસાની સખાવત. (માલની સખાવત)

તમામ અસ્લાખીઓ પૈકી આપ બધાથી વધારે સખી હતા. જનાબ સરવરેકાયનાત સ. અ. સ. નો પવિત્ર હુકમ છે કે જેટલો શાયદો અખુબકરના માલથી પહોંચ્યો, તેટલો કોઇથી નહિ. એક હદી-યમાં છે કે હઝરત સ. અ. સ. પોતાના ખર્ચ જોગ વાપરવા સાદ રાખતા. જ્યારે આપ મુસલમાન થયા ત્યારે ચાલીસ હજાર દીનાર આપની પાસે હતા તે બધા હઝરત સ.અ.સ. ઉપર કુરઆન કરી દીધા.

ઇસ્લામની પ્રસિધ્ધીમાં હમેશાં આપ પ્રથમ રહેતા અને કેટલેક પ્રસંગે આપે તમામ પુંજી કુરઆન કરી નાખી હતી. હઝરત અમી-રલ મોઅમેનીન ઉમર રદી. ફરમાવે છે કે, એક વખત હઝરત સ. અ. સ. એ કંઈ માલ કુરઆન કરવાનો હુકમ આપ્યો ત્યારે મેં કહ્યું (હઝરત ઉમર) કે હઝરત અખાબકર સિદ્દીક કરતાં હું વધારે આપીશ

(કુરબાન કરીશ) આવો વિચાર કરી અર્ધી મીલકત વહેંચી દીધી હજરત સં અં સં એ તજવીજ કરી કે બીબી અને બચ્ચાંઓ માટે કંઈ રાખ્યું કે નહિ? મેં કહ્યું કે અર્ધી અર્ધ. હજરત અખ્યાબકર સિદ્ધિકે તમામ મીલકત કુરબાન કરી નાખી હજરત સં અં સં તેમને પણ ઉપર પ્રમાણે પૂછ્યું. ત્યારે આપે જવાબ આપ્યો કે ખુદાની જાત અને આપ એ જે મારા માટે ઘણુંજ છે મેં કહ્યું કે હું કોઈ પણ રીતે એમનાથી વધી શકું તેમ નથી હજરત સં અં સં ફરમાવે છે કે મેં બધાના ઉપકારોનો સરવાળો કર્યો પરંતુ અખ્યાબકર રહીં બાકી રહી ગયા ને તેનો બદલો ક્યામતના દીવસે પસ્તવરદિગાર તેમને આપશે. (આ :રિવાયત અમુ હુરેરા રહીં એ કરી છે.)

હજરત હખ્ત અખ્યાસ રહીં ફરમાવે છે કે, જનાબ સરવરે કાયનાત સં અં સં ફરમાવે છે કે અમુબકર રહીં ફરતાં કોઈના ઉપકારો મારી જાત ઉપર વધારે થયેલા નથી આપે (અમુબકરે) પોતાના જીવ ફરતાં પણ મને વધારે વહાલો સમજી મદદ કરી છે. માલ કુરબાન કર્યો અને પોતાની દીકરી સાથે મારો નિકાહ કર્યો.

હજરત અમીરુલ મોઅમેનીનનો ઇલ્મ.

બધા અરહાબીઓ કરતા આપ વધારે વિદ્વતા ધરાવતા હતા. ને પવિત્ર પણ હતા. આપનો એવો હુકમ હતો કે જે માણસ જકાત અને રોઝામાં તક્લાવત બતાવશે તેને હું કતલ કરીશ-હજરત સરવરે કાયનાત સં અં સં ના વખતમાં જે પ્રમાણે આપતા હતા તેમાંથી

એક લગાર પણ ઓછું આવશે. તો તેનો બદલો તેને હું આપીશ ને સિક્કા ભોગવવા તેણે તૈયાર રહેવું. કેવા બહોળા વિચારનો બોધ !!!

જ્યારે કોઈ કામમાં અસહાબીઓના મત જુદા જુદા થઈ જતા તો તેનો ફેસલો આપ કરતા હતા. ને તે ફેસલો જરોબર ઇન્સાફીજ લેખાતો હતો. ને તેમાં કોઈને કંઈ પણ કહેવાનો માર્ગ રહેતો નહોતો. હજરત સં અં સં ફરમાવે છે કે બધાથી વધારે અને સારી મિત્રતા અબ્યાબકર સિદ્દીક રદીં ની છે. તેમજ ઇસ્લામી ભાઈચારો અને પ્રિતી મદદ બધા અસહાબીઓ કરતાં આપને કુરઆન શરીફની વકશીયત (માહિતી) વધારે હતી. ને આજ કારણથી હજરત રસુલે ખુદા સં અં સં એ નમાઝમાં ઇમામ બનાવ્યા. ને પોતે (હજરત સરવરે કાયનાત સં અં સં એ, હુકમ આપ્યો હતો કે હજરત અબ્યાબકર રદીં કરતાં ઇમામતને માટે વધારે હકદાર કોઈ નથી કારણકે આપ અલ્લાની કિતાબના આલિમ છે.

કુરઆન શરીફના ઇલ્મ સિવાય આપ સુન્નતોના પણ તેવાજ આલિમ હતા. જનાબ સં અં સં નીસોબતનો લાલ શરઆતથી તે અંતકાળ સુધી મેળવ્યો હતો. આ વાતો છતાં બધાને આશ્ચર્ય લાગે છે કે આપનાં તરફથી થોડીજ બહાર પડી છે તેનું કારણ આ કે હજરત સં અં સં ની પછી આપની ઉમર થોડી થઈ રહી ગઈ. કદાચ આપની જીંદગીમાં વધારો થયો હોત. તો આશા હતી કે આપના તરફથી ઓટલી બધી હદીષોને રિવાયતો બહાર પાડવામાં આવત કે તેની સંખ્યા બધા અસહાબીઓ કરતાં વધી જત ખીજું કારણ એકે

અસ્હાબીઓ રહીં અને હઝરત અમીરૂલ મોઅમેનીનનો સમય એકજ હતો. ને હઝરતની ખાસ પ્રસ્ન્નતા મેળવી હતી. (એકએ) અને જે જે અડચણો દીનમાં આડે આવતી હતી હઝરત સરવરે કાયનાત સં અં સં થી તેનો ખુલાસો થઈ જતો હતો. માટેજ આપના તરફથી રિવાયતો ઓછી જોવામાં આવે છે હઝરત અમીરૂલ મોઅમેનીન રહીં નો એવો રિવાજ હતો કે દરેક ખુલાસા માટે કુરઆન શરીફમાં શોધ કરતા હતા. કદાચ ન મળે તો હઝરત સં અં સં ના અનુકરણ અગર પુછી લઈ ખુલાસો મેળવી તે પ્રમાણે વર્તતા હતાપિ આવો પણ પ્રસંગ ન મળતો તો બધા અસ્હાબીઓની સલાહ મેળવતા ને તે પ્રમાણે ફેસલો કરતા હઝરત કિમર રહીં દરેક મસલા માટે કુરાનમાં શોધ કરતા ને ન મળેથી હઝરત અખ્યાતકર સિદ્ધિ રહીં તુંજ અનુકરણ કરતા.

અમીરૂલ મોઅમેનીન હઝરત અખ્યાતકર રહીં આખા અરબસ્તાન અને ખાસ કરીને કુરેશના તો મોટા નરસાખ હતા.

અરબસ્તાનનો પ્રસિદ્ધ નરસાખ જખીર ખિન મઅતમ કહે છે કે આ વિધામાં હઝરત મોસુદનેજ સંપુર્ણ માનું છું અર્થાત જખીરથી વધારે અન્સાખ અરબનો જાણનાર કોઈ નહોતો માટે સાબિત થાય છે કે હઝરત રહીં નો દરજો પણ આ વિધામાં કેટલો વધ્યો હતો. ઇશ્મ તાઅખીર [સ્વપ્નાના ખુલાસા કરવાની વિધા] માં પણ આપને વધુ માહિતી હતી. હઝરત સંઅંસંના વખતમાં આપ સ્વપ્નાની હકીકતો કહેતા હતા વિદ્વાન મોહમદખિન સીરી રહીં ને ઇતિહાસવેત્તાઓ

સ્વપ્નાના ખુલાસા કરનારને મોટો વિદ્વાન લેખે છે. કહે છે કે હઝરત સં
અં સં ના પછી આ વિધામાં હઝરત અમીરલ મોઅમેનીનનો
ફરજો હતો.

શુદ્ધ બાપામાં આપ સુપ્રસિધ્ધ હતા. અરબસ્તાનના લોકોની
કહેણી છે કે-ઇસ્લામમાં શુદ્ધ વક્તા એવા એવા થઇ ગયા છે કે
તેમના જેવા ખીજ નથી થયા. એટલે હઝરત અબ્બાસકર સિદ્દીક તથા
હઝરત અલી કરં વં હઝરત સં અં સં એ એક બાપણની મિ
ટીંગ ભરી જેમાં હઝરત અલી:રદીં હઝરત અયુબકર રદીં ઉમર
રદીં ઉસમાન રદીં તલહા રદીં ઝુબીર રદીં અસીદ રદીં વીગેરે
સાહેબો હતા.

મઆઝ રદીં ની યમનની રવાનગી બાબતનો મસલો હતો.
તમામ અરહાબીઓએ અયુબકર રદીંનો અભિપ્રાય પસંદ કર્યો. ને
તે ઉપર હઝરત સરવરે કાયનાત સં અં સં એ ફરમાવ્યું કે પર-
વરદિગાર પણ એજ ઇચ્છે છે કે કોઇપણ કામમાં આપે લુલ ન કરવી.

હઝરત સં અં સં રદીં ફરમાવે છે કે હઝરત રસુલે ખુદા સં
અં સં ના સમયમાં ચાર ખુશુર્જોએ કુરઆન શરીફ હિફઝ કર્યો
હતો. તેમાં હઝરત અબ્બાસકર સિદ્દીક પણ હતા. દખ્ખિ અબી દાઉદનો
આ હુકમ છે કે આપના સમય સુધી કુરઆને પાક એકઠું થએલું
નહોતું. માટેજ હાલમાં જેવી રીતે એકઠું કરી પધ્ધતિસર ગોઠવણ
થઇ છે. તેથી (ઉસમાની ગોઠવણ નહોતી) ને તેજ પ્રમાણે આપે મોદે
યાદ કરેલું હતું.

હજરત અખુખકરનો મરતખો ખીજ અસ્હાખો કરતાં સુખત જમાતના તમામ આલિમોનો એવો અભિપ્રાય (માન્યતા) છે કે હજરત મયગમ્મર ખુદા સં અં સં ના પછી તમામ અસ્હાખીઓમાં અખાખકર સિદ્ધીક રહીં શ્રેષ્ઠ છે. આપના પછી નીચેના અનુક્રમ પ્રમાણે ખીજ અસ્હાખીઓના દરજ્જા છે.

હજરત ઉમર રહીં હજરત હિસમાન રહીં હજરત અલી રહીં અસ્હાખે અશરા મુખશરહ રહીં બદરના યુધ્ધમાં સામિલ રહેલા તથા ઝોલ્હની લલાઇ વખતે સામિલ રહેલા અને હજરતના અહલે બસત એ સિવાય તમામ ખીજ હજરત સં અં સંના અસ્હાખીઓ હતા.

હજરત હખ્ત ઉમર રહીં શરમાવે છે કે હજરત સરવરે કાયનાત અમો બધામાં શ્રેષ્ઠ હજરત અખુખકર રહીં ને ગણુતા હતા. ને તેમના પછી હજરત ઉમર રહીં અને હજરત હિસમાન રહીં ને ગણુતા હતા. હજરત ઉમર રહીં એ એક વખત પોતાને (હજરત ઉમર રહીં ને) ખયરનાસ બઅદ રસુલલ્લાહે સલઅમ (એટલે રસુલલ્લા સં અં સં ના પછી નેક માણસ) આવી રીતે કહ્યું ત્યારે આપે જવાબ આપ્યો કે તમે પોતાને શા માટે જુદા પાડ્યા. તમે તે મોટા માણસ છો કે જેમના માટે હજરત સં અં સં એ ખાસ વખાણુ કર્યા છે. કે ઉમર રહીં કરતાં શ્રેષ્ઠ માણસ ઉપર સૂર્યની પ્રકાશ પડતો નથી. (ઉમરસે બેહતર શખ્સ પર આશ્તાખકી રોશની નહિ પડતી]

પરવરદિગાર જાણે કે આ કેવો લેહજતદાર હિતર છે ને બેહ સાહેબો અરસપરસ પોતાના દરજ્જાઓ પોતેજ જાણી શકતા હતા

સાચું છે કે “ કદરે ગરહર શાહ દાનદ યા બદાનદ જવહીર ” એટલે
ઝવેરની કદર બાદશાહ જાણે અગર ઝવેરી જાણે.

હઝરત મોહમ્મદ ખિન અલી કર. વ૦ ફરમાવે છે કે એક વખત
મેં મારા માતપિતાને પૂછ્યું કે હઝરત સરવરે કાયનાત પછી
કોણુ શ્રેષ્ઠ છે ? આપે જવાબ આપ્યો કે અબ્બાસકર રહી૦ અને તેમના
પછી ઉમર રહી૦ હઝરત ઉમર રહી૦ એ એક વખત મિસ્ઝર ઉપર
રહી કહ્યું કે અમો બધામાં અબ્બાસકર શ્રેષ્ઠ છે, જે માણસ આથી
વિરુદ્ધ કહેશે તે કનિષ્ઠ છે. હઝરત અલી કર. વ૦ નો ખાસ રત્ન-
માન છે કે જે માણસ મને હઝરત અબ્બાસકર સિદ્દીક રહી૦ તથા
હઝરત ઉમર રહી૦ ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપશે. તેની શિક્ષા (કુરો) એટલે
શટકા છે. હઝરત અબ્બાસકર ખિન શરીફે હઝરત ઉમ્મુલ મોઅમેનીન
આગેશા સિદ્દીક રહી૦ થી તજવીજ કરી કે તમામ ઉમ્મતમાં હઝ-
રત રમુલે ખુદા સ૦ અ૦ સ૦ ને કોણુ વધારે વહાલું છે. આપે
જવાબ આપ્યો કે હઝરત અબ્બાસકર રહી૦ ને તેમના પછી હઝરત
ઉમર રહી૦ તું નામ લીધું,

હઝરત અમાર ખિન યાસર રહી૦ ફરમાવે છે કે જનાબ રિસા-
લત મઆબ સ૦ અ૦ સ૦ નો હુકમ છે કે જે માણસ હઝરત
અબ્બાસકર સિદ્દીક રહી૦ હઝરત ઉમર રહી૦ ઉપર બીજાને શ્રેષ્ઠતા
આપે છે. તે મહાજરીન તથા અનસાર ઉપર ગુલમ કરે છે, (મહા-
જરીન એટલે સાથે આવનારા ને અનસાર એટલે મદદ દેનારા.)

કુરઆન શરીફની આયાતોથી હઝરત અમીરલ મોઅમેનીન રહી. ની સાબિત થએલી મોટાઈ

ધણાક ઇસ્લામી વિદ્વાનોએ આ હકીકતને મક્કમપણે વર્ણવી છે. પરંતુ સિદ્ધીક રહી ના જીવનચરિત્રની કિતાબમાં એટલો બધો લંબા-જુથી વિવેચન કરેલો નથી કે તેમાં બધાનો સમાવેશ થાય. માટે થોડીક હકીકત ઉપરથી લખવામાં આવે છે. પરવરદિગાર કુરઆને પાઠમાં હુકમ ફરમાવે છે કે પાની યપ નયન ઇઝ હુમાફલ ગનાદે ઇઝ ચકુલો લેઆહિબહી લા તહઝન ઇન્નલ્લાહા મઅના ફનઝલલ્લાહો સફીનતહુ અલયહે. ઉલ્મા લોકો ફરમાવે છે કે ઉપરની આયતમાં જ્યાં સાહિબહી લખ્યું છે. તે હઝરત અખા-ખર રહી નેજ માનવા.

હઝરત અમીરલ મોઅમેનીન રહી એ ઉમીયા બિન ખલફ અને અબી બિન ખલફની પાસેથી હઝરત બિલાલ રહી ને વેચાતા લઈને મુક્ત કર્યા હતા. (માલિકપણાથી) ત્યારે વલ્લયલે ઇઝા અખ્શા થા ઇન્ન સઅય કુમલશત્તા સુધી સુરત ઉતરી.

આપનો હમ્મેશ એવો રિવાજ હતો કે ઘરડી ઓરતોને મુસલમાન કર્યા બાદ વેચાતી લઈને આઝાદ કરી દેતા હતા. તે ઉપર આપના પિતાશ્રીએ એક વખત કહ્યું કે તમે જવાન સ્ત્રીઓને પણ ખરીદ કરી તેવી રીતે કરો તો સાફ કે પ્રસંગે તમારા પણ ખપમાં આવી શકે હઝરતે કેવો યોગ્ય જવાબ આપ્યો કે ઘરડાઓને મુક્ત કરવાથી પરવર

દીગાર રાજ રહે તેવો સંભવ છે. નહિ, કે સંસારના શાયદા માટે. જીવનને શું કરીશ. દુનિયા કમાવવાની જરૂર નથી. અર્થાત. પરવર-દિગારે. કંઈમ્મા મન અમતા વત્તકાથી હેલી સુરત સુધી પોતાના શુભ સમાચાર જાહેર કરેલા છે.

આપે એક વખત સાત મુસલમાનોને મુકત કરાવ્યા. કે જેમના ઉપર ફક્ત ઇસ્લામ ધારણ કરવાથીજ જીલમ ગુજરતા હતા. અહીં તઆલાએ વસયજન્ન બોહલ અતકદસઝી સુધી હેલી સુરત ઉતારી.

હઝરત અમીરુલ મોઅમેનીન અલી કરં વં એ એક વખત સમ ખાધા (અહાના સમ ખાધા) તે બાબત અબાબકર સિદીકથી તજવીજ કરતાં આ આયત ઉતરી વદસઝી જાઅ બિસ્સદકે વ સદકે બિહિ હિલાએકા હુમુલ મુતકુન આયત વસ્સાવિરો હુમાફલ અમરે હઝરત અબાબકર સિદીક તથા હઝરત ઉમર રદીં ના સંબંધમાં ઉતરી છે.

હઝરત ઇબ્ન હાતમ રદીં પ્રમાણે છે કે આયત વલેમન ખાફા મકામ રખાહિ જન્નતાને હઝરત અબુબકર માટેજ ઉતરી છે.

હઝરત ઇબ્ન ઉમર રદીં તથા ઇબ્ન અબ્બાસ રદીં થી રિવાયત છે કે વસા બોહલ મોઅમેનીન થી મતલબ હઝરત અબુબકર રદીં તથા હઝરત ઉમર રદીં છે.

આયત ઇન્નલ્લાહા વ મલા એક્તહિ વસલ્લુન અલનબી

ઉતરી તે તે વખત હજરત અખ્યાખકર રહીં એ હજરત સં અં વં
ની હજુરમાં અરજ કરી કે જોટલી સારી વાતો હજરત સં અં વં
ના માટે ઉતરી છે. તેમાં પરવરદિગારે અમેને પણ શામિલ કર્યા
પરંતુ આ પ્રસંગે અમે નાઉમેદ રહી ગયા. ત્યારે આ પ્રમાણે આયત
ઉતરી હો વહજી યુસ્વદસે અલયહુમ વમલાએકતહુ હજરત
મુખ્ન અસાકર રહીં બરિવાયત હજરત અલીં બિન હુસેન રહીં
ફરમાવે છે કે આયત વનઝઅના માફીસુદરે હિમ બિન ગિ-
દિલન ઈબવાના અલાસોરો રિન મુતકાબેલિન આપણા હજરત
અખ્યાખકર રહીં તથા હજરત ઉમર રહીં ના સંબંધમાં ઉતરી છે.

હજરત અખ્યાસની સનદ છે કે મુખ્ન અસાકર રહીં ફરમાવે
છે કે આયત વ વસટયનલ મન્શાના બલ વાલદહે એહસાના
યા લબને વઅદરિસ દકદલજી કાતુયો અહુન સુધી હજરત અખ્યા-
ખકર રહીં માટે ઉતરી છે.

હજરત અખ્યાખકર રહીં ખાખત અસહાબીઓનાં મત

આ સિવાય બીજી ઘણી હદીસો આપના સંબંધમાં છે ને તે
હદીસો, આયતો, અને જુઝુર્મેના કહેલા વાક્યો આપની ખિલાફતની
સાબીતી માટે કંઈ ઓછા નથી. આ કહેવું હજરત ઉમર રહીં
નું છે કે: -

(૧) હજરત અખ્યાખકર સિદ્ધીક અમારા સરદાર છે. (૨)
અમર તમામ જગતના લોકોના ધર્માનને અને હજરત અખ્યાખકર રહીં

ના ઇમાનને કાંટામાં જોખવામાં આવે તો હઝરત અબ્બાસકર રહીં ના ઇમાનનો પક્ષો નમશે. (૩) હઝરત અબ્બાસકર સિદ્દિક રહીં દરેક કામમાં ધણા કુશળ હતા. (૪) કદાપિ જો હું એમની છાતી ઉપરનો વાળ હોત તો સાફ થાત. (૫) જે સ્થિતીમાં હું તેમને સ્વર્ગમાં જોઉં છું તો આશા રાખું છું કે મારી પણ તેની સ્થિતી થાય. (૬) હઝરત અબ્બાસકર રહીં ના શરીરની સુગંધી દસ્તુરીથી વધારે મળતી છે.

હઝરત અલી કરં વં દરમાવે છે કે:-

પરવરદિગારના સોગંદ ખાઇને કહું છું કે અમો નેહીમાં હઝરત અબ્બાસકર રહીં કરતાં વધેલા નથી. (૨) હઝરત રસુલે ખુદા સં અં સં ના પછી હઝરત અબ્બાસકર રહીં તથા હઝરત ઉમર રહીં શ્રેષ્ઠ છે. મારી માયા અને આ સાહેબોનો દોષે એકબીજા મનમાં એકદા રહી શકતા નથી.

હઝરત ઇમ્મન ઉમર દરમાવે છે.

કુરેશના લોકો પેકી ત્રણ મહાત્માઓ છે કે તેમના જેવા ખીજા નથી. (૧) હઝરત અબ્બાસકર સિદ્દિક રહીં (૨) હઝરત ઉસમાન બિન અફફાન રહીં (૩) હઝરત અબુઓબ્દેલ બિન લબરાહ રહીં

હઝરત ઇમ્મરાહીમ નખ્લ રહીં દરમાવે છે કે હઝરત અબ્બાસકર રહીં ધણા મહેરમાન અને દયાવાળા ખુજુર્ગે છે.

હજરત રખીઅ બિન અન્સ રદી૦ ફરમાવે છે કે (૧) હજરત અખાખકર રદી૦ રહેમતના પાણી રૂપ છે. કે જે રહેમતના વરસાદથી બધે સ્થળે શાયદો પહોંચે છે. (૨) જુના નખીઓના અસ્હાખીઓ પૈકીમાં હજરત અખાખકર સિદ્ધિક રદી૦ ની કોઈ બરાબરી કરી શકે તેમ નથી. હજરત રખીઅ બિન બકાર રદી૦ ફરમાવે છે કે હજરત સ૦ અ૦ વ૦ ના ખતીબ (ખુતબો પઢનારા) હજરત અખાખકર રદી૦ તથા હજરત અલી રદી૦ છે.

હજરત અબુ હસન રદી૦ ફરમાવે છે કે આદમ અત્યહિસત્રામી જોલાદમાં અંખીઆ તથા મુસલીનોની પછી હજરત અખાખકર રદી૦ થી કોઈ શ્રેષ્ઠ થયો નથી.

વિદ્વાન ઝહદી રહ૦ અ૦ પોતાની રચેલી કિતાબ મજલસતમાં લખે છે કે (કહે છે) ઇબ્ન અસાકર અને રિવાયત શઅખીથી કહે છે કે, પરવરદિગારે અખાખકર સિદ્ધિકમાં ચાર અમુદ્ય સદગુણો રાખેલા છે. જે ખીજઓમાં નથી. (૧) પોતે સિદ્ધિક છે તે આપના વિના ખીજ કોઈને પણ આ ઇલકાબ મળેલો નથી. (૨) આપે ગારમાં હજરત સ૦ અ૦ વ૦ ની સાથે રહી મદદ આપી. (૩) આપે હજરત સરવરે કાયનાતની સાથે પોતાના વતનનો ત્યાગ કર્યો. (૪) હજરત સ૦ અ૦ વ૦ એ તમામ મુસત્રમાનોને સુક્તદી (દમાવની પછવાડે રહી નમાઝ પઢનારા) અને આપને ઈમામ બનાવ્યા. (નમાઝમાં સર્વથી આગળ રહી નમાઝ પઢાવનાર.)

ઇબ્ન મસીબ કહે છે કે હજરત અખાખકર સિદ્ધિક રદી૦ હજરત

સં અં વં ના પ્રધાન હતા. ને દરેક કામમાં હુન્નુરે અન્વર સં અં વં આપની સલાહ લેતા હતા.

ખિલાફત.

હઝરત સં અં વં ના સ્વર્ગવાસ પછી મહાબરીન અને અન્સારના બે ટોળા થઈ ગયા. હઝરત અલી કરં વં અને હઝરત ઝુબેર રદીં અને થોડાક લોકો હઝરત ખીખી ફાતમા રદીં ના ઘર આગળ ગયા તમામ અન્સાર લોકો ખની સાઅદના ઘરમાં એકઠા થયા અને તમામ મહાબરીન હઝરત અબ્બાસ કરં રદીં ની સેવામાં હાજર થયા. ને મસલા બાબત મતભેદ કરવા લાગ્યા. છેલ્લે હઝરત ઉમર રદીં હઝરત અબ્બાસ કરંની સાથે મહાબરીન ખની સાઅદના ત્યાં ગયા. ત્યાં અન્સારોનું મોટું ટોળું હતું. ને એક માણસ વાટાઘાટ કરતો હતો. કે અમે ખુદાના અન્સાર અને ખુદાનું લશ્કર છીએ. મહાબરીન થોડા લોકો છે તેમનો ધરાદો છે કે અમારા વિરુદ્ધ મસલાનો ખુલાસો કરે. હઝરત ઉમરે તેનો જવાબ દેવાનો વિચાર કર્યો પરંતુ હઝરત અબ્બાસ કરં રદીં એ રોક્યા. અને પોતે શરમાળું કે જેવી રીતે તમે કહો છો તેવાજ તમારામાં ગુણો છે. પરંતુ ખિલાફતના હકદાર તો કુરેશ લોકોજ છે. કારણકે તે અરબસ્તાનના મધ્ય ભાગના રહીશ છે. ને હું તમામ અરબસ્તાનનો જાણીતો છું ને તેજ આધારે કહું છું કે આ મસલાનો સાચીને સમજીને ખુલાસો કરી નાખો. કારણ કે તોફાન ઉઠવાનો સંભવ છે. ત્યાર બાદ આપે હઝરત ઉમર રદીં અને હઝરત ઓબૈદા બિન લજરાહના હાથ ઝાલી શરમાળું કે બેઉ સાહેબો.

પૈકી ગમે તેની બચાવત કરી લ્યો. હું પણ રાજ છું ને તમામ મોભિનો પણ રાજ છે. હજરત ઉમર રદીં ફરમાવે છે કે જ્યારે આપે આવો હુકમ કર્યો ત્યારે મને ઘણી નારાજી ઉપજી બેશક હજરત અબુ ઓબૈદ ખિલાફતના હકદાર પૈકીના હતા. પરંતુ હું હજરત અખ્યાનકરના મુકાબલામાં લાયક નહોતો. અન્સાર લોકોએ હજરત અખ્યાનકરનો જવાબ સાંભળી કહ્યું કે અમો પણ મજબૂત છીએ માટે બેહતર છે કે એક સરદાર અમારામાંથી થાય ને તેની તાબેદારી! અમારું ટોણું કરે, ને બીજો સરદાર આપ મુકરર કરો ને તેનો હુકમ કબુલ કરો. આ વાત પર ઘણો શોર બકોર થયો. હજરત ઉમરે બારીક સમજ જોઈ લાગણી ધરી પોતાનો હાથ લાંબો કર્યો અને કહ્યું કે અખ્યાનકર હું આપની બચાવત કહું છું. આવા ઇશારાથી ટોળેટોળા ત્યાં આવી હાજર થયા. ને તમામ મહાજરીન તથા અન્સારોએ બચાવત કરી દીધી એવી રીતે આ મસલાનો ખુલાસો થયો. બચાવતના પછી આખા ભિખર ઉપર ગયા. અને બીડને જોઈ કહેવા લાગ્યા. હજરત ઝુબેર દેખાતા નથી. તેમને બોલાવો, અર્થાત તે પણ આવ્યા. તો આપે ફરમાવ્યું—તમે રસુલાહના બાઈ થઈને ઇસ્લામને ઢીલો કરી નાખવાનું પસંદ કરો છો? હજરત ઝુબેરે પણ તરત બચાવત કરી લીધી અને થોડી વાર પછી હજરત ખલીફ કરં વં પણ આવ્યા ને પોતે પણ બચાવત કરી.

આ બધી વાતોનો ફેંસલો થયા પછી બીજો દીવસે ફરી પોતે ભિખર ઉપર ગયા. હજરત ઉમરે પરવરદિગારની સ્તુતિ ને હજરતની તારીફ કરી કહેવા લાગ્યા કે મુસલમાનોનો ખલીફા એવો છે કે

જે અમે બધામાં સારો અને શ્રેષ્ઠ ગણવામાં આવે છે. બસ એ કામ તે બધાએ મળી આપને બચ્ચત કરવી જોઈએ. અર્થાત હાજર રહેલા તમામ લોકોએ બચ્ચત કરી આ બચ્ચત બધી મોટી કહેવાય છે જે બચ્ચત શકીશ બાદ થઈ પછી હજરત અબાબકર રહી બિલા થયા. ને ફરમાવવા લાગ્યા કે તમે લોકોએ મને સરદાર બનાવ્યો છે જોકે હું તે દરજ્જાને લાયક નથી પરંતુ કોશીશ કરીશ. કે કોઈ પણ કામ ખુદા અને રસુલની વિરૂદ્ધ મારાથી થશે નહિ. હું જે સાઈ કરું તેમાં તમે મારી મદદ કરો. અને જરાપણ ખોટું જણાય તો બેશક શિક્ષા આપો સાચું એક સાચી અમાનત છે. ને જૂઠું મોલવું તે તુકાનના મૂળ તમારા પૈકીમાંના જે લોકો કમતાકત હોય તો પણ તેઓ મારી દ્રષ્ટી આગળ ત્યાં સુધી જોરાવર છે કે જ્યાં સુધી હું તેમનો હક અપાવું. ને જે લોકો જોરાવર છે. તેઓને ત્યાં સુધી હું કમતાકત સમજું છું કે જ્યાં સુધી તેમનો હક ખીજાઓથી ન લઈ આપું. જે લોકોએ છુદાઈનો ત્યાગ કર્યો તેઓ તિસ્કારમાં સપડાએલા જણાયા. ને જે લોકો ખોટા માર્ગે વર્તવા લાગ્યા તેમના ઉપર પરવરદિગાર તરફથી આજ્ઞા આવવા લાગી જ્યારે મને પરવર દિગારના રસ્તા ઉપર વર્તતો જુઓ ત્યારે મારી આજ્ઞા માનો પરંતુ તેથી વિરૂદ્ધ જો હું વર્તું તો મારી આજ્ઞાને તમારે માન આપવું નહિ. અને ખુદાની સાક્ષીએ કહું છું કે-મને મોટાઈની લાલચ નથી. ને પબ્લિક ક્રમાં તે માટે મેં તેની માગણી પણ કરી નથી. પણ વાત આ છે કે-મને તોફાનની દહેશત રહેતી હતી. માટેજ તેને કબુલવામાં આવ્યું છે ને મોટાઈમાં મને લેશ માત્ર પણ સુખ નથી. ને એવા ઝઘડામાં સપડાઈ ગયો છું કે તેમાંથી નીકળવાની મારામાં શક્તિ નથી. ને

પરવરદિગારની દહેશત વિના મારો કોઈ પણ ઃખીને મદદગાર નથી. તેમજ તમારા પૈકી કોઈ પણ માણસ આ ખિલાફતનો ખોળે ઉપાડવાને લાયક હોય તો હું ઘણી ખુશીથી તેને આપવા રાજી છું હું પવિત્ર નથી. અને મારા ઉપર પણ શયતાન મોંઘુદા છે તો પણ પરવરદિગારની ધચ્છા છે તો સુન્નતે રસુલક્રાફ પર આલીશ પરંતુ હું તેમની બરોબરી કરી શકતો નથી (હઝરત રસુલે ખુદાની) હઝરત સં અં સં ઉપર તો વડી (આકાશથી આવતો સંદેશો.) દિતરતી હતી. અને મારો તો કોઈ મદદગાર નથી. ને હું પણ ખીજ લોકોની માફકજ છું ને જ્યાં સુધી મારામાં મકમપણું જુઓ ત્યાં સુધી તાબેદારી કરો. ને જ્યારે તેનાથી વિરુદ્ધ જુઓ. ત્યારે મારી આરા માનવાનું મૂકી દ્યો. અને જ્યારે મને કોધાવસ્થામાં જુઓ. ત્યારે ત્યાંથી ખસી જાઓ.

આ ખુતબા પછી હઝરતઅલી રદીં અને હઝરત ઝુબેર રદીં એ દલું કે હઝરત અખાખકર બેશક બધા કરતાં વધારે ખિલાફતના હકદાર છે ને તેઓ હઝરત સં અં વં ની હયાતીમાંજ મુસલમાનોના ઇમામ થયા—ને રિસાલતના મદદગારોમાં પ્રથમ પદ તેમનેજ મળેલો છે—હઝરત સં અં વં ના સ્વર્ગવાસ પછી મદીના તૈયબામાં એક કકલાણ ને રડાકુટ થવા લાગી હતી. આ હકીકત સાંભળીને હઝરત અબુકહાફા રદીં એ પૂછ્યું કે કેવી હકીકત છે જ્યારે બધી હકીકતથી આપ જાણીતા યા. તો ફરી પણ પૂછ્યું કે હઝરત સરવરે કાયનાત સં અં વં ના ખલીફા કોને મુકરર કરવામાં આવ્યા ? લોકોએ હઝરત અખાખકર રદીં તું નામ લીધું—આપે ફરમાવ્યું કે

આ બાબતમાં બની અબ્દ મનાર અને બની મુગીરા પણ એક થઈ ગયા. લોકોએ કહ્યું બેશક તેઓ વિરૂદ્ધ નથી. ત્યારે આપે પરવરદિ-ગારનો ઉપકાર માન્યો અને કહ્યું કે અલ્લાતઆલા જેને મોટાઈ આપે છે તેને કોઈ ઘટાડી શકતું નથી.

ખિલાફતના સમયે બનેલા બનાવો.

હઝરત સં અં વં ના સ્વર્ગવાસ પછી પહેલો કુસંપ એ થયો કે હઝુર પાકે સં અં વં ને દયે સ્થળે દફન કરવા જોઈએ? કેટલાએક લોકોનો એવો અભિપ્રાય થયો કે પોતાની જન્મભૂમિ-એટલે મક્કા શરીફમાં દફન થવા જોઈએ કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે મસ્જિદે નબવીમાં અને થોડાક કહેવા લાગ્યા કે જન્નતુલ બકીયા અથવા બયતુલ મુકદ્દસમાં એ પ્રમાણે કહેતા હતા. પરંતુ હઝરત અબ્બા બકર રહી. એ ફરમાવ્યું કે—મેં હઝરત સં અં વં થા સાંબળું છે કે દરેક નબીને જે સ્થળે સ્વર્ગવાસ થાય તેજ સ્થળે તેમને દફન કરવા જોઈએ. માટે હવે સફર બાબતમાં કોઈએ વાટાઘાટ કરવાની જરૂર નથી તે પછી હઝરતના વારસાની તકરાર ઉઠી. આપે ફરમાવ્યું કે હઝુર સં અં વં પોતે ફરમાવતા હતા કે અંબીયાઓનો કોઈ વારસ નથી. ને જે કંઈ બાકી રહે તે અમરાત કરી દેવું. એટલે આ વાતનો પણ આપના અભિપ્રાયથી ફેસલો થઈ ગયો.

હઝરત સં અં વં ની હયાતમાં એક ફોજ મુલક સામ તરફ મોકલી હતી તે દરમિયાન હઝરત સં અં વં એ દુનિયાથી સ્વા-નગી ફરમાવી (સ્વર્ગવાસ થયો) ત્યારે આ તરફના એટલે મદીનાના

અરબો ફરી ગયા. અને અસહાણીઓ પણ ચિંતાતુર થયા. પરંતુ અખ્યાળકર રહી. એ હુકમ કર્યો કે રસાલતના હુકમમાં લેશ માત્ર પણ ફેરફાર થઈ શકશે નહિ. તેમજ શામ તરફ મોકલેલા લશ્કરને પરત પણ બોલાવી શકાશે નહિ. પોતાના મકમને અચળ ધરાધારી પરવર દિગારની મેહરબાનીથી સદર લશ્કર જય મેળવી પરત આવ્યું. હવે ફરી મએલા લોકો બાબતની હકીકત એવી થઈ કે આ અભાગી લોકોએ હઝરત સં અં વં ના સ્વર્ગવાસની ખખર સાંભળતાની સાથે નમાઝ અને ઝકાતથી ઇન્કાર કર્યો હઝરત ઉમર રહીં એ અભિપ્રાય બાંધ્યો કે આ લોકો જંગલી છે. માટે તેમના હૃદયે સચોટ છાપ પડે તેવો બોધ આપવાની જરૂર છે પરંતુ હઝરતે જવાબ આપ્યો કે (અખ્યાળકરે) ઇસ્લામે ખાસ આવા પ્રસંગ માટેજ જિહાદનો હુકમ નિર્માણ કરેલો છે. ને કાષ્ઠપણ કામ સુન્નત વિરૂદ્ધ ગેવાતું પસંદ નથી કરતો. ખચિત પરવરદિગારના સમ ખાદને કહું છું કે જ્યાં સુધી મારા હાથમાં તલવાર છે. હું લડીશ ને જય આપનારો પરવરદિગાર છે. હઝરત ઉમર રહી. એ જવાબ વાળ્યો કે હઝરત રસુલે ખુદા સં અં વં નો હુકમ છે કે “કુફરો સાથે ત્યાંસુધી લડવાનો હુકમ છે કે જ્યાં સુધી તે (લાઇલાહા ઇલિલાહ) કહે અને બ્યારે કલમાના શરીક થઈ જાય. ત્યારેજ તેમના ખુન અને દોલતનું રક્ષણ થાય—” આવી હાલતમાં આપ તેમના ઉપર કેવી રીતે તલવાર ઊપાડી શકો છો. આખરે તેઓ કલમો પઢનારા તો છે. હઝરત અખ્યાળકર રહીં એ ફરમાવ્યું કે અરે ઉમર રહીં જહાલતના સમયમાં તો આપ ધણીજ કંઈક હૃદયના હતા. પરંતુ હવે નરમ જણાઓ છો. બ્યારે ફરી મએલા લોકો નમાઝ અને ઝકાતથી ઇન્કાર કરે છે તો તેઓનું

ધરલાખે ક્યાંથી સાચું ગણાય ? બચતુલ માલનો હક ઝકાત છે. અને હઝુર અન્વર સં અં વં એ હુકમ કરમાયો છે કે પોતાનો હક માગવા માટે જિહાદ કરવી યોગ્ય છે. હઝરત ઉમર રદીં આ સાંભળી ચુપ થઈ ગયા. ને આપ મહાજરીન તથા અન્સારો સાથે ગયા. અને શરી ગએલા અરબોને નજદની નજીકમાં હરાવ્યા. આખરે હઝરત અલી રદીં એ (ઉમર રદીં ના ઘોડાની) આપના ઘોડાની બાગ પકડી લીધી. કહેવા લાગ્યા કે આપણા સિવાય ખીજ માણસને તેમની પાછળ રવાના કરો કેમકે આપને ખીજ બંદોબસ્તો કરવાની જરૂર છે. આપે હઝરત અલિ સેકુલ્લાહ રદીં ને લશકરના સરદાર બનાવી રવાના કર્યા. અને બોધ આપ્યો કે જ્યાં સુધી તે શરી ગએલા લોકો લાઇલાહા ઇલદનાહ મોહંમદુર રસુલદનાહ ની કબુલત કરી ફરી નવેસરથી મુસલમાન ન થાય ત્યાં સુધી પરત આવવું નહિ. અર્થાત હઝરત સેકુલ્લાહ રદીં હઝરત મકાશા બિન મહસન રદીં તથા પાખત બિન અકરમ રદીં સાથે રવાના થયા. વિરોધીઓ ધણા કેદ થયા. અને બાકીના મુસલમાન થયા અને બાકીની હકીકત ખિલાફતના સમયની નીચે પ્રમાણે છે.

હઝરત ફાતમા રદીં એ ૨૪ વરસની વયમાં રમઝાન માસમાં સ્વર્ગવાસ કર્યો. ને તેઓ સાં ના એક માસ ફિપહેલાં ઉમ્મ એમન રદીં નો સ્વર્ગવાસ થાય છે.

હઝરત ખાલિદ બિન વક્રીદ રદીં મુસ્લીમા કઝાબથી લડવા સારૂ થમામા ગયા. ને તે નાલાયક ને જબરદસ્ત કાતિલે હઝરત અમીર હમઝાએ કતલ કર્યો. તે મર્યો ગયો તે વખતે તેની ઉમર ૧૫૦.

વરસની રતી. યમામાના યુદ્ધમાં-અપુ હઝીશ બિન અતબા શબ્દઅબીન
વહબ-ઝહફ બિન ખતાબ-અબુદુલા બિન સહલ-માલિક બિન ઉમર-તફેલ
બિન ઉમર-યઝીદબિન કેસ-આમિરબિન બકીર-અબુદુલાબિન યખરમા
સાયબબિન ઉસમાન-અબાદબિન અદી-બાબિતબિન કેસ-અબુદુન્ના
સ્માક હરથ-વિગેરે સાહેબો સામિત હતા.

બહરને અમા વિગેરે તરફ પશુ મોકલેલું લશ્કર પશુ જ્ય મેળવી
પરત આવ્યું બસરા તરફ પશુ ફોજ ગઈ. અને ઇલા શહેર પર ફતેહ
મેળવી-પછી મદાયન ઉપર પશુ સલાકદારી કરીને કબજે કર્યો હતો.

હઝરત અબાબકર રહીં હજર માટે બયતુલા પધાર્યા અને
ત્યાંથી આવ્યા બાદ હઝરત ઉમર બિનલઆસ રહીં ની સરદારી
હેઠળ ઇસ્લામી ફોજને શામ તરફ રવાના કરી આજ વરસમાં
અહબાઝીનના બનાવનો પ્રસંગ આવ્યો અને મુસલમાનોની ફતેહ
થઈ આ લડાઈમાં હઝરત અકરમા બિન અબુબહલ-અને હઝરત
ફુશામ બિન મઆસ રહીં શામિલ હતા.

મર્જલ સફરના યુગના પ્રસંગે આવ્યા જોમાં હઝર નફલ બીન
અબાસ રહીં શામિલ હતા.

હઝરત અબુલઆસ રહીં '(હઝરત ઝયનઅ હઝરત સં અં
સં ની દીકરીના પતિ) અને હઝરત સઅઅ બિન હમામ અને અબુ
મરસદ રહીં આ યુદ્ધમાં સ્વર્ગવાસી થયા.

હઝરત ઉમર ફારુક રહીં એ બેયું કે મુસલીમા કઝાબના

યુદ્ધમાં ધણીક કુરઆન શરીફના હાકિઓ માર્યા ગયા. જેથી આપને ચિંતા પેદા થઈ કે આવી રીતે કુરઆન શરીફના હાકિઓ ઓછા થતાં થતાં બિલકુલ હાકિનેનો નાશ થઈ જશે તો ! આ ચિંતાને આપે હઝરત અબુઅકર ઉપર જાહેર કરી. હઝરત જેદ બિન સાબિત રહીઁ એના અભિપ્રાય : સાથે (જેદ વહિનાં લખનાર સાહેબ હતા) કાગળો ઝાડની છાલો પાંદડાં વિગેરે એકઠા કરી તે ઉપર લખી કુરઆન શરીફ તૈયાર કર્યું. ને : હઝરત સં અં વં ની સેવામાં રજુ કર્યું ને તેજ કુરઆન શરીફ હતું કે જે હઝરત ઉમરની પાસે હતું ને આપના પછી ઉમુલ મોઅમેનીન હકસા બિન્તે ઉમર રહીઁ ની પાસે આવ્યું.

હઝરત અલકરં રહીઁ ફરમાવે છે કે કુરઆન શરીફ એકઠું કરવા બાબતમાં સર્વથી વધારે પુન્ય હઝરત અબુઅકર રહીઁ ને મળશે. હઝરત ઉસમાન રહીઁ ના સમયમાં આજ રીતને જોઈને ખીલ રીતે કુરઆન શરીફ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું.

હઝરત અબાઅકર રહીઁ કુરઆનની તફસીર અને કુરઆનના ધક્કમાં બધાથી મોટા વિદ્વાન હતા. ને આપના સમયમાં કોઈ વિદ્વાન આપની બરોબરીમાં નહોતા.

આપની હુકુમત સમયે વર્તનના કાનુનો.

હઝરત અબાઅકર રહીઁ એવા મોટા બુઝુર્ગ હતા કે જેઓ સોથી પહેલાં મુસલમાન થયા. બધાથી પહેલાં કુરાન શરીફ આપેજ એકઠું કર્યું ને તેનું નામ મસહફ (કિતાબ પવિત્ર) રાખ્યું. તેમજ

ધરલામના પહેલા ખલીફ આપ હતા ને પોતાના પીતાશ્રીની હયાતી-માંજ આપ આવા મોટા હોદ્દા ઉપર બિરાજમાન હતા.

બચ્ચત થયા બાદ હજરત મોસુદની જે ચાદરો લઈને આપ બજારમાં ગયા હતા તેટલામાં હજરત ઉમર રહીં આપને મળ્યા અને પૂછ્યું કે ક્યાંનો ખરાદો છે ? આપે જવાબ વાળ્યો કે ખાલું પીલું પેદા કરવાનો. હજરત ઉમરે ફરમાવ્યું કે આપ મુસલમાનોના અમીર છો માટે તેઓના કામકાજના મામલામાં આપને એટલી ક્યાંથી કુરસદ મળે કે, આપ આ કામ કરી શકો. માટે આ બધી માથાકુટ હજરત અબુ ઓબેદા રહીં ને સોંપી દ્યો. મતલબ કે બેઉ સાહેબો તેમની પાસે ગયા. ને આ હકીકત કહી. હજરત અબુ ઓબેદા આપના ધરે હમેશા અર્ધ બકરીની તરકારીને જે લૂગડું જરૂરી જોઈએ તે મોકલતા હતા. પણ તાકીદ એટલીજ હતી કે રોજંદાની વસ્તુ સાધારણ હોવી જોઈએ. જ્યારે સરદી અને ગરમીની મોસમનો લિખાસ ફાટી જાય તો તે પરત મોકલી તેના બદલે નવો લઈ લેતા હતા.

ઈબ્ન સઅદ રહીં એ મયમુન રહીં થી હિકાયત કરી છે કે હજરત અબુખરર રહીં નો પગાર જે હજર દીનાર કરાવવામાં આવ્યો હતો આપે કહ્યું કે, મારું કુટુંબ મોટું છે ને ખિલાફતના કામકાજના અભાવે બાપારી કારોબાર થઈ શકતો નથી તેથી પાંચસો દીનારનો વધુ પ્રમોશન આપવામાં આવ્યું હતું.

આપના સ્વર્ગવાસ સમયે હજરત આયેશા રહીં ને આપે વસીયત કરી કે મારા પછી મારો આ હબશી ગુલામ-ઉટથી-ગુની

આદર-અને મોટા ખાસો કે જેમાં હું જન્મતો હતો તે તમામ હજરત ઉમર રદીબની પાસે મોકલી દેવાં. જ્યાં સુધી હું ધસ્લામનો ખલિફો હતો ત્યાંસુધી આ વસ્તુઓને વાપરવાનો હક ધરાવતો હતો. ને વફાત પછી તેનો કોઈ વારસ નથી. મુસલમાનોની માલકી છે. તેને પરત મોકલી દેવાં જોઈએ. હજરત ઉમરની સેવામાં આ વસ્તુઓ પહોંચી ત્યારે આપે ફરમાવ્યું કે અલ્લા તઆલા હજરત અબુબકર પર રહેમત કરે કે તેમણે મારા માટે કેટલી બધી તકલીફ ઉઠાવી છે.

અરહાબે હજરતથી અરાધ કરી કે બચતુલમાલ માટે ચોક્કાયાત કાયમ કરી દેસો? આપે જવાબ વાળ્યો કે જ્યારે તાણું હાજર છે તો ચોક્કાયાતની શી જરૂર છે? હવે 'સાંબળો બચતુલમાલ (ખાદશાદી ખબનાની) ની કેવી હકીકત હતી. જેટલો માલ આવતો તેટલો મુસલમાનો માટે ખર્ચ થઈ જતો. એટલે જ્યાં માલજ નથી ત્યાં ચોક્કાયાતની શી જરૂર હતી?

થોડા દિવસ પછી બચતુલમાલને આપના ઘર આગળ લાવ્યા. એક વખત કંઈક માલ આવ્યું. તે આપે રોજના રિવાજ પ્રમાણે કુટીરો અને મિસ્કીનોને સરખે બાગે વહેંચી નાખ્યું. પછી થોડાને હથા-આર ખરીદ કરી તે પણ ખુદા વાસ્તે વહેંચી નાખ્યાં. પછી લૂગડા ખરીદ કરી મરીબો અને જંગલવાસીઓ માટે મોકલી દીધાં.

આપે પોતાની હયાતીમાં એકંદર મુસલમાનો માટે ચિંતા રાખેલી છે ને માલનું ખર્ચ ખૂબસૂરે બાંહેધર સાથે કર્યું.

હું. આપના સ્વર્ગવાસ પછી હજરત ઉમર રહીં એ જ્યારે માલતું સરવૈયું કાઢ્યું તો કંઈ નહોતું બધું ખુદાની રાહમાં ખર્ચાઈ ગયું હતું.

હજરત જામિર રહીં કહે છે કે એક વખત હજરત સં અં વં એ મને દરીયાઈ આવકમાંથી કંઈ આપવાનો વાયદો કર્યો હતો. જ્યારે સ્વર્ગવાસ પછી માલ આપ્યું ત્યારે હજરત અખાખર રહીં એ સાદ પડાવ્યો કે જેમનું લહેણું હજરત સં અં વં પર નીકળતું હોય તે આવીને લઈ જાય હું પણ સેવામાં હાજર થયો ને હકીકત જાહેર કરી. હજરતે દરમાવ્યું કે રૂપીઆ લઈ લ્યો જ્યારે મેં લઈને ગયા તો પાંચસો હતા. તે પછી હજરતે એક હજાર બીજા આપ્યા.

હજરત અમીરલ મોએમેનીનના વાક્યો અને ખુલાસા વીજેરે આપે એક વખત તયેઆમાં દરમાવ્યું કે લોકો પરવરદિગારથી સર-આઓ. જ્યારે હું મયદાનમાં પ્રગત માટે જાઉં છું (પાપખાના માટે) તો અલ્લા તઆલાથી શરમાઈને મારું નીચું કરે છું.

હજરત ઇબ્નઅઇના રહીં દરમાવે છે કે હજરત કોઈ કોઈ વખત જ્યારે કોઈ ઉદાસીનને પૂછતા ત્યારે પ્રમાવતા કે સખર કરવામાં કંઈ દુઃખ નથી. અને રોવા કુટવામાં નુકસાન વિના બીજું કંઈ નથી. ને તે નુકસાન મોતના પછી જલ્લાશે ને તે કરતાં મોત વધારે સહેલી છે. હજરત સરવે કાયનાત સં અં વં ના સ્વર્ગવાસને યાદ કરશે ત્યારે તેના મુકાબલામાં તમારી મુસીબતને દુઃખ કંઈ લેખામાં જલ્લાશે નહિ. ને તેનો જલ્લા પરવરદિગાર તમને આપશે.

હઝરત બિન ઓબેદા રહીં શરમાવે છે કે હઝરતનો હુકમ હતો કે આવો રહનાર સુધી ઉભા રહી અને નમાઝ પઢી રાત્રી ગુળરીએ આપનો હુકમ હતો કે માણસે મરેલી માછલી દરિયામાં તરતી હોય તે ખાવી ફરસ્ત છે હઝરત ઇમામ સાદિક રહમતુલ્લા અં શરમાવે છે કે હઝરત અબાબકર સિદ્દીકે-મિલકતમાં દાદને બાપના મરતબામાં બતાવ્યા છે અને પોતાને દીકરાની બરોબર એવી શરતે કે બાપ અને દીકરો કોઈ બાકી રહેલા ન હોય [હોયજ નહિ તો] જે માણસ પોતાના બાપને ખરાબ મળ્યો હોય-તેની બાબતમાં બાપ કહે છે કે એવા નાલાયકને ગરદન મારવો જોઈએ કેમકે તેના મગજમાં શયતાની વિચારો ભરેલા છે.

બાપ જ્યારે કદી કોઈ જનાજાની નમાઝ પઢાવતા તો શરમાવતા કે અય પરવરદિગાર આ બંદને એના બેરી છોકરાં અને માલમિલકતો તને સોંપ્યા છે પાપોનું વજન આને માથે વધારે છે. તો તારી કિદાર બરકતથી એને મુક્ત કર.

હઝરત આસમ બિન કિમર રહીં ની આપની માતુશ્રી સાથે કંઈ ખટપટ થઈ ગઈ હતી આપે ફેંસલો કરતી વખત શરમાવ્યું કે અય આસમ સારી રીતે સમજી લ્યો કે તમારી માતુશ્રીથી દરેક વસ્તુ ચાહે મિલકતવાળી હોય અથવા શારિરીક તમારાથી તમને મળી હોય તે લાખ દરજે સારી છે.

એક માણસે આપની સેવામાં આવી હતું કે મારો બાપ મારી પાસેથી તમામ પૈસો ટકો લઈ મને કંગાલ કરવા છુટે છે. આપે તેને

બોલાવીને કહ્યું કે તને જોટલા પૈસાની જરૂર હોય તેટલો લઈ લે બાકીનો તારા છીકરાને આપી દે તેણે કહ્યું કે અય હજરત, નથી લોકોનો એવો હુકમ છે કે-છીકરો અને તેનો પૈસો એ બધું બાપનું છે. આપે જવાબ દીધો કે તે ઠીક છે પરંતુ પવિત્ર હુકમનો અર્થ યોષણ કરવાનો પણ છે.

હજરત અમાબકર રહીં અને હજરત કિમર રહીં એ ગુલામને મુક્ત કરવાના બદલામાં કંસાસ (કંઈ માલ ખેરાત કરવા)નો હુકમ નહોતો આપ્યો જ્યારે સામના મુલક તરફ ધરવામી ફોજ યઝીદ બિન મુઝીયાનની સરદારી હેઠળ જવાને તૈયાર થઈ ત્યારે આપે કેટલીક શીખામણો આપી.

(૧) કોઈ સ્ત્રી બચ્ચાવાળી અથવા ગર્ભવંતીને કતલ કરવી નહિ. (૨) ફળવાળા ઝાડોને કાપવાં નહિ (૩) ખેતરોનો નાશ કરવો નહિ. (૪) બકરાં અને ઉટોની શીંચો કાપવી નહિ (પગની નસો) (૫) ખજુરના ઝાડને જડમૂળથી કાપવું નહિં તેમજ બાળવું પણ નહિ (૬) ઉડાઉપણું કરવું નહિ તેમ કંજુસી પણ કરવી નહિ.

હજરતને એક માણસ ઉપર ધણો ગુસ્સો આવ્યો. અયુબરઝા રહીં એ કહ્યું કે આપ એની ગરદન મારવાનો હુકમ આપી દ્યો આપે ધરમાબધું કે હજરત સં અં વં ના પછી આવીરી કરવાની પરવાનગી નથી.

અમીર કામીયાની પાસે બે સ્ત્રીને બાંધીને લાવ્યા એક તો હઝરત સં અં વં ની જ્ઞાનમાં બેઅદબી કરે છે. અને બીજી મુસલમાનોને તિરસ્કારના માધ્યમે ગાય છે અમીરે બેઉ સ્ત્રીઓના હાથ કપાવીને દાંત પણ કઢાવીને કાઢી દીધી હઝરત અબુબકરને જ્યારે આ વાતની ખબર થઈ હુકમ કર્યો કે અગર અમીરે આવી સજા ન આપી હોત તો હું તે સ્ત્રીને કે જે હઝરત સં અં વં ની બે અદબી કરતી હતી. તેને કતલ કરત કારણકે નખીઓ સામાન્ય માણસો કરતાં ચઢતા અને યુગુર્ગ છે ન ખાસ કરીને આવી બેઅદબી કોઈ મુસલમાનથી થાય તો તે સૂણી ચઢાવવાને લાયક છે ને બીજી સ્ત્રી જ્યારે તે મુસલમાન હતી તો તેને વિવેકનું શિક્ષણ આપવાની જરૂર હતી.

એક માણસે કુંવારી છોડીથી વ્યભિચાર કરી તે ગુન્હાની કબુલત પણ આપી (કબુલ કર્યું) ત્યારે આપે તેને ફટકા મારવાનો હુકમ આપ્યો ને તે પછી તેને કાઢી મુક્યો (શહેરમાંથી)

એક માણસે એક ચોરને પકડી રજુ કર્યો જેના હાથ પહેલાંની ચોરીઓની શિક્ષાથી કપાએલા હતા. હઝરતે જોઈને ફરમાવ્યું કે આને કતલ કરી નાખવો જોઈએ કેમકે હજુરે પણ આજ હુકમ આપ્યો છે થોડાક ચમનના માણસો હઝરતની સેવામાં આવ્યા અને ફરમાન શરીફ સાંભળી ધણું રડ્યા. આપે ફરમાવ્યું કે પહેલાં અમારી પણ આવીજ સ્થિતિ હતી. પરંતુ પાછળથી મન સખત થઈ મરુ એટલે પરવરદિમારની સાચી લાગણીએ દિમ્મત આપી ને ધીરજથી

હુકમ ફરમાવે છે કે જે માણસ ઇસ્લામની શરઆતમાં મરી ગયો તે ધણો ભાગ્યશાળી હતો. કેમકે તે ધણાંજ અપાર ઝગડાઓથી બચી ગયો છે.

બહીકી રહીં ફરમાવે છે કે હઝરત ઉમર બિન આસ અને શર-
હુલ બિન હસનાએ બતરીક સામનું માથું કાપીને હઝરત અખાખર
રહીં ની સેવામાં મોકલ્યું. આપે હુકમ કર્યો કે હવેથી કોઇનું પણ
માથું કાપીને ન મોકલવા લક્ષ રાખવું. લાવનારાઓએ અરજ કરી
કે કુફરાર લોકો અમારાં માથાં પણ કાપીને તેમના સરદારો તરફ
મોકલે છે. આપે જવાબ આપ્યો કે જ્યારે અમારી પાસે ખુદા અને
રસુલના હુકમ તૈયાર છે તો રૂમ અને ફારિસના બાદશાહોના હુકમનું
અનુકરણ શી રીતે કરવામાં આવે ? હઝરત હમ્મુલ મોઅમેનીન આયેશા
સીદ્દીકા રહીં ફરમાવે છે કે હઝરતના ગુલામે એક દિવસ ખાવાનું
લાવીને હઝરતને ખવરાવીને કહ્યું કે મેં આજ એક માણસનું
બવિષ્ય ભાખ્યું હતું તેના બદલામાં તેણે આ વસ્તુ આપી છે. હઝ-
રતે આ સાંભળતાની સાથેજ ગળામાં આંગળી નાખી ઉલટી (વામીટ)
કરી તે વસ્તુ કાઢી નાખી. જાણવાની જરૂર છે કે બવિષ્ય ભાખવું
તે જુદું છે. ને સાબિતી વિનાની ગયો છે તો તેનો બદલો પણ તે-
જ છે. મહમ્મદ ઇબ્ન સીરીન રહીં કહે છે કે હઝરત અખાખર
સિવાય કેઇ ખુઝુર્ગ (મરતબાવાળો) મને યાદ નથી કે જેણે આવી
વસ્તુઓ ખાધને કાઢી નાખી હોય.

હઝરત ઉમર એક દિવસ ખવડું કે ખતરત અખાખર રહીં

પોતાની જામને પકડીને કહેવા લાગ્યા કે આણેજ મને મુસીબતમાં નાખ્યો છે.

હજરત સલમાન ફારસી કહે છે કે અય મુસલમાનો ખુદાથી ડરતા રહો. તે વખત નજીક છે કે દરેક વાત ઉઘાડી થઈ જશે. અને લોકો જણાવશે. કે દરેક વસ્તુમાં તારો કેટલો ભાગ છે. જે માણસ પાંચ વખતની નમાઝ પઢ્યા કરેછે અને ખુદાના રક્ષણમાં આવી ગયોછે તેને કોણ મારી શકે છે. અને જે ખુદાથી વિરુદ્ધ થઈ તેનાપર યકીન નથી લાવતો. તેની જગ્યા ખાસ દોઝખ છે

હુકમ છે કે નેક માણસો એક પછી એક એમ ઉઠાવવામાં આવશે ને બાકીના લોકો એવા રહી જશે કે જેને પરવરદિગાર સાથે કોઈ પ્રકારનો સંબંધજ નથી અને તે આટાના લુસા તુલ્ય ગણાશે.

પોતે દુઆ માગ્યા કરતા હતા કે પરવરદિગાર છેલ્લે મારી ઉમર સારા માર્ગે પૂરી કરને સારા ફૂલો સાથે મારી વય પૂરી કર ને સારા ફૂલો માટે બુદ્ધી આપ. તારી રાજી ખુશીથી મોટું માન-અને જન્નત બખ્શ-

ફરમાવતા હતા કે જેનાથી થઈ શકે તેવી રીતે ખુદાથી ડરે. અને રૂબે કે એક દિવસ એવો આવવાનો છે કે રોવડાવવાનો આવશે.

પવિત્ર ફરમાન છે કે અમીએને સોનાની લાલાશ અને કેસરની પીળાશ મરણ તોલ કરી રાખેલ છે.

ફરમાવતા હતા અગર મુસલમાનોને જરાપણ દુઃખ પહોંચે છે. તો અલ્લાતઆલા તેનો બદલો આપે છે.

આપની સેવામાં એક માણસ કાગડો મારીને લાવ્યો—આપે ફર-
મ્યું કે અગર કોઈ ઝાઝ કાપી નાખે અગર કોઈ પ્રાણીને મારી નાખે
તો તે પરવરદિગારની જપના [માળા ફરવવાથી] બંધ થઈ જાય છે.

હઝરત ઇમામ ખુમારી રહે અ. ફરમાવે છે કે હઝરતનો
આ પણ હુકમ હતો કે કોઈ માણસ પોતાના બાઈના માટે ખુદા વાસ્તે
દુઆ માંગે તો તે કબુલ થાય છે. અથુ નઈમ રહી. ફરમાવે છે કે
એક માણસે બદરના યુદ્ધના માણસને ઇનામ આપવા માટે કહ્યું. હુકમ
ફરમાવ્યો કે હું તેના દરબથી વાકિફ છું પરંતુ સંસારમાં તેની રસ-
વાઈ કરવાનું પસંદ નથી કરતો.

એક વખત બદરના યુદ્ધમાં આપે લોકોને માલ સરખી રીતે
વહેંચી આપ્યો ને આ પણ હુકમ ફરમાવ્યો કે તેનો સારો બદલો ને
પુન્ય આકેબતમાં વધારે મળશે.

આપ ગરમીના દિવસોમાં રોજે રાખતા હતા. શિઆળામાં નહિ
આપના મહઝર નઅમુલ કાદર અલ્લાહ હતા.

હઝરત મુસા બિન અકબા ફરમાવે છે કે એવો માણસ કોઈ
નથી કે જેણે ચાર પેઢીઓ સુધી રિસાલતનોજ વખત જોયો હોય
પરંતુ હઝરત અથુ કહાફા રહી. (આપના પિતા) આપ અબ્દુરહે-
માન બિન અખ્યાતકર સિદ્ધિ રહી. હઝરત અનીક બિન અબ્દુરહેમાન

હજરત અન્સ રદી૦ ફરમાવે છે કે ઇસ્લામના લોકો હજરત અબ્બાસકર રદી૦ અને હજરત સહીલ બિન ઉમર બિન બયઝા રદી૦ બધાથી વધારે ઉમરના હતા.

હારિજ ઝહબી રદી૦ એ નીચેના સાહેબોને પોતાના સદ્ગુણોને લીધે બધામાં શ્રેષ્ઠ માનેલા છે.

નસાઈ હજરત અબ્બાસકર સિદિક રદી૦ કિરાઅત હજરત અબી બિન કઅબ કુવતે અમરુલ્લાહ-હજરત ઉમર ફારુક રદી૦ ઇસ્મમીરાસ હજરત ઝયદબિન સાબિત-રદી૦ હયા-હજરત ઉસમાન ગમ્પી ઝિન્નુદેન રદી૦ અમાનત હજરાય અયુઅબીદા બિન લબરાહ રદી૦-કઝા-હજરત અલી કર૦ વ૦ તફસીર-હજરત અબ્બાસ રદી૦ સિદક લેહઝાહ-હજરત અયુઝર રદી૦ શુબઅત-હજરત ખાલિદ બિનવલીદ સયફુલ્લા-રદી૦ વાઅઝ હસન બસરી રહ૦ કસમ હજરત વહબ બિન મન્યાહ રદી૦ તઅબીર અલ્લમા-મોહમ્મદ બિન સીરીન-કિરાઅત-હજરત નાફઅ રદી૦ ફિકાહ-હજરત ઇમામ આઝમ અયુ હનીશાહ-રહ૦ અ૦ મગાઝી વિગેરે હજરત ઇબ્ન ઇસ્હાક રદી૦ કસસુલ ફરઆન અલ્લામા કલબી રહ૦ ઉરઝ-અલ્લામા ખલીલ ઇબારત-હજરત ખવાબહ ફઝીલ ઇબ્ન-અમાઝ રહ૦ નહવ [વ્યાકરણ] અલ્લામા સીપ્યાહ-બાષા હજરત ઇમામ ગાલિક-રહ૦ હદીસ૦ ઇમામ શાશ્ષ રદી૦ સુન્નત-હજરત ઇમામ અહમદ હંબલ રહ૦ ગરીબ-અયુ અબીદા-રહ૦ અલલ અલીબિન મદતી-રહ૦ રબાબ-અલ્લામા મહબાબિન મુબ્ન શઅર અયુ લમામ-ફિકા હદીસ-હજરત ઇમામ બુખારી-તરબી-હજરત ગુનુફ

યુગદાદી રહ૦ ઇખતીલાફ-મોહમદ બિન નસરુલ મરોઝી એતેઝાલ
હયાઈ-કલામ-અશઅરી-તિબ અસ્લામા મોહમદ બિન ઝકરમા રાઝી
નુજુમ-અયુ મઅશર રલકી-તઅખીર-ઇયરાહીમુલ કરમાની-ખુત્માહ
ઇબ્ન બનાના-સવાલો જવાબ-અયુલ્લરહ અરશહાની-ગવ્વાલી-અયુ
કાસમ તીરાની-જહેર-ઇબ્ન હકમ રોગગોષ્ઠ અયુલ હસન બસરી
સુકામાત-હરીરી શઅર મુતન્નખી-મુસ્તકી-ઇયરાહીમ મુસલી તથા
ઇસ્હાક મુસલી-[બાપ દીકરા] શતરેજ-સુલી-રવાં પઢવું-ખતીબ
યુગદાદી-લખવું અલી બિનહલાલ-ખોશ-હઝરત અતા અસલીમી રહ૦
ઇન્શા કાઝીઉબ ફાઝલ નવાદર-અસ્લામા અસમઇ-તમઅ-અશઅબ
મુસ્તકી મઅબદ શિલસોફી-શેખુરીસ યુઅલી સીના.

એવા વાક્યો કે જેનાથી પરવરદિગારની ઘણીજ બીક પેદા થાય
થાય જે. એક પક્ષી ઝાડપર બેસી રહ્યું હતું. આપે જોઇને ફરમાવ્યું.
તું ભાગ્યશાળી છે કે જ્યાં ઇચ્છે છે ત્યાં બેસે ને ખાવા પીવા માટે
પણ નાચ્યંત છે. હિસાબ વિના હાલેચાલે છે કદાચ અયુષ્યકર, પણ
આવેજ થાત તો કેવું ? જ્યારે કોઈ માણસ આપના વખાણ કરતો
તો આપ તોખા ઇસ્તગશર પઢતા અને કહેતા કે પરવરદિગાર તું
મારા મનને મારા કરતાં વધારે જાણે છે લોક જેવી રીતે મને સારો
લેખે છે તેવોજ તું મને બનાવી દે ને મારા પાપો છુપેલા છે તેને
ક્ષમાકર અને લેક્ષીના વહેમોનો બદલો મળવા મારાથી ઇકરાર ન કર.

કહેછે કે મોમિનની છાતીનો એક વાળ હું હોતો સારું

જીહ્વા કરનારા કહે છે કે જ્યારે આપ નમાઝ પઢવા ઉભા થતા હતા ત્યારે ખુદાની બાકથી લાકડા જેવા થઈ જતા હતા.

હઝરત હસન રદી૦ ફરમાવે છે કે, હઝરતનો હુકમ છે કે હું ઝાડ હોત તો કપાઈ જાત અને પ્રાણીઓ ખાતા અથવા ધાસ ખાનારા પશુઓ મને ચરી જતા (ખાતા).

અલ્લામા મોહમ્મદ ઇબ્ન સીરીન ફરમાવે છે કે, હઝરતનો ધણોજ રૂઆબ હતો. આપ કોઈ તકરારનો ફેંસલો કરતા તે વખતે ફરમાવતા કે જો હું સારા માર્ગ પર છું તો ખુદાના તરફથી તે છે ને તેનાથી વિરુદ્ધ છું તો તેનો જોખમદાર છું અલ્લાહ મારી બક્ષીશ કરે.

તાઅખીરો.

હઝરત અમીરૂલ મોઅમીનીન સ્વપ્નાની તાખીરની વિધામાં પોતાના સમયમાં જખરદસ્ત વિદ્વાન ગણાતા હતા મોહમ્મદ બિન સીરીન કહે છે કે હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ ના પછી ઉમ્મતે મોહમ્મદીમાં અબ્યાબકર રદી૦ બરસા લાયક ને વજનદાર લેખાતા હતા સદા બિન મસઅ્યબ કહે છે કે એક વખત હઝરત ઉમ્મુલ મોઅમીનીને સ્વપ્નામાં ત્રણ અંદ્ર પોતાના મદાનમાં ઉતરતા જોયા હઝરતે તેની તાઅખીર કરી અને કહ્યું આપના ઘરમાં સંસાર પૈકીના ત્રણ મહાત્મા માણસો દૂર થશે હઝરત રસુલે ખુદા સ૦ અ૦ વ૦ ના સ્વર્ગવાસ પછી કહ્યું કે,

એક ચાંદ તો હજરત સં અં વં ની જાત મુખારક હતી. હજરત ઉમરબિન શરજીલ રહીં ફરમાવે છે કે, એક વખત જનાખ સં અં વં એ સ્વપ્નામાં જોયું તો હજરત પોતે કાળી બકરીઓની પાછળ પાછળ જાય છે. તેના પછી સફેદ બકરીઓ જોવામાં આવી અને તે કાળી બકરીઓ તેમાં મળી ગઈ. હજરત અમીરૂલ મોઅમ્મીનીને ખુલાસો થયો કે કાલી બકરીઓ તે અરબસ્તાનના મુસલમાનોને સફેદ બકરીઓ તે અજમના મુસલમાનો છે. જે ધણીજ સંખ્યા સાથે અરબોમાં મળી જશે, હજરતે હુકમ ફરમાવ્યો કે બરાબર છે. આવોજ ખુલાસો સહવારે એક ફરિસ્તાએ પણ આપ્યો હતો.

હજરત સં અં વં એ સ્વપ્નું જોયું કે પોતે અને હજરત અખાખકર રહીં એકી વખતે સાથે દોડ્યા તેમાં હજરત અમીરૂલ મોઅમ્મીનીન હુજૂર સં અં વં કરતાં અઢી હાથ આગળ વધી ગયા. સહવારે આ સ્વપ્નાની હકીકત જ્યારે આપની આગળ જાહેર કરી ત્યારે આપે ફરમાવ્યું કે પરવરદિગાર હજરત સં અં વંને પોતાની રહમતમાંજ જગ્યા આપશે અને હું પછી આ વરસ સુધી જીવતો રહીશ એક માણસે સ્વપ્નામાં જોયું કે પોતે લોહીના પેશાબ કરે છે. જ્યારે આ હકીકત હજરત આગળ નિવેદન કરી તો હુકમ થયો કે તું તારો સીધી અમહાએલી અવસ્થામાં સંભોગ કરે છે. માટે પરવરદિગારથી ક્ષમા થવાની અરજ કર અને હવેથી તેમ કરીશ નહિ.

સ્વર્ગવાસ અને ખીજ બનાવો.

ખૂબ ઉમર રહી. ફરમાવે છે કે હજરત સરશર કાયનાત સં.

અ. વ. ના સ્વર્ગવાસથી હજરત અમીરુલ મોઅમીનીન રદી. ને એટલું બધું દુઃખ સહન કરવું પડ્યું કે તે દુઃખથી પોતે અસક્ત અને ધરડા બની જઈ આખરે આપની રવાનગી થઈ (વફાત થઈ) જેથી આખા જગતને દુઃખ વેઠવું પડ્યું. તેમની સ્વર્ગવાસની ખીમારીનું કારણ એ થયું કે એક માણસે માંસ રાંધીને હજરતની સેવામાં મોકલ્યું. આપે હારસ બિન કલદાહ રદી. ને પણ ખાવામાં શામિલ કર્યા તેમણે કહ્યું કે આ ખાવામાં ઝેર છે. તે જોઈને ખાતરી કરી બેસી. એક વરસની મુદત દરમ્યાન આપ આ સંસારથી ગુદા થઈ જશો. (વફાત પામશો) ખરેખર તેમજ થયું. અને એકજ સાલમાં બેઉ સાહેબોએ આ સંસારનો ત્યાગ કર્યો. શરૂઆતમાં આપને તાવ આવ્યો. પછી એવી સખ્ત ખીમારી થઈ ગઈ કે પંદર દિવસ સુધી તો નમાઝ માટે પણ ન જઈ શક્યા. મંદવાડ સ્થિતીમાં એક માણસે અરજ કરી કે આ માંદગીના ઉપાય માટે કોઈ વૈદની તજવીજ કરવી જોઈએ. ઉત્તર આવ્યો કે હકીમે મને જોયો છે. ફરીથી પૂછ્યું કે તેણે શું કહ્યું (હકીમે) જવાબ દીધો કે ઇન્ની ફરમાલુલ લિમાયુરીદ અમે જે ધ્રુવિગીએ છીએ તે ફરીએ છીએ જ્યારે આપની તખીઅત વધારે બગડી ત્યારે હજરત અબ્દુરરહેમાન બિન ઝોઈથી તજવીજ કરી કે તમે ઉમર રદી. ને કેવા સમજો છો. તેમણે જવાબ વાળ્યો કે જેવો આપ સાહેબનો અભિપ્રાય હોય તે કરતાં પણ વધારે સારા સમજું છું. હજરત ઉસમાન રદી. સાથે પણ આવીજ વાતચીત થઈ તેમણે પણ જવાબ વાળ્યો કે તેઓ જાહેરમાં ને ખાતીનમાં સરખા છે ને અમે સખાઓમાં તેમના જેવો કોઈ નથી.

તે પછી સમ્રાટ બિન ઝેદ-અસીર ભન જરીર-અને બીજા મહા-
જરીન તથા અન્સારોથી પણ પૂછવામાં આવ્યું. તમામ સાહેબોએ
જવાબ વાળ્યો કે સારાની સાથે સારા-અને ખોટાની સાથે ખોટા છે
તેમનું હૃદય તેમના પશ્ચિષ્ટ સ્વભાવ કરતાં પણ ઘણું સાફ છે. અને
ઉમ્મતે મોહમ્મદીમાં ઘણાજ સારા માણસ છે. તે પછી બીજા અસહાબો
આયા. તેમનાથી પણ આજ સવાલ કરવામાં આવ્યો. એક સાહેબે
અરજ કરી કે અમ અમીરલ મોઅમીનીન આપ ઉમર રહીં જેવા
સખત માણસને અમારા ઉપર ખલીફા બનાવવા ઇચ્છો છો. તો પર-
વરદિમારને શો જવાબ આપશો? આપે કહ્યું કે પરવરદિમારથી અરજ
કરીશ કે મેં મુસલમાનો ઉપર સારામાં સારા માણસને ખલીફા બના-
વ્યો છે. હઝરત અલી કરં વં એ ફરમાવ્યું કે જો હઝરત ઉમર
રહીં ને હઝરત અબુઅકર રહીં ખલીફા ન બનાવતા તો અમે કદી
રાજ થતા નહિ.

હઝરત અમીરલ મોઅમીનીને માંદગીની અવસ્થામાં તમામ વા-
રસાનો હિસાબ કર્યો. એક ખજુરનું ઝાડ હઝરત આયશા સિદિકાને
આપે આપ્યું હતું. જે ૨૦ ઝુમકા ખજુરો આપતી હતી. હુકમ
કર્યો કે મારા પછી આ તમામ ભાઈ બહેનોમાં વહેંચી આપવાની
તજવીજ કરવી, એકલા તમારેજ વારસ થવું નહિ. એટલે સુધી કે,
હઝરત ઉમ્મ કુલસુમ રહી. કે જે તે વખતે સગર્ભા હતા તેમના
ભાગ માટે પણ વિચાર કર્યો હતો. ઇબ્ન સમ્રાટ કહે છે કે હઝરતે
પોતાની મિલકતનાં પાંચ ભાગ બાબત કહ્યું. કે જેવી રીતે બીજા
મુસલમાનો પણ પોતાના માલનો ૧-૫ (પાંચમો ભાગ) ખુદના

માર્ગે આપી દે છે. તે પ્રમાણે આ પશુ આપવામાં આવે હઝરત અલી કરં વં એ પશુ આજ પ્રમાણે કરું હતું કોઈ સંગાવહાલાને વારસ બનાવ્યો નહોતો.

આપે વસીયત કરી કે સ્વર્ગવાસ થયા પછી બન્ને આદરોને ઘોઈ નાખી તેનોજ કશન કરવો. સારા કપડાની કંઈ જરૂર નથી. અને તેથી કંઈ આખર કે રૂસવાઈ થવાની નથી. તે સીવાય આપે 'શરમાબુ' કે હઝરત અસમારા બિન્તે કેસ રદીં અને આપની પાક બીબી સાહેબ નવરાવે હઝરત અબદુરરહેમાન બિન અબુબકર રદીં પાણી નાખે અને લાશને હઝરત રસુલે મક્રમુલ સં અં વં ની જોડેજ દફન કરે. બધા કામોથી નવરા થઈ ગયા બાદ આપે હઝરત ઉસમાન રદીં થી નીચે પ્રમાણે લખાવરાવ્યું.

બિસ્મીલ્લાહહિરહેમાનિર્હીમ.

આ લેખ અબુબકર રદીં એ આ દ્વાની સંસારથી જુદા થઈ સીધાવતી વખતે (એટલે સ્વર્ગવાસ થતી વખતે) લખાવ્યો છે અમ્ર મુસલમાનો મેં તમારા ઉપર ઉંમર બિન ખતાબને ખલીફા મુકરર કર્યા છે. તમારે તેમની ફરમાંબરદારી કરવી જોઈએ. મારા આગળ તેઓ ધણાજ સારા માણસ છે. જો તેમણે અમલ કર્યો. તો મારા વિચારો મુજબજ થશે, ભોમ જોગે તેઓ બદલી જાય તો દરેક માણસ પોતાના કર્તવ્ય માટે જવાબદાર છે. મેં તમારો સાથે નેકી કરેલી છે. પરંતુ શુખ્ત વાત જાણનાર બીજો છે. જે જુલમ કરશે તેની શિક્ષા તેને મળશે. ફક્ત અસલામઅલયેકુમ.

આ લખાણ ઉપર હજરતે મહોર કરી અને હજરત ઉસમાન રદીં લખને ચાલ્યા આઠના લોકોએ ધણી ખુશીની સાથે હજરત ઉમર કાઝક રદીં થી બચાવત કરી.

આપે હજરત ઉમરને એકાંતમાં બોલાવી કંઈ કહ્યું. તેમના ગયા પછી પરવરદિગારની દરગાહમાં આ દુઆ માગી.

હે પરવરદિગાર આ કારકીર્દીમાં મારી ઇચ્છા મુસલમાનોની બલાઈ માટેજ છે. હું કંકાસ અને તોફાનથી ધણો ભય રાખું છું અને તેટલાજ કારણથી મેં મારા પોતાના અભિપ્રાય ઉપર અમલ કરી એવા માણસને ખલીફા બનાવ્યો છે કે જે તમામથી સારો જખરદસ્ત ને સારા કૃત્યોનો બધા કરતા વધારે અભિલાષિ છે. પરવરદિગાર હું તારા હુકમથી આ સંસારનો ત્યાગ કરું છું તું તારા બંદાઓનો માલિક છે ઉમર રદીં ને ખુલકાએ રાશેદીન પૈકીમાંના બનાવ અને તેમની દુઆમાં ખરકત થાવ.

આપનો સ્વર્ગવાસ સેહશુમ્યાની રાત્રે તા. ૨૨ જમાદિયુલ આખર સને ૧૩ હીજરીએ થયો. વફાતના પ્રસંગે અસ્લામા જલાલુદીન સ્યુતીના કહેવા પ્રમાણે ૬૩ વરસની ઉમર હતી. એ વરસ અને આઠમાસ ખિલાફત કરી પરંતુ મારા ધારવા પ્રમાણે હજરતની ઉમર ૬૫ વરસ ૯ માસની હતી કેમકે ૬૩ વરસની ઉમર તો ત્યારેજ હતી કે જ્યારે હુજુર રસુલેખુદા સં. અ. ૫૦ નો સ્વર્ગવાસ થયો હતો. કબરમાં હજરત અબ્દુરરહેમાન બિન અયુબકર રદીં એ ઉતાર્યા.

આપની વફાતથી ઇસ્લામી દુનિયાના ખાસ અને આમ તમામ

સોકોને ઉઠાસી થઈ મદીનામાં પણ ત્રાસ વતથિ. જો હઝરત હાફઝ રહી. આપની જગ્યાએ નીમાયા ન હોત તો લગભગ આ દુઃખથી ઘણા માણસોની હાથુ થાત.

હજી વરસની ઉમરમાં આપના પિતાશ્રી હઝરત અબુ હલાફા રહી. એ સ્વર્ગવાસ કર્યો.

અરબસ્તાનને
ચોતાના મહાન રોજ
અર સલ્વામના શિશુલુના
પ્રતાપથી દરિયા અને રૂમનેથી મહાન
સલ્તાનતો નેત નેતામાં તોડી પાડી આખા
અરબીઆ, યુરોપ, અને આફ્રિકા ઉપર ચોતાનો ફેલા
મજબુત સિકા જમાવી દીધો તે ને નેહું હોય તો....
અ ર બ નો ઈ તિ હા મ.
એન્જરાતી બાબામાંપાઈ ખહાર પડી ચુક્યા છે...
કીમત ૨-૦-૦ ચો. ગુલ્ડન.
દેકાણુ—પોલિટિકલ લોમીઝી.
અમદાવાદ.

વંશ.

હજરત ઉમર ખીન ખતાબ, ખીન નોશીલ, ખીન અબ્દુલકીઝ
ખીન રિયાહ ખીન કરત, ખીન ઝરરાહ ખીન અદી, ખીન કઅબ, ખીન
લબ્બા, ખીન ફહર ખીન માલિક.

અદીના ખીન બાઇ મરહુ હત્ર જેઓ હજરત પયગમ્બરે ખુદા
સં અં વં ના વડીલોમાં થાય છે. જેથી હજરત ઉમરનું વંશ
હજરત પયગમ્બરે ખુદા સં અં વં ની આઠમી પેઢીએ વંશાવાળી
હજરતથી મળે છે.

લકબ (ઉપનામ).

આપનું (હજરત ઉમરનું) ઉપનામ ફારકે આઝમ હતું. જ્યારે
આપે ઇસ્લામ કબૂલ કર્યું ત્યારે આ લકબ હજરત સં અં વં એ
આપને બક્ષિશ કર્યો છે. ફારણુ કે પોતાના તુફલથી સાચ અને જુદામાં
જુદાવાળું બનેલું.

જન્મ.

મુપ્રસિદ્ધ વિવેચન અને હકીકતોથી સાબિત થઈ ચુક્યું છે કે હઝરત પયગમ્બરે ખુદા સં અં વં ની હિઝરતની ૪૦ વરસ અગાઉ આપે આ સંસારમાં પધરામણી કરી (આપનો જન્મ થયો) આપના જન્મની તિથી તથા આપના નાનપણની હકીકત બિલકુલ જાણવામાં આવી નથી.

ધંધો.

ઉમર લાયક થયે ઉંટ ચારવાનો ધંધો આપને સોંપવામાં આવ્યો હતો અને આ ધંધો તે વખતમાં નિંદક નહોતો. તે સિવાય આપ મોટા દરજ્જાના નસ્સાબ અને સશરતની પદવી ઉપર મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા. જે તે ખાનદાની માણસ સિવાય બીજાને મળી શકે તેમ નહોતું તે સિવાય આપ ઘોડાની સારી સ્વારી કરનારા તથા ખતીબ એટલે ખુતબો પઢનારા તથા પહેલવાન હતા. ઝોકાઝના અખાડામાં આપે મોટી મોટી કુશલીઓ જીતેલી છે.

સ્વરૂપ વર્ણન.

ધંડ વર્ણો રંગ, કદ ધણેજ લાંબો (હઝારો માણસોમાં પોતે ડિંચા જણાતા હતા) ગાંધ પાતળા, દાઢી મોટી, મુઝો મોટો માથામાં પેશાની ઉપર વાળ નહોતા.

ધમાનનું ભાગ્યોદય.

હજરત પયગમ્બરે ખુદા સં અં વં એ દુઆ માગી હતી કે પરવરદિગાર: ઇસ્લામને (હજરત ઉમર યા અબુઅહલ ખીન હુસ્શામ મુસલમાન થાય તેવી રીતે] વિનય આપ હજરતની આવી દુઆ કયુલ ન થાય એ અસંભવિત હતું. અર્થાત હજરત ઉમર મુસલમાન થયા અને આપે એવા કામ કર્યા કે કયામત (છેલ્લા દિવસ) સુધી તેનું સ્મરણ રહેશે.

ઇસ્લામ કયુલ કર્યાની હકીકત પણ આશ્ચર્યજનક છે, ઇબ્ન સઅદ રદીં અબુહુલઅલી રદીં : હાકમ રદી. અને બહીકી રદી. એ જુદા જુદા સ્વરૂપમાં આવી રીતે હકીકત નિવેદન કરી છે.

હજરત ઉમર રદીં ની સત્તાવીસ વરસની વય થઇ હતી તેવખતે અરબસ્તાનમાં રસાલતના સૂર્યનો પ્રકાશ થયો. એટલે પયગમ્બરે ખુદા સં અં વં ની પધરામણી થઇ. (જન્મ) હજરત ઉમર રદીં ના વંશમાં હજરત એદ રદી. ના ભત્રીજાના કારણથી પરવરદિગારીની તવહીદના અવાજથી અગ્રણી રહેલા નહોતા. મતલબ કે સર્વથી પહેલાં એદ રદીં ના દીકરા સઇદ રદીં મુસલમાન થયા. ને તેમનો નિકાહ હજરત ઉમર રદીં ની બેન હજરત ફાતમા રદીં થી થયો હતો. આ સંબંધથી શતમા રદીં પણ મુસલમાન થઇ ગઇ ને આજ વંશમાં એક ખીજ લોકપ્રીય પુરૂષ હજરત નઝમિ રદીં ખીન અબુલ્લાહ એ પણ ઇસ્લામ કયુલ કરી લીધું હતું પરંતુ હજરત ઉમર રદીં એ

અઘાપિ પર્યંત ઇસ્લામ કયુલ કરેલું : નહોતું. તેમના કાનમાં જ્યારે આ વાતે પ્રવેશ કર્યો તો ધણાજ ગુસ્સે થઈ ગયા. ને તે એટલે સુધી કે જે લોકો મુસલમાન થઈ ગયા હતા. તે લોકોના શત્રુ થઈ ગયા. બસીના તેમના વંશજોની એક દાસી હતી જેણે ઇસ્લામ કયુલ કર્યું હતું તેને ખુલ્લી રીતે મારતા હતા. ને જ્યારે પોતે યાદી જતા ત્યારે કહેતા કે થાક ખાઈને શરી મારીશ બગીયા રદીં ના સિવાય જેમના ઉપર પોતાનો કાણુ હતો. મારઘાડ માટે જરૂરપણુ વિચાર ન કરતા પરંતુ ઇસ્લામની બરકત એવી હતી કે જેને એક વખત મળી ચુકી પછી તેને કંઈ પણ હરકત આવતી નહિ. તે ઉપરાંત આટલી બધી સમ્પત્તિઓ આપ્યા છતાં એક પણ માણસને ઇસ્લામથી ફેરવી શક્યા નહિ છેલ્લે લાચાર થઈ ફેસલો કર્યો કે (ઇસ્લામની જડ ધાલનાર) ઇસ્લામની શરૂઆત કરનારને ડેકાણે દરવા તલવાર કમરે લટકાવી સીધા હજરત સલ્અમના તરફ ચાલ્યા.

રસ્તામાં હજરત નહમ ખીન અબ્દુલ્લાહ રદીં મળ્યા. એકરો જોઈ ઝોળખી જઈ કહેવા લાગ્યા. ખેરીયત તો છે ? કહેવા લાગ્યા કે હજરત સંઅન વં તો ફેસલો કરવા બહિનું (કરાવ કરવા) તેમણે કહ્યું પહેલા આપના ઘરની હકીકતની તો સંભાળ લ્યો તમારા બહેન અને બનેલી ઇસ્લામ લાવી ચુક્યા છે એકદમ પાછા વળ્યા અને બહેનના ઘરે ગયા તો તે કુરઆન શરીફની તીલાવતમાં હતા. પણ બાઈના આવવાના ધસારાથી ચુપ થઈ ગયા ને કુરઆન શરીફને સંતાડી દઈ ચુપ થઈ ગયા-તેમનો સાદ કાનમાં સંભળાઈ ચુક્યો હતો બહેનને પૂછવા લાગ્યા. આ સાદ શનો હતો ? તે બોલ્યા કે કંઈ નહી

એવ્યા ના મેં સાંભળ્યું છે તમે એક શરી ગયા આવું બોલી બન-
વીથી મારામારી થઈ જ્યારે બહેન બચાવવા માટે આવ્યાં તો
તેમને પણ માર માર્યો એટલે સુધી કે તેમનું શરીર લોહી લુહાણ
થઈ ગયું અને આજ સ્થિતિમાં તેમની જીભથી નીકળ્યું કે અયે ઉમર
રહીં જે થઈ શકે તે કરો પરંતુ ઇસ્લામ હવે મારાથી છુટી શકશે
નહિ આ શબ્દોએ હઝરત ઉમર રહીં ના મન ઉપર
એક ખાસ અસર કરી જેથી બહેન તરફ માયાની દ્રષ્ટીથી જોયું
તો શરીરથી લોહી વહેતું હતું આ સ્થિતિ જોઈ સ્તબ્ધ થઈ કહેવા
લાગ્યા કે તમે લોકો જે પઢી રહ્યા છો (પઢો છો) તે મને પણ સંભ-
ળાવો. હઝરત ફાતમા રહીં (પોતાની બહેન) એ તે કુન્આન શરી-
શની આયતો સામે લાવી મૂકી દીધી. ઉથલાવીને જોયું તો આ
ચુરત હતી (સખ્ખહલિલ્લાહે માહિરસમાવાતે વલ્લઅરદે વહોવલ
અઝીઝુલ હકીમ) એક એક શબ્દ ઉપર આપતું મન નરમ થઈ જતું
હતું ને તેને ધણીજ પસંદગી બતાવતું હતું ને તે એટલે સુધી કે
જ્યારે આ આયત સુધી પહોંચ્યા (બિલ્લાહે રસોલેહી) તો એકદમ
બોલી કુયા અયહોદન લાઈલાહા ઇલીલ્લાહો વ અશહદોઅન્ના
“મોહમ્મદુર રસુલુલ્લાહે.”

આ તે સમય હતો કે હઝરત સદઅમ હઝરત અરકમના ઘરમાં
કે જે કોહેસફાની તજેદીમાં છે. ત્યાં હતા હઝરત ઉમર રહીં એ
બારણા આગળ જઈ કમાડ ઠોક્યા કેમકે તત્કાલ પોતાના હાથમાં
હતી ને આ નવી હકીકતથી કોઈ પણ વાકિફગાર નહોતું જેથી
હઝરતના અસ્હાબે ક્યાર રહીં ને ચિંતા થતા લાગી પરંતુ હઝરત

અમીર હમઝા રદીં સમ્યક્શરોહદાએ ધરમાવ્યું કે, આવવા દો સેવક તરીકે આવેલા છે તો ઠીક છે. નહિતર તેમનીજ તલવારને તેમનુંજ શીર. હઝરત ઉમરે અંદર પગ મુક્યો. તો હઝરત સલ્મમ પોતેજ આગળ આવ્યા. ને દામ પકડીને ધરમાવ્યું. કેમ ઉમર ! શા ધરાદાથી આવ્યા છો ? નખુવતના જળરદસ્ત રોઅમના અવાજે આપને (ઉમરને) ધુળવી દીધા. ધણીજ નરમાશથી અરજ કરવા લાગ્યા ઈમાન લાવવાને વાસ્તે હઝરત સલ્મમ એકદમ અલ્લાહો અકબર, ખોલી ઉઠ્યા ને તે સાથે અસ્હાબે કિયાર રદીં એ એવા જોરથી અલ્લાહો અકબરનો પોકાર કર્યો કે મકકા મુઅઝઝમાના પહાડો ગુંજી ઉઠ્યા.

હઝરત ઉમરે ઈસ્લામ કબુલ કરવાથી ઈસ્લામી ઇતિહાસનો એક નવો દોર પેદા થયો. ને તે પ્રસંગે જો કે ૪૦ થા ૫૦ માણસો મુસલમાન થએલા હતા. અને અરબસ્તાન મશહુર ને સુવિખ્યાત બહાદુર હઝરત અમીર હમઝા સમ્યક્શરોહદા રદીં એ પણ ઈસ્લામ કબુલ કરી લીધું હતું. એટલે શાસ્ત્રીય નિયમેનું વર્તન ખુલ્લી રીતે અદા કરી શકતા નહોતા. ને કાબેતુલ્લામાં ઉઘાડી રીતે નમાઝ પઢવી તો બિલકુલ અસંભવિત અને મુશ્કિલ હતું. હઝરત ઉમર રદીં એ ઈસ્લામ કબુલ કરવાથી એકદમ તે હાલત બદલાઈ ગઈ આપે સામાન્ય ને આમ રીતે પોતાનું ઈસ્લામ જાહેર કર્યું કુશ્શર લોકોએ પ્રથમ ધણીજ સખ્તી કરી પરંતુ આપ બરોબર અચળ રહી મુકાબલામાં શામિલ રહ્યા, ને તે એટલે સુધી કે મુસલમાનોની જમાઅત સાથે કાબેતુલ્લામાં જઈ નમાઝ અદા કરી.

હઝરત ઉમર રદી૦ ના ઇસ્લામના શરૂઆત સને હિજરી નખ-
વીના છઠા વરસથી થઇ છે.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ રદી૦ ફરમાવે છે કે જે દિવસે હઝરત
ઉમર રદી૦ ઇસ્લામ લાવ્યા, કુરફારોમાં શોર ઉઠ્યો કે આજે મુસ-
લમાનોએ તમામ બદલો લઇ લીધો.

હઝરત ઇબ્ન મસઉદ રદી૦ ફરમાવે છે કે હઝરત ઉમર રદી૦
ના ઇસ્લામમાં આવ્યાથી ઇસ્લામને બરાબર ઇજ્જત હાસિલ થતી આ-
લીને આપનો ઇસ્લામ ફત્તેહ જેવો ઇસ્લામ હતો. અમો લોકોની શી
હકીકત કે કાબેતુલ્લામાં જઇ નમાઝ પડી શકીએ. પરંતુ હઝરત ઉમર
એ મુશરિકોથી એવી રીતે ઝપાઝપી કરી કે તેઓ એ લાચાર થઇ
નમાઝ પઢવાની પરવાનગી આપી હઝરત હઝીફા રદી૦ ફરમાવે છે કે
હઝરત ઉમર રદી૦ ના મુસલમાન થવાથી ઇસ્લામ એક બાગ્યશાળી
મનુષ્ય સમાન થઇ ગયું. ને દિન પ્રતીદિન વૃદ્ધિ થવા લાગી અને
પોતાની શાક્ષીથી તેની ગતીમાં વધારો થવા લાગ્યો.

હિજરત.

કુરફાર લોકો હઝરત અમુતાલેખની હમાતી મુધી તો હઝરત
સલ્અમનું કંઇ પણ કરી શક્યા નહિ પરંતુ તેમની વફાત (હઝરત
અમુતાલેખના મુજરી ગયા બાદ) પછી મુસલમાનો ઉપર વધારે
સખતી કરવા લાગ્યા, ને આવી સ્થિતી પાંચ છ વરસ મુધી રહી.
અને તે સમયની હકીકત ધણીજ દુઃખદર્શક છે. છેલ્લે હુન્નુર અન્વર

સત્યમે મસ્લહત સમજી હુકમ આપ્યો કે મુસલમાન લોકોએ મ-
દીને શરીફ ચાલ્યા જવું અર્થાત સૌ પહેલાં અયુસુફમા અબદુલ્લાહ
ખીન અશહલ રહીં પછી હઝરત બિલાલ રહીં અને હઝરત આ-
મીર યાસર રહીં એ હિજરત કરી. તેમના પછી ઉમર ફારુક આઝમ
રહીં ૨૦ માણસો સાથે જવા માટે તૈયાર થયા ધખન અસાકર
રહીં એ હઝરત અલી રહીં ની રીવાયત સાથે વિવેચન કર્યું છે કે
દરેક માણસે છાની રીતે હિજરત કીધી પરંતુ હઝરત ઉમર રહીં એ
જ્યારે હિજરત કરવાનો ધરાદો કર્યો તે પ્રસંગે એક હાથમાં ખુલ્લી
તલવાર લઈ ખીજા હાથમાં તીરકમાન લઈ કાળા શરીરમાં આવી
સાત ફેરા ત્યાક કરી. એ રિકાતો મુકામ ધખરાહીમમાં અદા કરી
તેના પછી કુરેશના વજનદાર લોકોના ટોળામાં આવી કહેવા લાગ્યા
કે લોકો ! ! ! અગર તમારામાં હિમત છે તો મને રોકો ને આવી
સામા થાઓ. આવા પ્રશ્નનો કંઈપણ ઉત્તર નહોતો. અને કોઈ હઝરત
ઉમરના સામા થવાને પણ શક્તિવાન નહોતું કુદ્દાર લોકો સ્તબ્ધ
રહી ગયા. અને પોતે પોતાના મિત્રો સાથે રવાના થયા.

ખીલાફત.

હઝરત ઉમર રહીં હઝરત અબાબકર સિદીક રહીં ની હાજ-
રીમાંજ ખલિફા થયા હતા. અને જે દિવસે હઝરત અબુબકર રહીં
એ આ સંસારનો ત્યાગ કર્યો (સ્વર્ગવાસ થયો) તેજ દિવસે ખુલ્લી
રીતે ખયઅત થયા આપના સમયમાં અસંખ્ય વિજ્યો થયાં હાણું કરીને
સને ૧૪ હિજરીમાં દમસ્કનો યુદ્ધ અને સલાહ દ્વારા જ્ય થયો. હમ્મ

અને બઅલબક સલાહથી વિજય થયાં. અને બઆ તથા અબલાહ ઉપર યુદ્ધથી ફતેહ મેળવ્યો. સને ૧૫ હિજરીમાં અઝુન અને અબ-રીયાહ પર ફતેહ મેળવ્યો. સને ૧૬ હિજરીમાં હવાજ અને મદાયન પર ફતેહ મેળવી તકરીત બયતુલ મુકદ્દસ ફન્સરીન હલખ અન્તા કીયાહ સરૌજ કરકી સથ્યાઅ મુસલમાનોનાં સ્વાધીનમાં આવ્યાં.

સને ૧૭ અને ૧૮ હિજરીમાં મરજુદે નબવીને! પ્રસાર થયો. નેશાપુર હલવાન રે. સમીસાત હરાન ચક્રીન મુસલ અને ઘણાક દ્વિપેદ ફતેહ મેળવી.

સને ૧૯ હિજરીમાં કીસારીયાહ પર ફતેહ મેળવી.

સને ૨૦ હિજરીમાં મીસર અને તસત્તર અને તમામ પશ્ચિમના મુલક ઉપર અસકંદરીયા સિવાય ફતેહ મેળવી.

સને ૨૧ માં અસકંદરીયા તથા નહાવંદ ફતેહ થયાં.

સને ૨૨ હિજરીમાં આઝરબાયજન તથા હનુર માસખરાન હમદાન તરાબલસ અલગરખ અશકર તથા કોમ્સ પર ફતેહ મેળવી.

સને ૨૩ હિજરીમાં કરમાન સેઇસ્તાન મકરાન અસનહાન અને અસન હાનની હાળુબાળુના ગામે ઉપર ફતેહ મેળવી.

હુકુમતમાં કરેલા કાનુનો.

યોતે દરેક ખાતામાં દુસ્તી કરી તેની દુકાલમાં હકીકત નીચે પ્રમાણે.

- (૧) બચતુલમાલ એટલે ખળનો કાયમ કર્યો.
- (૨) કચેરીઓ કાયમ કરી કાઝી મુકરર કર્યા.
- (૩) તારીખ તથા સનની શરૂઆત કરી જે અધાપી પર્યંત જારી છે.
- (૪) ઇલકાખ અમીરલમોઅમીનીન ધારણ કર્યો.
- (૫) લશ્કરી દફતરની ગોઠવણ કરી.
- (૬) ઇસ્લામી લડાયક લોકોના પગારની સત્તા ઠરાવી.
- (૭) માલતું દફતર કાયમ કર્યું.
- (૮) માપણીની શરૂઆત કરી.
- (૯) વસ્તી ગણતરીની શરૂઆત કરી.
- (૧૦) નેહરો બાંધી.
- (૧૧) શહેર આબાદ કર્યા (વસાવ્યા)
- (૧૨) રાજ્યનાં બાગ પાડી તેમાં મુખ્યાઓની ગોઠવણ કરી.
- (૧૩) અશુર એટલે કર (માખલ) ની ગોઠવણ કરી.
- (૧૪) દરીયાઈ ઉત્પત્તી જેમકે અંબર વીગેરે પર જકાત ઠેરવી.
- (૧૫) અરબી બહેપારીઓને અંદરખાને વહેપારની પરવાનગી આપી.
- (૧૬) જેલખાનું કાયમ કર્યું.
- (૧૭) દોરેહ (ફટકા) ની શરૂઆત કરી.
- (૧૮) રાત્રે રોન ફરી પ્રજાની હાલતની વક્રિયત મેળવવાનો રિવાજ ઠાઢ્યો.

- (૧૯) પોલીસ ખાતું કાઢ્યું.
- (૨૦) દરેક સ્થળે હાવણીઓ કાયમ કરી.
- (૨૧) ઘોડાઓના જાતમાં અસીલ અને ખસ્સીની ઓળખા-
ણી રીત કાયમ કરી જે તે વખતે અરબસ્તાનમાં નહોતી.
- (૨૨) લેખક કાયમ કર્યા.
- (૨૩) મક્કા મોઅજ્જમાથી મદીના મનબ્વરા સુધી મુસાફરોના
આરામ માટે મકાનો બંધાવ્યાં.
- (૨૪) રસ્તામાં રક્ષાતા બાળકોના પોપણ માટે માસિક રકમ
મુકરર કરી.
- (૨૫) જુદા જુદા શહેરોમાં મુસાફરખાના બંધાવ્યાં.
- (૨૬) એવો કાયદો ઠરાવ્યો કે અરબસ્તાનના લોકો પૈકી
કોઈને ગુલામ બનાવી શકે નહિં ગમે તો બન્ને તે કાશિર
પણ હોય.
- (૨૭) ગરીબને કંગાલ ઇસાઈ તથા યહુદીઓ માટે પોપણ
સાફ પગાર કરી આપ્યાં.
- (૨૮) શાળાઓ કાયમ કરી.
- (૨૯) મહેતાજીઓ (માસ્તરોનાં) પગાર બાંધી આપ્યાં.
- (૩૦) હઝરત અબ્બાસકર સિદ્દીક રહીં થી આગ્રહ કરી કુર-
આન શરીફનું બંધારણ કરી તેમાં પોતે પણ શરીક થયા.

- (૩૧) તર્કશાસ્ત્ર કાયમ કર્યું.
- (૩૨) વારસાની વહેંચણી વગર કસરે વહેંચવાની ગોઠવણ કરી.
- (૩૩) સહવારની “ અઝાનમાં અસલાતો ખયરન તિન્નોમ ” નો વધારો કર્યો.
- (૩૪) તરાવીહની નમાઝ જમાઅત સાથે પઢવાનો રિવાજ કાયમ કર્યો.
- (૩૫) ત્રણ તલાકો જે એકી વખતે આપવામાં આવે તેનું નામ ખાયન કરાવ્યું.
- (૩૬) શરાબ (દારૂ) ની હદ માટે ૮૦ ફોકોડા મુકરર કર્યા.
- (૩૭) સોદાગરી ઘોડા ઉપર જકાત ઠેરવી.
- (૩૮) બનુ તગલખ ઇસાઈઓ પર માથાદીઠ વેરાના બદલે જકાત કાયમ કરી.
- (૩૯) ધાર્મિક (સાર્વજનિક) નો નિયમ કાઢ્યો.
- (૪૦) જનાઝાહની નમાઝપર ચાર તકબીરો ઉપર લોકોની સલાહ લીધી.
- (૪૧) મસજિદમાં વાએઝનો રિવાજ કાઢ્યો. લોકો આપની પરવાનગીથી જ હજરત તમીમદારી રહી એ વાઅજ કર્યો હતો. ને ઇસ્લામમાં આ વાએઝ પહેલવહેલો હતો.
- (૪૨) પેશદમામ તથા મુઅજ્જન (અઝા દેનાર) (ખાંગી) ના પગાર ઠેરવ્યા.

(૪૩) મસજીદોમાં રાત્રે અજવાળાની ગોઠવણ કરી.

(૪૪) બદનકશી માટે શિક્ષાનો દાયદો બહુયો.

(૪૫) કવિતામાં સ્ત્રીઓના નામ લેવાની મનાઈ કરી.

સળન તથા અવલાદ.

હઝરત ઉમર રદીં એ જાહલીયત તથા ઇસ્લામમાં કેટલાક નિકાહ કર્યા પ્રથમ નિકાહ હઝરત ઉસમાન બિન મઝુનની બહેન હઝરત ઝયનબ રદીંથી થયો. ઉસમાન રદીં બુના મિત્રો પૈકીમાંના હતા એટલે ઇસ્લામ કબુલ કરનારાઓમાં એમનો ચોથો નંબર હતો. સને ૨ હિજરીમાં સ્વર્ગવાસ થયો. અને હઝરત સલ્મમ સં અં ૫૦ ને તેમનાં ગુજરી જવાથી એટલો બધો શોક થયો કે આપ લાશને યુબન કરતા હતા. ને બેઅખત્યાર રૂદન કરતા હતા. ઉસમાન રદીં ના બીજા બાઈ કદાસ્તહ રદીં સહાબીઓ પૈકીમાંના હતા. હઝરત ઝયનબ રદીં એ મુસલમાન થઈને મક્કા મોઅઝ્ઝમામાં સ્વર્ગવાસ કર્યો હઝરત અબ્દુલ્લાહ અને હઝરત હકસા રદીં તેમનાજ પેટથી અવતર્યા હતા. બીજો નિકાહ કરી બતહ બિન્તે અબી અમ તુલ મખઝુમીથી થયો. જેઓ હઝરત સલ્મમ સં અં ૫૦ ની પવિત્ર બીબી હઝરત ઉમ્મ સલ્મા રદીં ની બહેન થતાં હતાં કેમકે તેમણે ઇસ્લામ કબુલ કરેલું નહોતું ને મુશરિકાહ (ઇસ્લામથી વિરૂધ વર્તનાર) થી નિકાહ જાયઝ નથી માટે સલાહ હદીયા પછી સને ૬ હિજરીમાં તેમને તલાક આપી.

ત્રીજો નિકાહ મલીકતહ બિન્તે હઝલ નખરાઈથી થયો એમને

ઉમ્મ કુલશુ મપણ કહે છે. આ પણ ઇસ્લામ લાવેલા નથી ને તેજ કારણથી સને ૬ હિજરીમાં એમને પણ તલાક આપવામાં આવી હઝરત અબીદુલ્લાહ રહીં એમનાજ પેટથી અવતર્યા છે.

અનઅ રહીં તથા કરીબહ કુરેશના વંશથી અને મલીકહ ખન્નઅતહના કુટુંબથી હતાં. મદીના મુનવ્વરામાં આવી અન્સારમાં સગવટ કર્યો એટલે સને ૭ હિજરીમા હઝરત આસમ બિન સાબિત બિન અબીલ અફહહ જે કે એક માનવંતા અન્સારી ખાનદાનમાંથી હતા. અને બદરના યુદ્ધમાં પણ સામિલ હતા. તેમની દીકરી હઝરત જમિલાથી નિકાહ કર્યો જમીલા રહીં નું પહેલું નામ આતીયાહ હતું જ્યારે ઇસ્લામ કાબુલ કર્યું ત્યારે હઝરત સં. અં. વં. એ તે બદલીને જમીલા રહીં રાખ્યું પરંતુ તેમને પણ કંઈ કારણસર તલાક આપવામાં આવી.

છેલ્લા સમયે આપને ખ્યાલ આવ્યો કે નયુવતના ખાનદાનથી સંબંધ જોડવાથી આબર અને બરકતની વૃદ્ધીના કારણે છે માટે હઝરત અલી કરમં વજહુથી હઝરત ઉમ્મ કુલશુમની દરખાસ્ત કરી જનામ મોહુદે ઉમ્મ કુલશુમનો ન્હાની વયના કારણે ઇનકાર કર્યો પરંતુ હઝરત ઉમરે જ્યારે વધારે માગણી કરી અને કહ્યું કે આવા સંબંધથી ઇઝતનો આબરનો વધારો થવાની ઉમેદથી આ આગ્રહ કર્યો હતું-

હઝરત અલી કરમં વજહુએ કબુલ કર્યું અને સને ૧૭ હિજ-માં ૪૦ હજાર દિરમ ઉપર નિકાહ થયો.

આપની ખીજ પણ ખીખીઓ હતી. જેમના નામે નીચે પ્રમાણે છે.

ઉમ્મ હકીમ બિનતુલ દારથ બિન સાલમ લમખજુમી કલી-
તહ યમીનહ. આતકહ બિન્તે ઝયદ બિન ઉમર બિન નદીલ.

હઝરત ઉમરને પુત્ર પરીવાર વિશેષ થયો હતો. જેમાં હઝરત હફસા રદી૦ તેટલા માટે લોક માન્ય છે કે તેઓ ખાસ માનવંતા ખીખીઓ પૈકીમાંના છે. પોતાનો નિકાહ પ્રથમ હઝરત ખનીશ બિન ખદાફહ રદી૦ સાથે થયો હતો જેઓ મહાજરીન પૈકીમાંના હતા. ખનીસ રદી૦ જ્યારે ઝોહદના યુદ્ધમાં શહીદ થયા. ત્યારે સને ૩ હિજરીમાં હઝરત સલ્અમ સ૦ અ૦ ૫૦ ના નિકાહમાં આવ્યા જેના માટે ધણીક હદીષો તૈયાર છે અને ઘણા સહાખીઓ રદી૦ : એ હદીસોથી સાબિત કરી આપ્યું છે. સને ૪૫ હિજરીમાં ૬૩ વર્ષની વયે સ્વર્ગવાસ કર્યો.

પરીવાર (ઝોલાદ) નાં નામ નીચે પ્રમાણે છે હઝરત અબ્દુ-
લ્લાહ રદી૦ હઝરત અબીદુલ્લાહ રદી૦ હઝરત આસમ રદી૦ અબુશ-
મહ રદી૦ અબ્દુરેહમાન રદી૦ હઝરત ઝંદ રદી૦ હઝરત વજીર રદી૦
આ બધામાં ત્રણ સાહેબો પ્રથમના ધણા નામાંકિત છે. હઝરત અબ-
દુલ્લાહ રદી૦ ફિકાહ અને હદીષના જખરરત રથંબ મનાએલા છે
બુખારી અને મુસ્લિમમાં તેમનાજ મસલા અને હકીકતો સંખ્યાબંધ
લખાએલા છે તેઓ હઝરત ઉમર રદી૦ ની સાથેજ મક્કાશરીફ મુકામે
હમાન લાવી મુસલમાન થયા હતા. અને ઘણી લડાઇઓમાં હઝરત

સભ્યમની સાથે રહી તેમાં ભાગ લીધો છે. ૧૬૫ ઉપરાંત પોતે સત્ય વાદીપણમાં ઘણાજ મશહૂર હતા ને સત્ય બોલવામાં જરાપણ અચ-
કાતા નહિ. એક વખતે હુજ્જન બિન યુસુફ મકામાં કાળા શરીરમાં
ખુતબો પઢાવી રહ્યો હતો. તે પ્રસંગે પોતે ઉભા થઇ કહેવા લાગ્યા.
“આ ખુદાનો દુસ્મન છે કેમકે એણે ખુદાના દોસ્તોને કતલ કરી નાખ્યા
છે તેમજ ઘણું કરીને તેનાજ વેર લેવા માટે હુજ્જનને એક માણસને
મુકરર કર્યો. જેણે ઝેર પાએલી તલવાર વડે ઝખમી કર્યા ને તેજ ઝખ-
મથી માંદા થઇ સ્વર્ગવાસ પામ્યા જ્યારે હઝરતઅલી કરમ ૦ ૫૦
અને હઝરત અમીર માઅલીઆ રહી ૦ એ પોતાનો તમામ મામલો
હુકમના હાથમાં સોંપ્યો ત્યારે લોકોએ હઝરત અબ્દુલ્લાહથી આવીને
કહ્યું કે બધા મુસલમાનો આપની ખીલાફત ઉપર રાજી છે. માટે આપ
તૈયાર થાઓ. “ તો અમો બધા આપના હાથ ઉપર બયઅત કરી
લઇએ ” તેમણે ઇન્કાર કર્યો અને કહ્યું કે “ હું મુસલમાનોના ખુનથી
ખિલાફત લેવાનું ગસંદ કરતો નથી. ” હઝરત અબ્દુલ્લાહના દીકરા
હઝરત સાલમ મદીના મુનવ્વરના તે સાત બુઝુર્ગોમાંના છે જેના
ઉપર શિકલને હદીષોનો આધાર રહેલો છે ને તેમના ખુલાસા સિવાય
કોઇ કાજ કેસલો કરી શકવા પશુ શક્તિવાન નહોતા ને આ વાત
હમેશાં યાદ રાખવાને લાયક છે તમામ હદીષવેતાઓની આગળ પો-
તાની હદીષો વધારે માન ભરેલી ગણાય છે. ને તેમનું ઉપનામ
“ ઝુજુરે ઝર ” એટલે સોનાની સાંકળ છે પ્રથમ તો તે હદીષ કે
જેની રિવાયતનો રિવાજ ને શરૂઆતમાં ઇમામ માલિક રહી ૦ હઝરત
નાફા રહી ૦ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિનહમર રહી ૦ હોય ૦ ખીજું જેની

અંદર હજરત ઇમામ ઝહરી રહીં હજરત સાલમ મિન અબ્દુલ્લાહ રહીં હજરત અબ્દુલ્લાહ મિન ઉમર હોય ઇમામ માર્લિક રહીં અને ઇમામ ઝહરી રહીં ના સિવાય બાકી બધા લોકો હજરત ઉમર રહીં અબ્બી ઇમામ ઝહરી રહીં ના સિવાય બાકી બધા લોકો હજરત ઉમર રહીં ના વંશના છે. એટલે હજરત અબ્દુલ્લાહ રહીં આપના દીકરા હજરત સાલમ રહીં આપના પૌત્ર (દીકરાના દીકરા) હજરત નાફા રહીં આપના ગુલામ.

હજરત અબ્બીદુલ્લાહ બહાદુરી અને પહેલવાનીમાં પ્રસિદ્ધ છે ત્રીજા દીકરા હજરત આસમ રહીં ઘણાં પવિત્ર મનવાળા ને વિદ્વાન હતા. સને ૭ હિજરીમાં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો.

તેઓ ઘણાં ઉંચા કદના તથા શરીરે પુષ્ટ હતા. ને કવિતા કહેવાનો ઘણો શાખ હતો વિવેકી માણસોનું કહેવું છે કે કદિ દુંક મેળવવા સાર અથોગ્ય શબ્દ પણ ગોઠવી દઇ કવિતા સરસ બનાવે છે. પરંતુ હજરત આસમ આ રિવાજથી ગુદા હોઇ આ પદ્ધતિને વખોડતા હતા માટે આથી આપની વિદ્વતાની સામિતી થઇ આવે છે. હજરત અમારૂંલ મોઅમેનિન ઉમર મિન અબ્દુલ અઝીઝ આપનાં [આસમરી] ના નવાસા [દીકરાના દીકરા] થાય છે.

હજરત ઉમર રહીં ના સંબંધમાં અસહાબીઓનાં અભિપ્રાય.

હજરત અબ્બાબકર મિલિક પ્રમાણે છે કે આ સંસાર ઉપર હજરત ઉમર કરતાં વિશેષ મને કોઇ પણ બહાલું નથી.

કોઇ માણસે હજરત અબ્બાસકર રહીંથી પૂછ્યું કે આપ અમારો ઉપર હજરત ઉમર રહીં ને ખલીફા ઠરાવતા જાઓ છો પણ પરવરદિગારને શો જવાબ આપશો આપે કહ્યું એમનાથી સારો કોઇ પણ માણસ નહોતો. માટે તેમને ખલીફા બનાવ્યા છે.

હજરતઅલી કરં વં ફરમાવે છે જ્યારે પવિત્રને પાક માણસોને સંભારો તે સમયે હજરત ઉમર રહીં ને જરૂર સંભારો.

હજરત ઇબ્ને ઉમર રહીં ફરમાવે છે કે હજુર અન્વર સં અં વં થી બીજા નંબરે હજરત ઉમર યાદશક્તિવાળા હતા.

હજરત ઇબ્ને મસઉદ રહીં ફરમાવે છે કે આખા જગતની વિધાને ત્રાણુના એક પદ્ધતિમાં મુકવામાં આવે તે બીજા પદ્ધતિમાં હજરત ઉમરની વિદ્યા તો બેશક આપની વિદ્યાવાળો પદ્ધતિ વજનદાર હોઇ નીચો નમશે. પરવરદિગારે ૧૦ ભાગ વિદ્યાના પેદા કરેલા તે પૈકી ૯ ભાગ હજરત ઉમર રહીં ને આપવામાં આવ્યા છે;

હજરત હઝીફ ફરમાવે છે કે હજરત ઉમર સિવાય બીજો કોઇ પુરૂષ એવો નથી કે જેણે હિમતની સાથે પરવરદિગારનાં રસ્તા સારૂ અપકિર્તી સાંભળી હોય.

હજરત અમીર માવીઆ ફરમાવે છે કે સંસાર સમૃદ્ધિ હજરત અબ્બાસકર સિદ્ધિકની પાસે આવી. પરંતુ આપે તેને તુચ્છ ગણી ઉમેદ રાખી નહિ પછી હજરત ઉમર રહીં ની પાસે આવી આપે ધક્કામારી કાઢી મુકી પરંતુ મેં તેને પેટમાં બરી લીધી.

હજરત અલી કર વં એ ફરમાવ્યું કે હજરત ઉમર પોતાના ધરિદામાં અચળ, બુદ્ધિશાળી, વિદ્યા અને હિમતમાં બેનડીર (એમના જેવો બીજો કોઈ નહિં તે) છે.

હજરત ઇબને મસઉદ રદીં ફરમાવે છે કે હજરત ઉમર રદીં અમો બધાથી પરવરદિગારની કિતાબનો વધારે ઇલ્મ રાખે છે. હજરત ઇબને અબાસ રદીંથી કોઈએ હજરત ઉમર રદીં તથા હજરત અબુબકર રદીં વિષે પુછ્યું તો કહ્યું કે હજરત અબુબકર રદીં પગથી માથા સુધી ફાયદાના તથા ખુબીના ભંડાર છે. અને હજરત ઉમર રદીં ની દલીલ એવી આપી કે જાણે એક ખુબસુરતને મનોહર પક્ષી હોય ને તેને પકડવા સાફ મન લલચાય તેવા છે.

હજરત ઇબને મસઉદ ફરમાવે છે કે હજરત ઉમરનો મરતબો આ ચારે વાતોથીજ સાબિત થાય છે. (૧) યુદ્ધ બદરમાં પકડાએલા કેદીઓ માટે કતલનો હુકમ આપ્યો ત્યારે આયત લવલા કિતાબુન મિનદલાહે ઉતરી (૨) આપે ઉમ્મતે મોઅમેનીનની બીબીઓ માટે પરદા માટે ફરમાવ્યું ત્યારે પરદા માટે આયત ઉતરી (૩) હજરત સં અં વં એ આપનાં (ઉમર રદીં ના) ધરિલામ માટે દુઆ માંગી (૪) આપે હજરત અબુબકરથી પહેલાં બચઅત કર્યું.

હજરત મુબહિદ રદીં ફરમાવે છે કે શયતાનો હજરત ઉમર રદીં ની ખિલાફતમાં કેદ થયા ને આપના પછી છુટી ગયા.

હજરત અબુ મુસા રદીં ફરમાવે છે કે હજરત ઉમર રદીં ને જોતાંની સાથે શયતાનો નાશી જાય છે. ને પરવરદિગાર હમેશ તે-

મની આંખોની સામે છે. ને તેની સાથે તેમનો પવિત્ર આત્મા વાતચીત કરે છે હઝરત મુશ્તાક પોરી રહેં ફરમાવે છેકે જે માણસ હઝરત ઉમર રહીં તથા હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં ની ખિલાફતને હઝરત અલી. કરં વં ની ખિલાફત પર વિશેષતા આપે છે. [શ્રેષ્ઠતા) તે ખામ મહાજરીન ને અન્સારને બુલવાળા કરે છે.

હઝરત અબુ અસામહ રહીં ફરમાવે છે કે હઝરત અબુબકર રહીં તથા હઝરત ઉમર રહીં ઇસ્લામને માટે માખાપ તુલ્ય છે.

હઝરત ઇમામ જાફર સાદિક રહીં ફરમાવે છે કે તે માણસથી ઘણોજ નારાજ છું કે જે હઝરત અબુબકર રહીં તથા હઝરત ઉમરને સારી લાગણીથી વાદ ન કરે. કુરઆન શરીફની તે આયતો કે જેથી હઝરત ઉમર રહીં મોટાઇ સાબિત થાય છે.

ઇમામ ખુખારી તથા ઇમામ મુસ્લામ રહીં ફરમાવે છે કે હઝરત ઉમર રહીં તું ફરમાન છે કે ત્રણ જગ્યાએ પરવરદિગારે મારે અબીપ્રાય પસંદ કર્યો.

(૧) મેં હઝરત સલ્અમને વિં કરી કે જે મુકામ ઇબ્રાહીમની જગ્યા નમાજ માટે જગ્યા હોત તો ઘણું સાફ થાત તે પછી આજ આયત ઉતરી વ ઇતખઝ મુકામે ઇબ્રાહીમ મુસદ્દલી

(૨) મેં અમ્મહાતુલ મોઅમેનીન રહીં ના પરદા માટે વિં કરી તો આયત પરદા માટેની ઉતરી (૩) જ્યારે પવિત્ર ખીખીઓ રહીં એ હુકુમ અન્વર સં અં વં ને શરમ અપાવવા માટે અબિપ્રાય

આંધ્યો ત્યારે મેં કહ્યું અસા રખખહું ધન તદલકા કુંન અન તુખદે
લાહુ અઝવાજન ખંચરન મિન કુંના.

હજરત હાકિમ રદીં ફરમાવે છે કે હજરત ઉમર રદીં એ
શરાખ (દાર) ને હરામ કરવા સાર પાક પરવરદિગારની સેવામાં
હુઆ માગી હતી. અર્થાત પરવરદિગારે સારી રીતે ખુલાસા સાથે
હરામ કરી તે બાબત બયાન ફરમાવ્યું કે 'યસઅહુનકા અનિલ
ખમરે છેલ્લે આયત અબદુલ્લાહ ઇબને અબીના રવગિવાસ સમયે
લોકોએ હજરત હજુર અન્વર સં અં વં ને જનાઝાની નમાઝ
માટે તસ્દી આપી (ખોલાવ્યા) આ માણસ ઇસ્લામનો ખાસ હુસ્મન
હતો પરંતુ બ્યારે હજરત રસુલે ખુદા સં અં વં જવા લાગ્યા
તો હજરત ઉમર રદીં એ હજરત રસુલે ખુદા સં અં વં ને
જેતાંજ ઓળખ્યા જ્યેથી વિ. કરી કે અપદુલ્લા ખરેખર ખુદાનો હુસ્મન
હતો ત્યાર પછી આ આયત ઉતરી વલા તુસદલે અસા અહદિન
નિનહું મ માતાઅબદા.

હજરત રસુલે ખુદા સં અં વં એક કોમની મુક્તિ માટે
હુઆ ઘણીજ માગતા હતા ત્યારે હજરત ઉમર રદીં એ કહ્યું કે
સવાઉન અલયહિમ હજરત સં અં વં એ અરહાખીઓને
ખદરના યુધ્ધ માટે ફરમાવ્યું ત્યારે હજરત ઉમર રદીં એ જવા માટે
કહ્યું તે વખતે આ આયત ઉતરી કમા અખોદ જકા રખખકા
મિન બચ્ચનેકા.

હજરત સં અં વં એ બ્યારે ખીખી આયશા રદીં માટે

સખ્તી કરી તો તે બાબત સહાબીઓએ મળીને સલાહ કરી હઝરત ઉમર શાફે હુકમ કર્યો ત્યારે આ આયત ઉતરી હાઝા બોહતાનુન અઝીમ ઘણું કરી આજ શબ્દોથી ઉતર્યા.

રમઝાન માસમાં રાત્રે પોતાની સ્ત્રીથી સંભોગ કરવો બ્યાજખી છે હઝરત ઉમર રદી એ તે બાબત અરજ કરી ત્યારે આ આયત ઉતરી ઓહિલ્લા લકમ લયલતા અસ્અયામે દાર્દેષા.

એક ચહુદી હઝરત ઉમર રદી૦ થી રસ્તામાં મળ્યો અને તેણે કહ્યું કે આપના મિત્ર હઝરત મોહમ્મદ મુસ્તુફા સલ્અમ અલ્લહિ અન્ની હકીકત કહેતા હતા. તેઓ મારા દુશ્મન છે. તેના જવાબમાં આપે એ કિતર આપ્યો ને પ્રત્યક્ષ તેજ શબ્દો એટલે મનકાનાં અદુઉલ અખરીલ છેલ્લે આયત ઉતરી.

ખખને મરદોયહ રદી૦ એ રિવાયત સાથે અખુલ અસ્વદ રદી૦એ લખ્યું છે કે બે માણસોમાં કંઈ કારણસર તકરાર થઈ તેઓ હઝરત સલ્અમની સેવામાં હાજર થયા ને હઝરત સલ્અમે ફસલો કર્યો એક બોલ્યો કે હઝરત ઉમર રદી૦ ની સેવામાં પણ જરા જઈ આવીએ અર્થાત બેડિ આવ્યા. ને તમામ હકીકત જાહેર કરી આપે સાંભળીને કહ્યું કે તમે ચાલતા થાઓ હું આવું છું આવી રીતે શરમાવી હાથમાં તલવાર લઈ આવ્યા. અને જોણે આપની સેવામાં આવવાની બલામણુ કરી હતી કતલ કરી નાખ્યો ખીજો નાશીને હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ ની સેવામાં જતો રહ્યો ને હઝરત ઉમર રદી૦ ની હકીકત કહેવા લાગ્યો હઝરતે ધરશાદ એટલે હુકમ ફરમાવ્યો કે ઉમર રદી૦ કોઈ

મોમિનને કદી પણ કતલ કરશે નહિ ને નતો એવી હિમત કરી શકે !!
તેના ઉપર આ આયત ઉતરી ફેલારા રખખકા લાયવ મીનુન મત-
લખકે હબુર અન્વર સં અન્વંએ ખુન માફ કરી હઝરત ઉમર રદીં
ને કતલની તોહોમતથી નિર્દોષ બનાવ્યા.

એક દિવસ હઝરત ઉમર રદીં સુષ રહ્યા હતા ને આપનો
ગુલામ વગર રજાએ અંદર ચાલ્યો આવ્યો આપે દુઆ માગી કેપર-
વરદિગાર કે એકાંતમાં એકઠક આવવા સાડ મનાઇનો હુકમ કર
એટલે આયત પરવાનગી માટેની ઉતરી તે સિવાય હદીસો તો
ધણી છે.

સદગુણો.

મુખ્ન સઅદ રદીં ફરમાવે છે કે અમે એક દિવસ હઝરત
અમીરૂલ મોઅમેનીનના દરવાજા આગળ બેઠા હતા તેવામાં એક
દાસી આવી. કેટલાક દહેવા લાગ્યા. કે આ લોંડી હઝરત સં અન્
વં ની છે આપે હુકમ ફરમાવ્યો કે, અમીરૂલ મોઅમેનીનને શો
હક છે. કે તે ખુદાની મિલકતમાંથી લોંડી રાખી શકે !! મારા માટે
ફક્ત બે બેડ લૂગડાં એક ગરમીના ઉપયોગ સાડ ને એક શિયાળાના
ઉપયોગ સાડ અને સાધારણ જાતનું ખાવાનું ખાદશાહી ખજનામાંથી
લેવું વ્યાજબી છે. તે સિવાય મારી તેજ સ્થિતી છે. જે એક
સામાન્ય મુસલમાનની છે જ્યારે આપ કોઇને ગવર્નર બનાવી મોક-
લતા તો આ શરતો તેમને સંબળાવતા. (૧) ઘોડા ઉપર કદી ન
બેસવું. (૨) ઉત્તમ ખોરાક ન લેવો. (૩) ઝીણો પોશાક ન પહેરવે.

(૪) ઉમેદવારોની શરીરઆદ સાંભળી બરાબર મદદ કરવી. આ ફરમાનો વિરૂદ્ધ જાણીતું તો શિક્ષા કરતા.

લોકો આવીને આપને વિનયપૂર્વક કહેવા લાગ્યા કે ઉત્તમ ખોરાક ખાઓ કે જેથી શરીરમાં તાકત ઉત્પન્ન થાય. આપે કહ્યું કે શું બધા મુસલમાન લોકોની આવી સલાહ છે ? લોકોએ કહ્યું હા. બધા એજ કહે છે ઉત્તર આપ્યો. તમારા લોકોની લાગણી પ્રસંસાપાત્ર છે. પરંતુ મેં તો મારાં બે મિત્રોને આજ સ્થિતિમાં જોયા (જે રીતે હું હમણાં કહું છું) તો પછી હું શું કરું !!!

સુકા વરસમાં આપ ધી અને ગોસ્ત, ખિલકુલ સુકી દેતા. ને એટલા બધા ચિંતાતુર થતા, કે લોકોને મરી જવાની દહેશત રહેતી હતી. એક વખત તાજી માછલી ખાવાનું આપનું મન થયું ને એક માણસને ઉંટ પર બેસાડી લેવા મટિ મોકલ્યો. તે લઇ આવ્યો. આપે માછલી લઇ લીધી ને ઉંટને જોયો તો તેના કાનની હેઠળ પરસેવો જણાયો. કહ્યું હવે આ માછલી હું ખાવાનો નથી કારણ કે મારા માટેજ આ પ્રાણીને (ઉંટને) આટલું બધું દુઃખ વેઠવું પડ્યું છે.

હઝરત ફતાવા રદી૦ કહે છે કે, આપની ખિલાફતના સમયમાં હઝરત ઉમર રદી૦ ને જોયા તો આપ એક સુફનો શરટેલો કુરતો પહેરતા જેમાં કેટલાક ચામડાના થીંગળા મારેલા જણાતા હતા. આવો વિશ્વાસ પોતે પહેરીને ફરતા હતા ને લોકોના ઘરોમાં પણ આવીજ સ્થિતિથી જતા હતા ને તેમના કામ કરી આપતા હતા.

હઝરત અન્સ રદીં ફરમાવે છે કે આપના કુરતાના ખભાની પાસેના ભાગમાં ચાર થીગળા મારેલા જોયા હતા.

હઝરત અબ્દુલ્લા બિન આમિર બિન રખીઆ રદીં ફરમાવે છે કે મેં હઝરતની સાથે હજ કરી. આપ મુકામ (મજલિસ) પર પહોંચી ગયા. છતાં પણ ત્યાં ત્યાં કે ડેરો કંઈ કંઈ કરતા નહિ. પણ કાંઈ લૂગડું લઈ ઝાડ ઉપર નાખી તેનાજ ઝાંયડે બેસતા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઇસા રદીં ફરમાવે છે કે હઝરત ઉમર રદીંના બેઉ ગાંભો ઉપર રડી રડીને આંસુ વહેવાના કારણે મેં લીટીએ પડી ગઈ હતી.

હઝરત અન્સ રદીં ફરમાવે છે કે મેં એવું સાંભળ્યું કે, અય ઉમર તું અને અમીરૂલ મોમેનીન પરવરદિગારથી ખીઓ નહિંતર સખ્ત દુઃખ થશે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમર બિન રખીઆ કહે છે કે એક વખત આપે જમીન ઉપરથી એક ધાસનું તણખલું ઉપાડ્યું ને કહ્યું કે જો કદાચ હું આ તણખલું ધાત અને મારી માતૃશ્રી અને જન્મ ન આપત તો સારું થાત.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ઇબ્ન હફસ રદીં ફરમાવે છે કે, એક દિવસ હઝરત પોતાની ગરદન મુબારક ઉપર પાણીની મશક રાખીને જતા હતા સોકોએ પૂછ્યું કે, આમ કરવાનું શું કારણ! આપે કહ્યું કે મારા અને કંઈ અહકાર કર્યો હતો તેની આ શિક્ષા છે.

હઝરત હખ્ન ઉમર રદી૦ ધરમાવે છે કે વધારે ક્રોધની રિયતીમાં જો કદાચ કોઇ પરવરદિગારની રટના કરતું અગર કુરઆન શરીફ પઢતું તો તરત તેના ક્રોધનો નાશ થતો.

પવિત્ર ફરમાન છે કે કોમની દુસ્તી કરવાનું બનવા જોગ છે પરંતુ એક અમીરની જગ્યા ખીજાને આપવી એ ઘણું કઠણ છે.

હિકમત ભરેલા વચનો.

જે માણસ પોતાના બેઢાને સંતાડી રાખે છે તે પોતે માલિક છે.

જે માણસ મારા એખ બતાવે છે તે મને વધારે પ્રીય છે.

જે માણસનો તમે ત્યાગ કર્યો હોય. તેનાથી ડરતા રહે.

ખુદ્દિશાળી માણસ તેજ છે કે પોતાના કર્તવ્ય સારા બનાવી શકે આજતું કામ કાલ ઉપર મુલતવી ન રાખવું.

પેસો માથું ઉચું કર્યા વગર નથી રહેતો.

ખીજાની ચિંતામાં તમે પોતાને ન વીસરો.

પાપનો ત્યાગ કરવો તે તોખાહ કરવાની તકલીફ કરતાં વધારે સહેલ છે.

પરવરદિગારની ખીક.

એક વખત એક કાફલો મદીના મુનઝવરામાં આવ્યો. તે શહેર બહાર મુકામ કર્યો તેની બરદાસ્ત ને સંભાળ માટે પોતેજ ગમા તેને પહેરો દેવાને ચોતરફ ધરતા. એક તરફથી રડવાનો સાદ સાંભળવામાં

આવ્યો તે તરફ ગયા. જોયું તો એક ધાવણું બાળક પોતાની માના ખોળામાં રૂવે છે. તેની માને પોતે તાકીદ આપી કે તેની તબીબતને ખુશ કર કે જેથી તે છાનો રહે થોડી વાર પછી ફરી તે જગ્યાએથી આપ નીકળ્યા તો તે બાળકને પ્રથમ પ્રમાણે રોતો જોયો. ગુસ્સામાં આપ બોલ્યા તું ઘણીજ દયાહીણ મા છે. તેણે કહ્યું આપ ખરી હકીકતથી અજાણ છો. ને નાહક મનેજ દુઃખ આપો છો વાત આ છે કે ઉમર રદીં એ એવો હુકમ કરેલો છે કે બાળક જ્યાં દુધ ન મૂકે ત્યાં સુધી ખજનામાંથી તેમનો માસિક પગાર બંધાશે નહિં. આ કારણથી હું તેને દુધ છોડાવું છું. હજરત ઉમર રદીં સ્તબ્ધ થઇ ગયા અને કહ્યું અરે ઉમર રદીં તેં કેટલા બાળકોના ખુન કર્યા હશે !!! તેજ વખત ઢંઢેરો શહેરમાં કર્યો કે બાળક જે દિવસે અવતરે તેજ દિવસથી તેનો પગાર આ તરફથી મુકરર કરવામાં આવે.

અસલમ રદીં હજરત ઉમર રદીં ના ગુલામ હતા. તે બાબત હકીકત કે એક વખત હજરત ઉમર રદીં રાત્રે રોન કરવા નીકળ્યા મદીના મુનબરાથી ત્રણ માઇલ પર એક જગ્યા સરાર નામથી છે ત્યાં પહોંચ્યા જોયું તો એક સ્ત્રી કંઈ રાંધી રહી છે. ને જે ત્રણ બાળકો રડી રહ્યા છે પાસે જઈ હકીકત પુછી તેણે કહ્યું કે ઘણા દિવસોથી બાળકોને ખાવાનું નથી મળ્યું. જેથી તેમનું મન વાળવા તથા રાજી કરવા સારૂ હાંડીમાં પાણી નાખી ચૂલા ઉપર રાખી છે. હજરત ઉમર રદીં તેજ વખત ત્યાંથી ઉઠી મદીને આવ્યા ને બમતુલ માલમાંથી આટો, ગોસ્ત, ઘી અને ખજુરો લઇ અસલમ રદીં ને

કહ્યું કે મારી પીઠ ઉપર આ બધું મુકી દો. તેમણે કહ્યું કે હું લાંબને સાથે આવું છું. આપ તકલીફ લેશો નહિ. આપે ફરમાવ્યું કે અય અસલમ કયામતના દિવસે મારો બોલો તમે નહિ ઉપાડી શકો. અર્થાત બધી વસ્તુઓ ઉપાડીને લાવ્યા ને તે સ્ત્રીની આગળ મુકી દીધી. તેણે આટો ગુંદળી હાંડી ચૂલા ઉપર મુકી હઝરત ઉમર રદીં પોતેજ તે ચૂલાને :કુંકવા લાગ્યા. કારણ કે ખાવાનું વહેલાસર તૈયાર થાય. જેથી ઝટ તૈયાર થયું બાળકોએ ધરાઈને ખાધું ને રમવા લાગ્યા. હઝરત ઉમર રદીં તેમને જોઈ જોઈને રાજી થવા લાગ્યા. તે સ્ત્રીએકહ્યું કે પરવરદિગાર આપને આનો સારો બદલો આપે. સાચું છે કે અમીરલ મોઅમેનીન થવાને લાયક તો આપ છે! નહિ કે ઉમર!!

એક વખત રાત્રે રૌન ફરતા હતા તેવામાં એક બદુ પોતાના તંબુની બહાર બેસી રહેલો હતો પોતે પણ પાસે જઈ બેઠો. આમ તેમની વાતો શરૂ કરી એકદમ તંબુમાંથી રડવાનો સાદ સંભળાયો હઝરત પૂછ્યું કે કોણ રૂવે છે બદ્દએ કહ્યું મારી સ્ત્રી સુવાવડ થવાની પીડાથી રૂવે છે હઝરત પોતાના ઘરે આવી હઝરત ઉમ્મકુલસુમને સાથે લઈ ત્યાં આવી બદુની પરવાનગી મેળવી તે તંબુમાં ઉમ્મકુલ સુમને દાખલ કર્યા (તે બદુની સ્ત્રીની સારવાર કરવા માટે) થોડીવારે દીકરો અવતર્યો ત્યારે હઝરત ઉમ્મકુલસુમે કહ્યું અય અમીરલ મોમેનીન આપના દોસ્તને મુખારકબાદી આપો અમીરલ મોમીનિનનો શબ્દ સાંભળી બદુ ઝબકી ગયો. ને અદબસર બેઠો, હઝરતે ફરમાવ્યું. કંઈ ચિંતા ન કર કાલે મારી પાસે આવજો હું આ બાળકનો પગાર મુરર કરી આપીશ.

હઝરત અબ્દુરહેમાન બિન ઓર રદી૦ ફરમાવે છેકે એક વખત હઝરત ઉમર રદી૦ અને હું આખી રાત એક કાફલાનો પહેરો આપતા હતા હઝરત સંઘડ બિન બરખુઅ રદી૦ સ્હાળી હતા જેમની આંખો જતી રહી હતી તેમનાથી હઝરત ઉમર રદી૦ એ પૂછ્યું કે આપ બુમ્માની નમાઝમાં કેમ નથી આવતા ? તેમણે કહ્યું કે મારી પાસે કામ માણસ નથી કે તે માર્ગ બતાવે હઝરત રદી૦ એ એક માણસ મુકરર કરી આપ્યો કે જે દરરોજ તેમની સાથેજ રહેતો હતો.

સ્વર્ગવાસ.

ઇમામ ઝહરી રદી૦ ફરમાવે છેકે મગીરા બિન શઅબ્બાએ આપને લખ્યું કે મારી પાસે એક ચાલાક માણસ છે જેને ઘણા હુન્નરો આવડે છે તે ચિત્રકામ સુથારી લુહારી ત્રીજેરે કામો સારી રીતે જાણે છે આપે આવકની પરવાનગી આપી તે માણસનું નામ શીરોઝ અને કનીત અબુલુલુ હતું હઝરત ઇબ્ન અબ્બાસ રદી ફરમાવે છેકે તે પારસી હતો મગીરાએ તેના ઉપર માસિક ૧૦૦ દીનારનો મેહસુલ મુકરર કરેલો હતો આપથી તેણે આ વધારે મેહસુલ બાબત વિનંતી કરી ત્યારે આપે ફરમાવ્યું કે તારા હુન્નરોની આમળ આ રકમ વધારે નથી શીરોઝ નાલાયક આવા જવાબથી ગુસ્સે થઇ ચાલ્યો ગયો. ને મજબૂત ધરાદો પોતાના મનમાં ઠરાવ્યો કે હઝરતને ઠાર કરવા તે જાલિમે ઘરમાં આવી (પોતાને બેર) બેધારવાળું ખંજર તૈયાર કર્યું તે લઇ સહવારની નમાઝની પથ પહેલાં જઈને મસજિદમાં સંતાઇ રહ્યો હઝરત ઉમરનો હુકમ હતો કે નમાઝની પહેલાં બિજાતની દુસ્તી

થઈ જવી જોઈએ. જ્યારે કામ થઈ રહેતું ત્યારે આપ આવીને નમાઝ પઢાવતા હતા અર્થાત તેજ વખતે આપ આવ્યા અને ઝાલિમ શીરોઝે છ વાર (જખમ) કર્યા જેમાંથી એક ફુટીની હેઠળ આવ્યો. આપે એકદમ હઝરતઅબ્દુરહેમાન બિન ઓફનો હાથ ઝાલી પોતાની જગ્યાએ ઉભા કર્યા (પેશખમામ બનાવ્યા) ને પોતે જખમના દુઃખથી પડી ગયા શીરોઝે વળી પણ ૧૨ અસ્હાબીઓને ધાયલ કર્યા જેમાંથી ૬ જણે સ્વર્ગવાસ કર્યો છેલ્લે એક માણસે તેના ઉપર લુગડું નાખ્યું અને તેમાંજ તેણે આપઘાત કરી પ્રાણ ખોયો.

લોકો હઝરત ઉમર રદી૦ ને ઉપાડી મકાન ઉપર લાવ્યા પ્રથમ એવો ખાલ હતો કે કારી ધા લાગેલ નથી. પરવરદિમાર ચાહશે તો સાફ થઈ જશે પરંતુ જ્યારે આપને દુધ અને કાંજ પાયાં તો બેડ વસ્તુઓ તે લાગેલા ધામાંથી થઈ નીકળી ગઈ ત્યારે સારા થવાની ઉમેદ આપે મૂકી દીધી લોકોએ તેમની જગ્યાએ કાયમ કરવા માટે અરજો કરી પણ આ ફેસલો એવો જરૂરી છે એકદમ તેનો ખુલાસો થઈ શકતો નથી અને તે બાબત હઝરતે લાંબી મુદતથી ચિંતાને તજવીજ કર્યા હતા પણ કંઈ પરિણામ જણાયું નહિ જેથી આપ દીલગીરીથી બોલી ઉઠ્યા કે મારા પછી આ મારે વજન ઉઠાવનારો કોઈ જણાતો નથી.

ખિલાફતને માટે જે અસ્હાબી ઉપર નજર નાખતા તેતું કારણ આ હતું હઝરતઅલી કર૦ વ૦ હઝરત કિસમાન રદી૦ હઝરત ઝબીર હઝરત તલહા રદી૦ હઝરત સઅદ બિન વકાસ રદી૦ હઝરત અબ્દુરહેમાન બિન ઓફ રદી૦

પરંતુ આ માનવતાઓમાંથી એકને ખીજથી ઉંચાને સારા ગણવા એ મુશ્કિલ કામ હતું. જ્યારે હજરત ઉમર રદીં થી લોકોએ આગ્રહ કર્યો તો આપે કહ્યું કે આ જ માનવતાઓમાંથી જેને ઇચ્છો પસંદ કરો પછી આપે પોતાના દીકરા હજરત અબ્દુલ્લાહને હજરત ઉમ્મુલ મોમેનીન આયશા રદીં ની સેવામાં મોકલ્યા તેમણે સલામ બાદ આ સંદેસો મોકલ્યો કે આપ (હજરત ઉમર રદીં ને) હુજુરે અન્વર સં અં વં ના પડખાનાં દફન કરવાની પરવાનગી આપો હજરત ઉમ્મુલ મોઅમેનીન આ હકીકતથી ધણાજ ઉદાસ થયાં આપે હુકમ કર્યો કે આ જગ્યા છું ખાસ મારા માટે રાખવા ઇચ્છતી હતી. પરંતુ તે અમીરૂલ મોઅમેનીન કરતાં વધારે પ્રીય નથી જ્યારે હજરત અબ્દુલ્લાહ રદીં પરત આવ્યા ને આ જવાબ સંભળાવ્યો ત્યારે અમીરૂલ મોઅમેનીને કહ્યું પરવરદિગારનો ઉપકાર માનું છું કે મારી બધી આશાઓમાં આ આશા મોટી ને જરૂરી હતી આપે પોતાની જગ્યા ઉપર રાખવાની વસીયત કરી કે પાંચ ટોળા માટે વધારે ધ્યાન રાખશો.

મહાજરીન અન્સાર અઅરાબ ને તે અરબ લોકો કે જેઓ ખીજ શહેરોમાં વસેલા છે તે અને ઝમી (ખીજ ધર્મના લોકો કે જેઓ ઇસ્લામને મદદ કરનારા છે તે.)

આ કામથી પરવારી તજવીજ કરી કે મારા ઉપર ફેટલું દેવું છે ? જણાવું કે ૮૬૦૦૦ છયાસી હજાર દિરમ. હુકમ કર્યો કે મારી મિલકત અને વારસાના હકદારો પાસેથી તે રકમ વસુલ કરવી અથવા કુલ કુરેશ લોકોથી.

ધણું કરીને આપનું ઘર જેમાં લાંબી મુદત સુધી રહી હજરતે ખિલાશતનો કારભાર કરેલો. તે ઘર હજરત અમીર માવીઆને વેચાણુ આપ્યું. (આ ઘર બાબુરસલામ અને બાબુરહેમાનની વચ્ચે હતું) અને દેવું પતાવી દાધું. હજરત અમીરુલ મોઅમેનીને ત્રણ દિવસ પછી સ્વર્ગવાસ કર્યો અને મોહોરમની પહેલી તારીખ શનીવાર (હફતા) ના રોજ દફન કરવામાં આવ્યા. જનાઝાની નમાઝ હજરત સહીબ રહીં એ પઢાવી. અને હજરત અબ્દુર્રહમાન, હજરત અલી કરં વં હજરત હિમાન રહીં હજરત તલહા રહીં હજરત વઅદતથા હજરત કાસંહજરત અબ્દુર્રહેમાન બિન ઝોફ વીગેરે સાહેબોએ કબરમાં ઉતાર્યા ને તે રોશન ને તેજદાર સૂર્ય ધુળમાં મળી ગયો. જેમણે ઇસ્લામી સંસારમાં એવા કામ કરેલા છે કે તેની બરોગત સંસારમાં કોઇ બાએજ કરી શકે હજરત ઉમર રહીંની વય આવત શુદ્ધ શુદ્ધ મત છે કેટલાએક ૬૩ વરસ લગભગ કહે છે ને થોડાક ૬૬ તથા ૬૧ કહે છે.

થોડીક યાદગીરીઓ સ્વર્ગવાસ પછીની.

આપની વીંટી (અંગુડી) ઉપર કંફા બિલ માટે વા અઝન (મોત માણસને માટે મોટો વાએઝ છે) આ લેખ લખેલો હતો.

હજરત તિમરાની રિવાયત કરે છે, હજરત તારક બિન શહાબ રહીં કહે છે કે, જે દિવસે હજરત ઉમર રહીં નો સ્વર્ગવાસ થયો તે દિવસે ઇસ્લામ સુસ્ત થઇ ગયું હતું.

હઝરત અબ્દુર્રહેમાન બિન બશીર રદી૦ ફરમાવે છે કે હું આપના સ્વર્ગવાસ વખતે હાજર હતો ને તે દિવસે સુર્યગૃહથી થયું હતું.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ રદી૦ એ આપના સ્વર્ગવાસ થયા પછી એક વરસે દુઆ માગી કે પરવરદિગાર હઝરત ઉમરને તું મને

સ્વપ્નામાં પણ દેખાડ. અર્થાત આપે જોયા. કે હઝરત પોતાના કપાળમાંથી પરસેવાને લૂછી રહેલા છે. હઝરત અબ્બાસ રદી૦ એ પૂછ્યું કે હઝુરનો કેવો હાલ છે. કહ્યું કે હમણાજ હિસાબ કિતાબથી નવરો થયો છું. અગર જો પરવરદિગાર દયાવંત ન થાત, તો હું અરબાદ થઈ જાત.

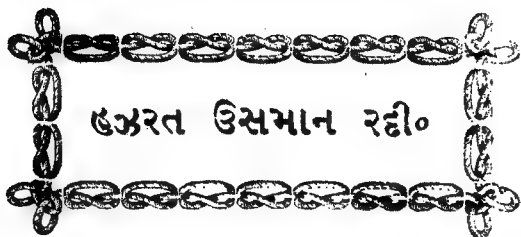
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર બિન આસ૦ રદી૦ (બરિવાયત હઝરત ઝેદ બિન અસલમ રદી૦) અને હઝરત સાલમ બિન અબ્દુલ્લા બિન ઉમર રદી૦ (બરિવાયત હઝરત ઇબ્ન સઅદ રદી૦) એ હઝરતને સ્વપ્નામાં જોયા. અને આપે આજ હુકમ ફરમાવ્યો.

હઝરત અમીરુલ મોઅમીનીનના સમયમાં નીચે મુજબ અસ્હાબી-ઓએ સ્વર્ગવાસ કર્યો.

અતબા બિન ગઝવાન, અલાઅ મિનલ હઝરમી, કેસ બિન સકના, અબુ કહાશ. (હઝરત અબ્બાસકર સિદીકના મા તથા પિતાજી) સઅદ બિન અબ્બાદહ, સહીલ બિન ઉમર, ઇબ્ન ઉમ્મકુલસુમ અબ્બાસ બિન અબુ રબીઆ, અબ્દુર્રહેમાન-ઝુબૈર બિન અવામનો ભાઇ કેસ

બિન અબી સઅસઆહ નોરિલ બિન હારસ બિન અબદુલ મુતલેબ
 અને તેઓના બાઈ સુરયાન ઉમ્મુલ મોમેનીન મારયહ—અમુ ઓમૈદા
 બિન લજરાહ, મઆઝ બિન જબલ—યઝીદ બિન અબી સુફયાન, શરજલ
 બીન હસના, ફઝલિન અબાસ—અમુ જંદલ બિન સહીલ—અમુ માલિકુલ
 અશઅરી—સફવાન બિન મઅતલ—અબી બિન કઅબ—બિલાલ મુઅઝઝન
 (બાંગી) હસીદ બિન હસીર બરાબિન માલીક (હઝરત અન્સ રદી
 ના બાઈ) ઝયનબ બિન્ટે હજશ, અયાઝ બિન ગનમ—અમુશહીમ
 બિતીહાન ખાલિદ બિન વલીદ, નોમાન બિન મુકર્રહ કતાવહ બિન નોમાન
 અફરમ બિન હાબસ, સોદહ બિન્ટે ઝમઆ, ઓયમ બિન સાદહ
 મીલાનલ શકદી, અમુમહજનલ શકદી, એતમામોથી પરવરદિગાર
 રાજ રહો.

હજરત ઉસમાન રહીં

વંશ.

ઉસમાન બિન અરફાન બિન-અબુલ આસ બિન ઉમ્મીયાદ બિન અબ્દુશમ્સ બિન અબ્દ મનાર બિન કરસી બિન કિલાબ બિન મરદ બિન લબી.

લકબ.

હજરત ઉસમાન રહીં સિવાય કોઈ પણ મહાત્મા એવા નથી થયા કે જેમના નિકાહમાં કોઈ નખીની બે દીકરીઓ આવી હોય આ કારણથી આપ જિન્નુરેન કહેવાતા હતા હજરત રૂકૈયાહ રહીં ના સ્વર્ગવાસ પછી હજરત ઉમ્મ કુલસુમ રહીં નો નિકાહ હજરત સં અં વં એ કરી દીધો.

સ્વરૂપ.

મધ્યમ કદ શીતળાના આકા મોઢા ઉપર હતા ધણીજ રૂપાળા દાઢી ધણીજ ધાડી ચોડાહાડ રંગમાં લાલ્લાશ વધારે, બેઉ બાજુઓને

ધણું છેડું હતું. પીંડળીઓ ભરેલી હાથ લાંબા માથા ઉપર લુગરવાળા વાળ હજરત અબ્દુલ્લાહ બિનહકમ માજની રદીઠ કહે છે કે હજરત હિસમાન કરતાં વધારે શપાળા મેં કોઇ પુરુષ અમર સ્ત્રીને જોઈ નથી હજરત મુસા ઇબ્ન તલકા રદીઠ નું કહેવું છે કે આપના બરોજર લાંબા ને ખૂબસુરત માણસ તે સમયમાં કોઇ નહોતો.

ધંધો.

આપ ધણા મોટા ઝંડેપારી હતા. ને ધનવાન મદાતમા હતા. અને વધારે ધનસંપત્તિના કારણે આપનો ગનીનો ઇશ્કાવ્ય હતો. (ઉપન.મ)

ઇસ્લામની ક'ખુલત (મુસલમાન થવું)

હજરત હિસમાન રદીઠ શીલના સમયના ૭ વરસ પછી ઇસ્લામ લાવી મુસલમાન થયા હતા. આપ શરૂઆતના મુસલમાનો પૈકીમાંના છે. જેમને હજરત અબુમુકર સિદીક રદીઠ એ ઇસ્લામ ક'ખુલ કરવા નોતરું આપ્યું હતું. આપે એ વખત હિજરતો કરી છે. એક અવ-શની અને બીજી મદીના તૈય્યાની

આલિમો કહે છે કે હજરત હિસમાન રદીઠ પહેલાના ગુના ખુઝુર્ગો પૈકીમાંના છે હજરત સં અઃ વઃ હમેશાં આપથી દૂરાજ રહેતા હતા. ઇબ્ન ઇસ્હાક ફરમાવે છે કે આપ હજરત અલી કરં વઃ હજરત અબુમુકર રદીઠ અને એ બિન હારસ રદીઠ ના પછી ઇમાન લાવ્યા હતા.

બનાવ.

આપની ખિલાફતમાં બધાથી મોટો બનાવ એ છે કે કુરઆન શરીફની સારી પદ્ધતિથી ગોઠવણ આપે કરી. હાલ જે કુરઆન શરીફ છે તેજ એ છે કે જેની ગોઠવણ હજરતે કરી હતી. હજી બધી માહિતગારી આપનેજ હતી. ને એવી ખુબીથી હદીસો રસ-માવી છે કે તે બાબત વિવેચન પણ થઈ શકે નહિ. તેમના તરફથી ૧૪૦ હદીસો બહાર પાડવામાં આવી છે.

ઇસ્લામ કબુલ્યા પછી આપના કુઆ હકમ મિનલ આસે ઘણીજ સખ્તી કરી પરંતુ આપનું અચળ મન જરાપણ ડગ્યું નહિ ને તેની અસર એ થઈ કે તેમણે સખ્તી કરવાનું ખિલકુલ મૂકી દાણું હજરત અન્સ ફરમાવે છે કે હજશ તરફ સ્ત્રીને બચ્ચાંઓ સાથે પહેલાં હિજરત આપે ફરેલ છે હજરત સં ૨૦ ૫૦ નો હુકમ છે કે હજરત ઉસમાન મારાથી. અને હજરત ઇમરાહીમ ખલીલુલ્લાહથી ઘણીજ માયા રાખે છે ને સાચા દોસ્ત છે ધન્ય બાગ કે આવા પ્રીય શખ્તે હુજુરની જાન મુબારકથી નીકળે. હદીસોમાં આપની પ્રસંશા ઘણી છે.

આપના સમયમાં ઘડેલા કાનુનો અને રિવાજો સર્વ પહેલાં આપે લોકોની જાગીરા મુકરર કરી ગોચરો કાયમ કર્યા તકખીર ધીમેથી કહેવાનો હુકમ કર્યો બાંગી લોકોના પગાર બાંધી આપ્યા મસ્જિદમાં મુગધીત વસ્તુ બાળવા અને જુમ્માના દિવસે પ્રથમ અઝાન (બાગ) નો હુકમ આપ્યો. સૌથી પહેલાં આપે ઇદની નમાજ પહેલાં ખુતબો પઢ્યો. લોકોને જકાત કાઢવાનો હુકમ આપ્યો. પેલીસખાતું મુકરર.

કયું. આપણ એવા ખલીફા છે કે જે પોતાના માતૃશ્રીની હયાતીમાં ખિલાફતની ગાદી ઉપર બિરાજમાન થયા.

હઝરત ઉમર રહીં ની સ્થિતી જોઇ મસ્જીદમાં પોતાને માટે કાટડી બનાવી તમામ મુસલમાનોનો એકજ દિરાઅત ઉપર અભિ-પ્રાય બંધાવ્યો. આપના સમયમાં સંસારિક મિલકતનો એટલો બધો વધારો થયો કે લોકો ખેલના સાધનો એકઠા કરવા લાગ્યા. (કયુત-રની શરતો તથા ગિલોલની રમતો) આપે આ બાબતોનો ઘણી સખ્તી સાથે બંદોબસ્ત કર્યો. ને ઉડવાવાળા કયુતરોની પાંખો કપાવી નાખી ને ગલોલો તોડી નાખી ને આયંદાને માટે સદર કામ ઉપર એક અમલદારની ગોઠવણ કરી કે લોકોને ફરી તે કામ તરફ જવાની લાગણી રહે નહિ.

ખિલાફત અને બીજા બનાવો.

હઝરત ઉમર ખતાબ રહીં ના પછી તમામ અરહામો ખલી-ફની પસંદગી માટે એકઠા થયા હઝરત અબ્દુર્રહેમાન બિન ઓફ રહીં એ ફરમાવ્યું કે અભિપ્રાય માટે અમોએ ત્રણ અસહાબોને પસંદ કરવાં જોઈએ કેમકે કામ સહેલાઈથી થઈ જાય અર્થાત તમામ સાહેબોએ ત્રણ અરહામો માટે પસંદગી બતાવી તે નીચે મુજબ (૧) હઝરત અલી કર૦ વ૦ (૨) હઝરત ઉસમાન રહીં (૩) હઝરત અબ્દુ-ર્રહેમાન બિન ઓફ રહીં હઝરત અબ્દુર્રહેમાન રહીં એ ફરમાવ્યું કે મારી ઇચ્છા ખિલાફતની નથી. હવે આપ સાહેબોજ કહો આ બેઉ સાહેબોએ કંઈ પણ જવાબ આપ્યો નહિ. ત્યારે હઝરત અબ્દુર્રહેમાને

શરમાયું કે પસંદગીનું કામ મારા ઉપર સોંપા-હું એવા માણસને પસંદ કરીશ કે જે તમામ ઉમ્મતમાં શ્રેષ્ઠ હોય અને ઉમ્મતની બેહતર સલાહની ખાત ધરાવતો હોય. ત્યારે બેઠે સાહેબો રાજ થયા હઝરત અબ્દુરરહેમાને હઝરતઅલી કરં વં ને એકાંતમાં લઈ જઈને કહ્યું કે આપ પહેલાં મુસલમાન થયા છો. અને હઝરત સં અં વં ના નજીકનાં સગા છો જેથી બધા કરતાં ખિલાફતના હકદાર આપ વધારે છો જે હું આપને પસંદ કરું તો આપ ઇન્સાફ :કરશોજી ને કદાચ આપના ઉપર કોઈ બીજાને સરદાર બનાવું તો તેની શરમાયરદારી કરશો આપે કયુલ્લ કર્યું તે પછી હઝરત અબ્દુરરહેમાને હઝરત ઉસમાનને એકાંતમાં જઈને તેજ મુજબ કહ્યું અને આપથી બચઅત લીધી હઝરત અબ્દુરરહેમાનના પછી હઝરત કરમુલ્લાય વં એ પણ ખુશીથી બચઅત લીધી ને કામ અડચણ વગર પસાર થયું. હઝરત ઉસમાન રહીં ની ખિલાફતના સમયમાં રે. અને ઇમના ઘણાક કિસ્સાઓ ફતેહ થયા હતા આપે મુગીરાને કુફાથી પદબ્રજ કરી હઝરત સઅદ બિન વકાસને હકુમત આપી હતી. સને ૨૫ હિજરીમાં આપે હઝરત સઅદ રહીં ને પણ પદબ્રજ કરી વલીદ બિન અકબા બિન મઈત ને તે હકુમત આપી (જે આપના સગા હતા) આ હકીકત ઉપરથી લોકોને શંકા થઈ કે આપ પોતાના સગાવહાલાના પોપણમાં મચેલા જણાય છે જોકે તે શંકા ખરી નહોતી ખલિફાના અભિપ્રાયમાં જે વાત અને કામ બ્યાજબી જણાય તેજ તે કહે છે અને ૨૬ હિજરીમાં સાબોર ઉપર ફતેહ મેળવી ને કેટલાક ઘરો ખરીદ કરી મસ્જિદુલ હરામને વિશાળ અને ખડોળી બનાવી.

સને ૨૭ હિજરીમાં અરબન વિગેરે ફતેહ થયા અને હઝરત ઉમર બિન આસ રદી૦ ની જગ્યા ઉપર અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદને કાયમ કર્યા અબ્દુલ્લાએ આફ્રિકા ઉપર ચઢાઈ કરી તમામ મુલક જીતી લીધા.

સને ૨૮ હિજરીમાં હઝરત અમીર મઆવીઆએ કિયરસનામે દ્વિપ ઉપર ચઢાઈ કરી કબજે કર્યો ને ત્યાંના રહેવાસીઓએ વેરો કમુલ કરી સલાહ કરી લીધી.

સને ૨૯ હિજરીમાં હઝરત ઉકમાન રદી૦ એ મદીના તય્યાની મસ્જિદને પહોળી બનાવી. નકશીદાર પથર તળીએ જડયા તથા તેવા થાંભલા પણ લગાવ્યા. મસ્જિદની લંબાઈ એકસો સાઠ ગજ અને પહોળી ૧૫૦, ગજ કરી દીધી એજ સાલમાં અસ્તખર અને કસાઅ પણ ફતેહ થયા.

સને ૩૦ હિજરીમાં જોર તથા ખુરાસાનનો કેટલોક હિસ્સો તઆ નેશાપુર તુસ સરખસ મરદ બહીક ફતેહ થયાં.

આ ફતેહ થવાથી મુસલમાનોને ઘણો પૈસો મળ્યો. ત્યાં સુધી કે એક એક માણસે ચાર હજાર દકીઆ સોનું મેળવ્યું હતું.

સ્વર્ગવાસ.

હઝરત—ઉસમાન રદીએ બાર વરસ સુધી ખિલાફત કરી છ વરસ સુધી તેો આપની જાતથી કાઢને કંઈ પણ ગિલ્લો ખમદા થયો નથી.

કેમકે આપ હઝરત ઉમરથી પણ નરમ હતા પરંતુ ૭ વરસ પછી આપે પોતાના સગાવહાલાંઓને મુલકોના, હાકિમ બનાવવાની શરૂઆત કરી. ને તેનું કારણ એ જણાવ્યું કે હઝરત ઉમર રદી૦ તથા હઝરત અબુ-બકર રદી૦ એ કુરેશીઓની સાથે સલાહકારી અને દયાળુ વર્તણુંક રાખેલી હતી. પરંતુ હવે જરૂર છે કે, બધાની સાથે મુરબત રાખવી જોઈએ પહેલાં આજ કારણ પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું હતું. અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદ બિન અબીસરહ મિસરના હાકિમની વાતો પોતાની સેવામાં પહોંચી અને તે પહેલાં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદ રદી૦ હઝરત અબુઅર અને હઝરત અમાર યાસર રદી૦ ના મામલાઓએ આમ લોકોને ઉશ્કેરી મૂક્યા હતા. હવે જ્યારે અબ્દુલ્લાહની વાતો આવી તો શ્રી પણ અમિ આપી હી. હઝરત ઉસમાને અબ્દુલ્લાને શીખામણ ભરેલો હુકમ મોકલ્યો પરંતુ તેમણે કંઈ પણ કયું નહિ. બલકે જે લોકોએ વાતો કરી હતી કેટલાએકને તેમાંથી કતલ કરી નાખ્યા. અને કેટલાએકને દેદ કર્યા. બાણ કરીને સાતસો મિસરવાસીઓ આપની સેવામાં ખીજવાર આવ્યા ને આ હકીકતો જાહેર કરી. હઝરત તલહા બિન અબ્દુલ્લાએ આ મામલામાં આપથી નિરંકુશપણે વાતચીત કરી અને હઝરત આયશા સિદીકાએ પણ કહેણ મોકલ્યું કે, લોકો આપે મુકરર કરેલા અમલદારથી નારાજ છે. ને તેમના જૂલમથી રડવા કરે છે. તેની શિક્ષા આપ આપશો. હઝરત અલી કર વ૦ એ. ફરમાવ્યું કે, અબ્દુલ્લાહની જગ્યાએ કોઈ ખીજની નિમણુંક કરવી જોઈએ ને તે બાબત આપે ફરમાવ્યું કે, બહેતર એ છે કે મિસરના લોકોએ પોતાના માટે પસંદ કરીને હાકીમની જગ્યા પુરવાની ગોઠવણ કરી લેવી જોઈએ અર્થાત લોકોએ મોહમ્મદ બિન અબુબકરની પસંદગી જણાવી અને

ખિલાફતની કચેરીમાં આવીને તેમની નીમણુંક અને અબદુલ્લાની બરતરફી કરાવી ને તે બાબતના હુકમ જરી થઈ ગયા. મોહમ્મદ બિન અબુબકર મિસર તરફ રવાના થયા ને તેમની સાથે ઘણા લોકો મહા-જરીન તથા અન્સાર પૈકીમાંથી આવ્યા કારણ કે, અબદુલ્લાના જુલ-મેની ખાતરી થાય આ કારણે (ટોળો) ત્રીજી મંજિલ પર પહોંચ્યો હતો તેટલામાં એક હબશી ગુલામ નજરે પડ્યો કે જે ઘણીજ ઝડપથી ઉંટણીને લઈને જતો હતો. ને તેની ચાલથી જણાતું હતું કે યા તો તે કોઈ ખેપીઓ હોય અથવા તો કોઈ તોહોમતવાળો આરોપી નાશી જતો હોય. એમ લાગતું. અસહાબીઓએ તેને પકડીને પુછ્યું પરંતુ તે પકડાઈ જવાથી: એવો ગાબરો બની ગયો કે ઘડીમાં હજરત અમીરૂલ મોમીનીની નો કાસદ અને ઘડીમાં મરવાનનો. જ્યારે અસ-હાબીઓએ દિવાસો આપી પૂછ્યું તો તેણે કહ્યું કે હું હજરત અમીરૂલ મોમીનીની નો કાગળ મિસરના હાકીમ પાસે લઈને જઈ છું.

અરહાબ—મિસરના અમલદાર તો અહિંજ હાજર છે. (મોહમ્મદ બિન અબુબકર તરફ ઇશારો કરીને)

ગુલામ—આ માણસ મારો કાગળ લેનારા નથી (જેના ઉપર કાગળ લખ્યો છે તે આ નથી) હું તો અબ્દુલાહ બિન સઅદ બિન અબી સરહની સેવામાં જઈ છું.

એક બુઝૂર્ગ—(ગુલામ પર નજર કરીને) એશક આ હજરત અમીરૂલ મોમીનીની નો ગુલામ છે. હું બોળ્યું છું.

અરહાબ—હીક ત્યારે તે કાગળ બતાવો ક્યાં છે ?

ગુલામ—મારી પાસે નથી.

બધા સાહેબોએ ઝડતી લીધી. તો કંઈ પણ મળ્યું નહિ. છેવટે પાણીના છીંકામાં કંઈ વસ્તુ હાલતી જણાઇ. તેને લઈ ઉધાડ્યું તો કાગળ હતો. મોહમ્મદ ખિન અય્યુબકરે તેને વાંચ્યો. ને બધાઓને સંભળાવ્યો. તેની હકીકત નીચે પ્રમાણે છે.

“ અબ્દુલ્લા ખિન સઅદ ખિન અબી સરહ તરફ.

જ્યારે મોહમ્મદ ખિન અય્યુબકર રદી૦ શલાણુ શલાણુ માણુસો સાથે તમારી પાસે પહોંચે તો તેમને કાંઈ પણ યુક્તિથી કતલ કરી નાખવા અને નિમણુંકનો જે હુકમ આવ્યો હોય તેને રદ સમજશો, ને જ્યારે ખીજો હુકમ આ તરફથી ન પહોંચે ત્યાં સુધી તમારા સિવાય ખીજની નીમણુંક પણ રદ સમજવી. તમે પોતેજ કાયમ છો તે જાણ્યું. જે માણુસો તમારી વાતો કરનારા છે તેમને પણ કતલ કરી નાખો ”

આ હકીકત જોઈ તમામ સાહેબોના રંગ બદલાઈ ગયા. ને રતબ્ધ થઇ ગયા આ સ્થળેથી મદીને તૈયમે પરત આવ્યા અને કાગળ ઉપર સીલ કરી બંધ કરી દીધો.

મદીને આવી આ સાહેબોએ હઝરત તત્રહા રદી૦ હઝરત અલી રદી૦ હઝરત સઅદ રદી૦ અને ખીજ સાહેબોને એકઠા કરી આ હકીકતથી જાણીતા કર્યા. શોકોને ઘણો ક્રોધ ચઢ્યો અને હઝરત અબ્દુલ્લાહ મસકદ વિગેરેની હકીકતોએ વધારે અગ્ની સળગાવી

ને આ બુલકા ને દોષે એટલો બધો વધારો કર્યો કે લોકોએ હઝરત ઉસમાનના ઘરને ઘેરી લીધું, હઝરત અલી કરં વં એ આ હકીકત જોઈ. હઝરત તલહાની સાથે હઝરત ઝુબૈર હઝરત સઅદ તથા હઝરત અમાર તથા બીજા અરહાબીઓ આપની પાસે આવ્યા અને ગુલામને દેખાડી પૂછ્યું કે આ ગુલામ આપનો છે ?

હઝરત ઉસમાન—ખેશક આ મારો ગુલામ છે.

હઝરત અલી કરં વં—અને આ ઉંટણી ?

હઝરત ઉસમાન—તે પણ મારી છે.

હઝરત અલી—(કાગળ બતાવી) આ કાગળ આપેજ લખ્યો છે ?

હઝરત ઉસમાન—પ્રતિરાપૂર્વક કહું છું કે મેં આ કાગળ નથી લખ્યો કે નથી લખાવ્યો, હું તે વિષે કાંઈ જાણતો નથી.

હઝરત અલી—કાગળ ઉપર સિક્કો પણ આપનો છે ?

હઝરત ઉસમાન—ખેશક આ મહોર મારી છે.

હઝરત અલી—કાગળ આપનો, ગુલામ આપનો, ઉંટણી પણ આપની ને મહોર આપની છતાં પણ આપ અમલુ છો. ?

હઝરત ઉસમાન—હું બીજી વખત પણ કસમ ખાઈ કહું છું કે ન તો મેં કાગળ લખ્યો છે, કે ન લખાવ્યો છે, કે ન તો કાગળ આપીને ગુલામને મોકલ્યો છે ?

હઝરત અલી તથા ખીજા અરઢાખીઓ ચાલ્યા આવ્યા. તજ-
વીજ કર્યા પછી જણાવું કે આ કારસ્તાન મરવાનતું છે. લોકોએ
રકઝક કરી કે આપ તેને સોંપી દો. કારણ કે તે આપના ઘરમાં
હાજર હતો. પરંતુ આપે ઇનકાર બતાવ્યો. (આવું કરવું આપનું
બ્યાજખી હતું જે માણસ આપના આશ્રયમાં આવે. જે કે તે ગમે
તેવું ગુન્હેગાર હોય તો પણ તેનું રક્ષણ કરવું એ ખાસ આપની
ફરજ હતી. ને ઇસ્લામનો પણ એજ હેતુ છે) હવે ટોળાં પડી ગયાં
એક ટોળું હઝરત ઉસમાનને નિર્દય માને છે. ને બીજું કહેતું હતું
કે જે તે કર્તવ્ય આપનું ન હોય તો મરવાનને શા માટે અમને નથી
સોંપી દેતા. છેવટે તેનું પરિણામ એવું આવ્યું કે લોકોએ હઝરતના ઘર
પર ઘેરો નાખ્યો. ને તે એટલે સુધી કે અંદર પાણી ભરીને પણ કોઇ ન જઇ
શકે નહિ ? આપે બીંત ઉપરથી જોઈને કહ્યું કે આ ટોળાંમાં હઝરત
અલી છે કે ઉત્તર આખ્યો કે નથી. આપે કહ્યું કે કોઇ તેઓ સુધી
અમારી તરફનો સંદેશો પહોંચાડી દેશે. અર્થાત જ્યારે હઝરતઅલી કર૦
૧૦ ને આ ખખર થઇ તો આપે ત્રણ મશકો પાણીની મોઢલી પરંતુ
આ પાણી પણ ઝપાઝપી અને દાપાકાપી થયા બાદ તેમને પહોંચ્યું
પછી હઝરતઅલીને ખખર મળી કે કદાચ મરવાન સ્વાધીન નહિ થશે
તો હઝરત ઉસમાન માર્યા જશે. (શહીદ થઇ જશે) આપે હઝરત
ઇમામહસન અને હઝરત ઇમામહુસેનને હુકમ આપ્યો કે તલવારો લઇને
હઝરતના બારણા ઉપર ઉભા રહો. ને કોઇને અંદર દાખલ થવા દેશે
નહિ હઝરત ઝુમૈર રદી૦ તથા હઝરત તલહા રદી૦ એ પણ પોતાના
દીકરાઓને આવોજ હુકમ આપ્યો. તેનું પરિણામ એ આવ્યું કે
ફુસ્મનો રોકાઇ ગયા.

મોહમ્મદ બિન અબુબકરે જોયું કે મામલો મંબીર છે અર્થાત તેમણે તીર મારવાની શરૂઆત કરી ને તે એટલે સુધી કે હઝરત ઇમામ હુસેન ઝખમી થઈ ગયા ને આપની સાથે કન્યર રદીં એ પણ ઝખમ ખાધા આ બનાવથી એવા ગમરાયા કે એ :એક સાહેબોને ધાયલ થએલા જોઈ બની હાશમા (હાશમીની ઓલાદના લોકો બગડી જઈ (હસ્તેરાઈ) ગંજમ કરી નાખશે અને હમારી ધારણા (હેતુ) પાર પડશે નહિ. માટે બહેતર એ છે કે એ માણસો ભીંતપરથી અંદર જઈ આપને શહીદ કરી નાખે. તેવીજ રીતે વગર વિલંબે આ બખેડાનો અંત આવી ખુલાસો થઈ જશે માટે એજ ઇરાદા મુજબ મોહમ્મદ બિન અબુબકર અને એ માણસો ભીંત ઉપરથી કૂદી અંદર ગયા. હઝરત હિમાન રદીં પોતાની બીબી સાહેબાસહ અંદર હતા. મોહમ્મદ બિન અબુબકરે આપનાં :દાઢી પકડી આપે ફરમાવ્યું “ તારો પિતા આ સ્થિતી જોત તો શું કહેત એકદમ તેમનો હાથ ઢીલો પડી ગયો. તેવામાં પેલા એ માણસોએ આપને શહીદ કરી નાખ્યા. ને ત્રણે જણ છાના છાના ચાલ્યા ગયા. આ બનાવને જોઈ તેમની પવિત્ર બીબી સાહેબે ઘણો શોરબકાર કર્યો. પરંતુ બહાર શોરબકાર ઘણોજ થતો હતો જેથી કોઈએ સાંભળ્યું નહિ. આપે ભીંત ઉપર ચઢીને મોટેથી કહ્યું “ લોકો હઝરત અમીરલ મોમીનીન શહીદ થઈ ગયા હવે તો વઢવાડ સંપૂર્ણ કરો ” લોકો દોડી ગયા તો ખરેખર આપ કપાઈ ગએલા જણાયા ઇન્નાલિલ્લાહે વ ઇન્ના ઇલયહે રાજેકેન. જ્યારે આ ખમરે હઝરતઅલી રદીં હઝરત તલહા, હઝરત મુઔર હઝરત સઅદ વીગેરે અરહાબી સાહેબોને પહોંચી તો તરત બાવજાની

સ્થિતિમાં આપ પહોંચ્યા ને આ બનાવ જોઇને મોઢામાં આંગળી દાખી રહી ગયા.

હઝરતઅલી કરં વં ઘણાજ ક્રોધમાં હતા આપે હઝરત ઇમામ હસનને થપડ મારી તથા હઝરત ઇમામહુસેનની છાતીમાં મૂકો માર્યો અને કહ્યું કે તમે લોકો અહિં હાજર હતા છતાં હઝરત ઉસમાન રહીં મુઘી લોકો કેવી રીતે પહોંચી શક્યા ? મોહમદ બિન તલહા રહીં અને અબ્દુલ્લાહબિન ઝુબૈર રહીં ને પણ ઘણાજ સખ્ત શબ્દોમાં હપડો આપ્યો.

સ્વર્ગવાસ (વફાત) પછીની હકીકતો.

લોક ગાબરા બની જઈ હઝરતઅલી રહીં ના સેવામાં હાજર થયા અને કહેવા લાગ્યા કે આપ હાથ લંબાવો કારણકે અમે બચઅત કરીએ. આપે ફરમાવ્યું કે ખલીફાની પસંદગી કરવાનું કામ બદરના લોકોનું છે નહિકે સામાન્ય માણસનું અર્થાત બદરના લોકો હાજર થયા અને કહ્યું કે હાલની સ્થિતિ જોતાં ખિલાફતનો હકદાર આપથી વધારે કોઈ નથી જોથી આપથી લોકોએ બચઅત કરી લીધી.

મરવાન નાશી ગયો હતો. અને ખિલાફત તથા બચઅતથી પરવાર્યા પછી હઝરત અલી કરં વં એ હઝરત ઉસમાનની બીબી સાહેબાથી પછયું કે હઝરતને કોણે કતલ કર્યા. આપે (બીબી સાહેબે જવાબ વાળ્યો કે હું ઓળખી શકતી નથી; પરંતુ જે માણસો શરમાં પેસી ગયા હતા અને તેમનુંજ આ કામ છે, તેમની સાથે

મોહમ્મદ બિન અમુઅકર રદી૦ પણ હતા. હઝરત ખલીફર૦ વ૦ એ તાખડતોમ મોહમ્મદને બોલાવી તમામ હકીકત પૂછી. તેમણે કહ્યું કે હું બેશક ધરમાં પેસી ગયો હતો. અને હઝરત ઉસમાનને સહીદ કરવાનો મારો ધરાદો હતો. પરંતુ તેમણે એવા વાક્યો કહ્યા કે જેના સાંભળવા ૧ હું કંપી ગયો ને તરત ધરાદાને ફેરવી દીધો. હું પરવરદિગારની સેવામાં તોળા કહું છું. પરવરદિગાર સારી રીતે જાણે છે, મેં નતો તેમને ઝાલ્યા. અથવા નતો મેં તેમને શહીદ કર્યા. હઝરતની બીજી સાહેબાએ તેમને વાતની સત્યતા બતાવી ટેકો આપ્યો.

હઝરત ઈબ્ન અસાકર રદી૦ કનાના રદી૦ (સુફીયાના શુલામ) થી રિવાયત કરે છે કે, હઝરત ઉસમાન રદી૦ ને કતલ કરનાર એક જાનર નામે મિસરનો રહેવાસી હતો.

હઝરત મુઘીરા બિંશઈમ રદી૦ એ હઝરત ઉસમાનની સેવામાં અરજ કરી કે “ આપ મુસલમાનોના ખલીફા અને અમીરૂલ મોમીનીન છો. કદાચ બહાર પધારશો તો પણ આપના કિપર જીવ કુરબાન કરી આપને મદદ આપનારા આપના માણસો હાજર છે. પરવરદિગાર સારી રીતે જાણે છે કે આપ સત્ય પર છો. ને આપના વિરૂધ્ધીઓ અસત્ય પર છે. અગર મઝકે શરીફ આપ રવાના થઈ જાઓ. ત્યાં આપના વિરૂધ્ધીઓ આપનું કંઈ પણ કરી શકનારા નથી. કેમકે તે હરમશરીફ છે અથવા શામ તરફ રવાના થાઓ. હઝરત મઆવીઆ આપને મદદ કરવા માટે તૈયાર છે. ” હઝરત અમીરૂલ મોમીનીને જવાબ દીધો કે હું વહવાડ કરવાનું નથી કંઈકતો. વાઈ આ કંઈ બ્યાજખી ને સારી વાત છે કે રસુલ સ૦ અ૦

વ૦ નો ખલિકો થઈને મુસલમાનોના લોહી વહેતા કરે? મક્કા મોઅઝ્ઝમે પહોં જવાની જરૂર નથી કારણ કે તે પરિત હરમશરીફ છે હજરત રસુલે ખુદા સ૦ અ૦ વ૦ નો હુકમ છે કે જે માણસ હરમ શરીફમાં કંઈ તોફાન ઉત્પન્ન કરશે તો તેના ઉપર અર્ધી સૃષ્ટિનું દુઃખ થશે. નતો હું શામ જાણ્યો. કયામતથી હજરત રસુલ સ૦ અ૦ વ૦ ની હદ અને મારા હિજરતના સ્થળને ખૂટી દઉં?

હજરત ઇબ્ન અસાકર રદી૦ પ્રમાણે છે કે અમુસુદલ કદમી ઘેરો ધાલવાના ઇરાદાથી હજરત અમીરલ મોમીનીનની પાસે ગયા તો આપે કહ્યું. કે મારી દસ અમાનતો ખુદાની પાસે છે.

(૧) રસુલે ખુદા સ૦ અ૦ વ૦ એ કરેલા ઇરાદા મુજબ ઇસ્લામમાં હું એવા નંબરે મુસલમાન છું.

(૨) હજરત સ૦ અ૦ વ૦ ની એક દીકરીનો નિકાહ મારી સાથે થયો છે.

(૩) જ્યારે તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો તો ખીજ દીકરી પણ મારા નિકાહમાં આવ્યા.

(૪) મેં કોઈ દિવસ રાગનો શોખ કર્યો નથી

(૫) કોઈનું ખોટું કવું એવી ઇચ્છા મારી કોઈ દિવસ પણ થઈ નથી.

(૬) જ્યારથી (જે દિવસથી) મેં હજરત સ૦ અ૦ વ૦ વાં

અચઅત લીધી છે તે દિવસથી મારા જમણા હાથને મારા શરીરના ગુપ્ત ભાગને તે હાથ અડકાડ્યો નથી.

(૭) દરેક શુક્રવારે મેં એક ગુલામ મુક્ત કર્યો છે. ભોગજોગે તે બામતની જીલ થાય તો કડા અદા કરી.

(૮) કોઇ દિવસ હું વ્યભિચારનો આરોપી કર્યો નથી ઇસ્લામ ઢાળ્યા પછી પણ નહિ ને તે પહેલાં પણ નહિ.

(૯) કોઇ દિવસ ચોરી કરી નથી.

(૧૦) કુરઆન શરીફની હુજુર અન્વરના સમયને અનુસરીને જોડવણુ કરી છે.

હજરત ઉસમાન રદી૦ ની શહાદત સને ૩ હિજરી દરમ્યાન શનીવારના રોજ મગરીબ અને ઇશાની વચ્ચે થઇ હતી. તુરબત મુઆઝ બકીઆમાં છે.

એમના જીવનમાં ધણીક વાતો છે ને ઉમર ૮૦ થી લઈને ૯૦ વરસ સુધીની બતાવવામાં આવે છે હજરત ઝુબેર રદી૦ એ જનાઝાની નમાઝ પઢાવી. ને કબરમાં પણ ઉતાર્યા

ઝહરી રદી૦ ફરમાવે છે કે મેં સમદ બિન મસીબથી હજરત ઉસમાનની શહાદતની હકીકત પૂછી. તો તેમણે જવાબ આપ્યો કે હજરત અમીરુલ મોમીની. વગર વાંકે માર્યા ગયા. જેણે એમને શહીદ કર્યા તે માણસ બલિમ હતો ને જે તેમની સામે ન થયો તે લાયક હતો.

યઝીદ બિન હખીમ કહે છે કે જે લોકોએ હઝરત ઉસમાન ઉપર બળવો કર્યો તે બધા માંડા થઈ ગયા હઝીરા કહે છે કે સર્વથી પહેલ વહેલો તોશાન હઝરત ઉસમાનની શહાદત છે અને છેવટે દબલતું જાહેર થવું પરવરદિગારના સમ કે જે માણસ હઝરત ઉસમાનની શહાદત બાબત જરાપણુ રાજી થશે એણે તે માણસ દબલનો તાબેદાર હશે.

હાકિમ બિન કેસ રદી૦ ફરમાવે છે કે હઝરતઅલી કર૦ ૧૦ જમલના યુદ્ધ પ્રસંગે ફરમાવતા હતા કે “પાક પરવરદિગાર તો સારી રીતે જાણે છે કે ઉસમાન રદી૦ ના ખુનથી બિલકુલ હું નિર્દોષ છું જે દિવસે તે શહીદ થયા તે દિવસે મારી અકલ પણ નકામી થઈ ગઈ હતી ” સમરા ફરમાવે છે કે ઇસ્લામ એક મજબૂત કિલાની અંદર હતું પરંતુ હઝરત ઉસમાન રદી૦ ની શહાદત થયા પછી તેની મજબૂતીમાં તથાવત આવી ગયા ને તે તથાવત કયામત સુધી કાયમ રહેશે ને તેમની શહાદત થવાના કારણે મદીનામાંથી ખિલાફત નીકળી ગઈ. આપની અંશુદી પર આમનતો બિદલઝી ખલકા ફરસવાહા કાતરેલું હતું.

આપના સમયમાં ઇસ્લામના આલીમોએ સ્વર્ગવાસ કર્યો તેમના નામો નીચે પ્રમાણે—

સરાકા બિન માલિક બિન જઅશમ, હખમારીન શખર હાતિમ બિન અયુ બલતાઅ—અયાઝ બિન ઝહીર—અયુ અસદલ સાઅદી—ઓસ બિન સામત હરસબિન નોફલ અબ્દુલ્લાહ બિન હઝાફા એદ બિન ખારજલ લખીદ શાઅર—મુમીમ મઆઝ બિન ઉમર બિન લજમુહ—મઅબદ બિન

અધ્યાસ મહાકમ બિન અમુ દ્વાતમાતુલ દોસી-અમુલ બાબાહ-બિન
અમુલ મનઝર નધમ બિન મસઉદલ અશજઈ વિગેરે સાહેબો.

હઝરત અમીરૂલ મોમીનીનના સંબંધમાં હદીસો.

ઇમામ બુખારી રહીં તથા ઇમામ મુસ્લીમ રહીં હઝરત આ-
યશા સિદ્દિકાથી રિવાયત કરે છે કે હઝરત સં અં વં એ પોતાના
કુરતા મુબારકના ઃદામ ન સમેટી લીધા અને કહ્યું કે હઝરત કિસ-
માનથી ફરિશ્તાઓ પણ ધરમાય છે તો હું કેમ ન ધરમાવું.

તિરમીઝી શરીફની રિવાયત છે કે હઝરત સં અં વં અસ-
રના લશ્કરની તૈયારીમાં રોકાયેલા હતા. તેટલામાં હઝરત કિસમાને
૧૦૦ ઘાંટ સામાન સાથે લાવીને હાજર કર્યા. થોડીક વાર પછી
બીજા ૧૦૦ લાવ્યા એટલે સુધી કે ત્રણસોની સંખ્યા થઈ. હઝરત
સં અં વં એ ફરમાવ્યું કે કિસમાન રહીં હવે કોઈ નશલ કામ
ન કરે તો પણ બસ છે. તિરમીઝી શરીફમાં છે કે હઝરત કિસમાન
રહીં હઝરત સં અં વં ના એલચી તરીકે મક્કા મુબરકમાં
તરફ ગયા હતા. મતલબ કે આમની નિંદામાં તમામ સાહેબોની
બચાવતના પ્રસંગે સં અં વં એ ફરમાવ્યું કે હઝરત કિસમાન
ખુદા અને તેના રસુલના કામ માટે ગએલા છે જેથી તેમના હાથને
બદલે આપના હાથ મુબારકમાં બચાવત કરી લીધી જાહેર છે કે હુઝ-
રનો હાથ હઝરત કિસમાનના હાથથી કેવો હશે ને તેની પવિત્રતા
અને મોહાલ બાબત તો કહેવું જ શું.

હઝરત અલી રહીં ફરમાવે છે કે હઝરત સં અં વં એ ફરમાવ્યું કે કદાચ મારે ૪૦ દીકરીઓ થાત તો એક પછી એક એવી રીતે હઝરત ઉસમાનથી નિકાલ કરી દેત.

હઝરત ઇમામ હસન રહીં ફરમાવે છે કે હઝરત ઉસમાન એટલા બધા શરમવાળા ને લાજવાળા હતા કે ન્હાતી વખત આરણ્ય બંધ કરી દેતા હતા અને તેવી સ્થિતિમાં પણ લૂગડાં ઉતારતા એટલા બધા શરમાતા કે પોતાની પીઠ સીધી કરી શકતા નહોતા.

તૈયાર છે ! તૈયાર છે !

મશહુર આર્ટીસ્ટના હાથથી ચિત્રાએલાં
સુંદર અને દેખાવડાં ચિત્રોથી છપાએલી

ચિત્રમય ગવહરખન

તૈયાર છે તાકીદે મંગાવો

કીંમત-૧-૮-૦ પો. બુદ્ધ

મેનેજર :- “પોલીટીકલ ભોમીઓ”

લાલ દરવાવાળા—અમદાવાદ.

હઝરત અલી કર૦ વ૦

વંશ.

અલી બિન અબુ તાલિબ બિન, અબ્દુલમુત્તલિબ બિન હાશમ
બિન અબ્દમનાફ બિન કશી બિન કલાબ બિન મરદ બિન લબી
બિન ગાલિબ આપ હઝરત સરવરે કાયનાત સ૦ અ૦ વ૦ ના કોકના
સાહેબબદા (દીકરા) થતા હતા અને આપની માતૃશ્રી સા૦
પણ બની હાશમના વંશ પૈકીનાં હતાં જેથી આપના માતૃશ્રી અને
પિતાશ્રી બની હાશમના વંશના હોવાથી આપ હાશમી કહેવાયા છે.

લકબ.

હઝરતઅલી કર૦ વ૦ નો લકબ (ઉપનામ) અયુલહસન
અને અયુતુરાબ હોતો એક સમયે આપ બીબી ફાતમા રહી થી
નારાજ થઇ મરજુદમાં સૂઈ રહ્યા હતા. તે દરમ્યાનમાં હઝરત સ૦
અ૦ વ૦ ત્યાં પધાર્યા અને શરીર ઉપરથી ખેપડ (ઢુળ) સાફ કરવા
લાગ્યા ને વારે વારે કહેતા હતા કે અયુતુરાબ ઉઠો આજ કારણ આ

લક્ષ્યનું છે જે માણસ આપને અયુતુરાય કહેતો હતો તેનાથી આપ ધણા રાજ થતા હતા.

ઇસ્લામ ક'યુલ કરવું.

આપ શરમાવે છે કે જનાબ સં અં વં જે વખત મુકરર થયા તેના બીજા દિવસે હું મુસલમાન થયો તે વખતે આપની કિમત ૮ અથવા ૯ વરસની હતી હઝરત હસન બિન ઝેદ બિન હસન રહીં કહે છે કે આપે કોઈ દિવસ મુર્તિપૂજા કરી નથી ને બધાની પહેલાં આપજ મુસલમાન થયા કુરઆન શરીફના વિદ્વાન બહાદુરીમાં એકા ભક્તિ અને ઇબાદતમાં ધણા નામવર ખતીબ હતા હઝરત બીબી શાતમા રહીં ના પતિ હોવાથી તેમજ કુરઆનશરીફની ગોઠવણ કરનારાઓમાં આપનો દરજ્જો મોટો હતો બની હાશમમાં સર્વ કરતાં પહેલાં ખલિફા આપ હતા ને અસ્હાબ અશરા મુખશરામાં આપની પણ ગણતરી છે.

સ્વરૂપ.

સાધારણ કદ બેવડું શરીર માથામાં વાળ ઓછા તમામ શરીર ઉપર મોટા મોટા વાળ અને દાઢી મોટી હતી.

થોડાક બનાવો.

બ્યારે હઝરત સં અં વં મદીને શરીફ જતા રહ્યા તે વખત હોકોની જેટલી અનામતો હઝરત સં અં વં ની પાસે

હતી તે તમામ હજરત અલી કર૦ વ૦ ને સોંપી હુકમ કર્યો કે
બધાને પાંચી આપી દો. તે સિવાય હજરત રસુલે ખુલ સ૦ અ૦
વ૦ એ વસીયતો પહોંચાડવાનો પણ હુકમ કર્યો અર્થાત આપ બધા
હુકમેનો અમલ કરી બધ્યાં અને ખીખીસહ મદીનામાં આવતા રહ્યા
એકંદર લડાઈઓમાં (ફક્ત બતુકની લડાઈ સિવાય) આપ સામિલ
હતા ને તમામ લડાઈઓમાં આપની નામવરી મશહૂર છે અને ફેટલીક
લડાઈઓમાં હજરત સ૦ અ૦ વ૦ એ લડાઈના નિશાન આપને
મેપેલા છે. ઇસ્લામી ફાજના અમલદારનો દરજ્જો મોટો હોય છે.
આપની બહાદૂરીના બનારો તો ઘણા વધારે છે. ખૈઅરના કિલ્લાનો
દરવાજો આપેજ તોડ્યો છે- (ઉખેડી નાખ્યો છે) મતલબ કે ઇસ્લા-
મને આપની જાતથી અસંખ્ય ફાયદા પહોંચ્યા છે. તત્વજ્ઞાન (તસવ્વુફ)
ના ચારે રસ્તા કાદરીયા-નકશબંદીયા-સહોરવરદીયા-ચિશતિયા ની
ખુષ્ટિ આપેજ કરેલી છે. ને એકસો બ્યાસી હદીસોના રચનાર આપ
છે અને નીચેના સાહેબોએ રિવાયતો કરી છે.

ઇમામ હસન રહી૦ ઇમામ હુસેન રહી૦ મોહમ્મદ ખિનુલ હનીફા
ઇબ્ન મસઉદ રહી૦ ઇબ્ન ઉમર રહી૦ ઇબ્ન અબ્બાસ રહી૦ ઇબ્ન
ઝબ્ર રહી૦ ઇબ્ન મુસા રહી૦ એફ બિન અકરમ રહી૦ અબુ સઈદ
બાબિર બિન અબ્દુલ્લા અબુ ઇમામાહ અબુ હુરયરા રહી૦ અને
ખીજ અસહાબો.

હજરત અલી કર૦ વ૦ ના સંબંધમાં ખીજ
અસ્હાબોનાં અભિપ્રાયો.

હજરત સઅદ બિન વકાસ રહી૦ કહે છે કે હજરત સ૦ અ૦

૧૦ એ બતુકના ચક્કમાં આપને પોતાના નાયબ બનાવીને મદીના શરી-
શમાં રહેવાનો હુકમ કર્યો તે ઉપર આપે અરજ કરી કે મને હઝરત
સ. અ. ૧. કોમળ બચ્ચાઓ અને સ્ત્રીઓ ઉપર ખલીફો બનાવે છે
હુઝુરે હુકમ કર્યો કે તમારે રાજ થવું જોઈએ કે હું હઝરત
હાફસ અલયહિસ્સલામની માફક હઝરત મુસાના નાયબ બનાવીને
બાકે છું.

હઝરત ઇમામ અહમદ હંમલ રદી૦ ફરમાવે છે કે, હદીસોથી
જોટલા ફાયદા આપના સાબિત થયા છે. ખીજા કોઈ પણ બુઝુગથી
તોટલા થયા નથી હઝરત સઅદ બિન વકાસ ફરમાવે છે કે જ્યારે
આયત નહ્યો અંબના અનાવ અંબના અકુમ ઉતરી ત્યારે
હઝરતઅલી હઝરત ફાતમા, હઝરત ઇમામહસન, હઝરત ઇમામહુસેનને
બોલાવ્યા. અને દુઆ માગી કે પરવરદિગાર મારા યોજાના આ
માનવંતા છે.

હઝરત અબુ શરીમા રદી૦ તથા ઝેદ બિન અરકમ રદી૦ફરમાવે છે
કે જનાબ સરવરે કાયનાતે હુકમ ફરમાવ્યો કે જેના અલી રદી૦ મા-
લિક છે, તેનો હું પણ માલિક છું.

તિરમીઝી રદી૦ અને હાકમ રદી૦ એ ખુરીદાની રિવાયત કરી કે
જનાબ હઝરત સ૦ અ૦ ૧૦ એ હુકમ ફરમાવ્યો કે, ચાર માણસોથી
મહેમત કરવાનો મને હુકમ મળ્યો છે. જેમાંથી એક તો હઝરત અલી
છે. અનુ સમદ ખદરી રદી૦ કહે છે કે, હસ્લામથી શરી ગએલો માણસ
તે છે કે, જે હઝરત અલી રદી૦ ને ખોટા કહે છે.

હઝરત ઇબ્ન સઅદ રદીઁ એ હઝરત અલી રદીઁ ને કહ્યું કે તેનું શું કારણ છે આપે ખીજા અસહાખીઓના સંબંધમાં ઘણી હદીસો રચી છે. જવાબ આપ્યો કે, જ્યારે મારે કંઈ પૂછવાની જરૂર પડતી ત્યારે હઝરત સં અં વં તેનો ખુલાસો કરીને સમજાવી દેતા. હતા ને જ્યારે હું જાના રહેતો ત્યારે હઝરત સં અં વં મને પૂછતા હતા.

હઝરત ઉમર રદીઁ ફરમાવે છે કે, હઝરત અલી કરં વં અમો બધા કરતાં વહિવટમાં વધારે હોશિયાર છે.

ઇબ્ન મસઉદ રદીઁ ફરમાવે છે કે, અમોએ જ્યારે કોઈ પ્રસંગે હઝરતઅલીથી કોઈ બાબતનો ખુલાસો પૂછ્યો. ત્યારે તેનો જવાબ અમોને ખરોજ મળેલો છે. સત્તર મિન મસઅય્યમ ફરમાવે છે કે, હઝરત અલી વિના ખીજા કોઈની હિમત નહોતી કે, દરેક વાતનો જવાબ ખરોખર આવી શકે, અને આપ કહેતા હતા કે, જે કોઈને કંઈ પૂછવું હોય તો મને પૂછો.

હઝરત ઉમ્મુલ મોમીનીન આયશા સિદ્દીકા ફરમાવે છે, સુન્નતોનો વાકિફગાર (માહીતગાર) હઝરતઅલી વિના ખીજો કોઈ નથી મસરૂક કહે છે કે વિધા તો ઉમર રદીઁ અલી કરં વં ઇબ્ન મસઉદ અને અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદીઁ એટલા માણસો પર સંપૂર્ણ રીતે ખતમ થઈ ગઈ છે.

અબ્દુલ્લા બિન અબ્બાસ બિન અમુરખીઆ ફરમાવે છે કે, હઝ-

રત અલીકર૦ વ૦ નું વિધામાં મુખ્ય પાર્શ્વ સંપૂર્ણ રીતે હતું. તેમજ અશરામુ બશરા અને ખીજા હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ ઉપર કુરઆન થનારા (સાચા સેવકો) ઉપર (પહેલ વહેલા મુસલમાન થવાથી તથા હઝરતના જમાઈ હોવાના કારણે તથા ફિકાહ અને સુન્નતોના વિદ્વાન, હિમતવાનને સખાવત વીગેરે કારણોથી) પોતે શ્રેષ્ઠ ગણાયા છે.

ઇમ્મન અબ્બાસ કહે છે કે, કુરઆન પાકમાં જે સ્થળે ચા અરબી-ફલ લીઝીના આમનુ આવ્યું છે તે સ્થળે હઝરત અલીને જણવા આપની શાનમાં ત્રણસો આયતો ઉતરી છે.

કેટલાક ઝખરસ્ત અસ્હાબીઓ કહે છે કે, હઝરત અલીમાં અઢાર સદગુણો એવા છે કે તે ખીજાઓમાં નથી.

હઝરત ઉમર રદી૦ ફરમાવે છે કે, હઝરત અલી કર૦ વ૦ માં ત્રણ સદગુણો એવા છે કે, તે પૈકી એકપણ મારામાં હોય તો હું તમામ દુનિયાને તુચ્છગણું (૧) આપ હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ ના જમાઈ છે (૨) હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ એ હઝરત ફાતમા રદી૦ ને તથા આપને મસ્જિદમાં રહેવાનો હુકમ આપ્યો ને ખીજા બધાને માટે રહેવાનું નાદુસ્ત ઠરાવ્યું. (૩) ખૈબરના યુદ્ધમાં નિશાન આપ્યો.

સઅદ ખિત વકાસ રદી૦ ફરમાવે છે કે હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ નું ફરમાન છે કે જે માણસે હઝરતઅલી કર૦ વ૦ ને દુઃખ આપ્યું તે જાણે મને દુઃખ દીધું.

ખિલાફત.

હજરત અમીરૂલ મોમીનીન હજરત ઉસ્માનની શહાદત પછી ખાજા દિવસે હજરત તલહા તથા હજરત ઝુબૈર સિવાય તમામ અસ્હાબી સાહેબોએ આપથી ખિલાફતની બચઅત લીધી.

બેઉ સાહેબો હજરત આયસા રદી૦ ની સાથે બસરે ગયા અને હજરત ઉસ્માનના ખુનની હકીકત જાહેર કરી જ્યારે હજરતઅલી રદી૦ ને આ બનાવોની ખબર થઇ તો આપ પણ દરમ્યાનમાં ગયા. અને જમાદીયુલ આખર ૩૬ હિજરીમાં જબલના યુદ્ધનો મામલો બન્યો આ લડાઈમાં હજરત તલહા હજરત ઝુબૈર તેર હજાર માણસો સાથે શહીદ થયા આપ પંદર દિવસ બસરામાં રહી કુદા તરફ રવાના થયા.

હજરત અમીર મઆવીઆ રદી૦એ સને ૩૭ હિજરીમાં આપથી યુદ્ધની શરૂઆત કરી અને સુફયનમાં ફાળો એકઠી કરી થોડા દિવસ સુધી તો ઝપાઝપી થતી રહી પછીથી અમીર મઆવીઆના સાથીઓએ કુરઆનશરીફ ઉંચા કર્યા અને લડાઈ બંધ થઇ બેઉ ટોળા તરફથી બે હાકીમો મુકરર કર્યા કારણકે સલાહકારીની વાતો કરે હજરત મઆવીઆના તરફથી હજરત ઉમર બિનલ આસ અને હજરતઅલી તરફથી હજરત અબુમુસા અશઅરી મુકરર કરવામાં આવ્યા ને એક કરારનામું લખવામાં આવ્યું. જેનો અનુલ આવતી સાલથી કરવામાં આવશે એવો ઠરાવ કર્યો.

આ પછી ભોકોએ પોતપોતાના ઘરનો રસ્તો લીધો હજરતઅલી

કર૦ વ૦ કુદે ગયા પરંતુ આ તકરારમાં ખ્વારજ લોકો આપથી જુદા થઇ ગયા ને તે અમાગીઓએ આપની ખિલાફતથી ધનકાર કર્યો ને લા હુકમ ઇલ્લાહ (ખુદા સિવાય બીજા કોઇને હુકમ નથી) નો પોકાર કરવા લાગ્યા આ લોકો વરીયા નદી પાસે એકઠા થયા ને તેમનો મુકાબલો હઝરત અમાસે કર્યો પરિણામ એ આવ્યું કે કંઈક લોકો મારી માગીને હઝરતઅલી કર૦ વ૦ ની સેવામાં હાજર થઇ ગયા અને બાકીના નહરવાં તરફ જતા રહ્યા. અને મુસાશર લોકોને લુટવા લાગ્યા—સને ૩૮ હિજરીમાં હઝરતઅલીએ તે લોકોને સારી રીતે ઠીક કર્યા.

સને ૩૮ હિજરીના શય્યાખાન માંસમાં હઝરત ઉમર બિનલઆસ તથા હઝરત અબુમુસા અશઅરી અને બીજા અસહાબીઓ અરઝહ મુકામે પ્રથમ કરેલા કરારનામા ઉપર વિચાર કરવા સાર એકઠા થયા એક અસહાબોમાં વાતચીત થઇ ત્યાર બાદ હઝરત અબુમુસા અસઅરીએ હઝરતઅલી કર૦ વ૦ ને બરતરફ કરી દીધા મુકરર કરી અપઅત કરી લીધી—આ વાત ઉપર ઘણાજ જુદા મત બંધાયા અને લોકોએ હઝરતઅલી કર૦ વ૦ ને ફસ્તુર પ્રમાણે ઇસ્લામના ખલિફા કાયમ રાખ્યા.

સ્વર્ગવાસ વફાત.

ઇસ્લામી દુનિયા સારી રીતે જાણે છે કે હઝરત અબુબકર સિદ્દીક રદી૦ હઝરત ઉમર ફારૂક રદી૦ હઝરત ઉસમાન જિજનુરન

રદી૦ હઝરતઅલી કર૦ : વળતુ વીગેરે સાહેબોએ : દીન ઇસ્લામ નાટે કેટકેટલી તજવીજો કરી છે અને હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ ની શરીઅતનો દુનિયામાં કેવી રીતે પ્રસાર કર્યો હકીકતમાં જો આ મહાત્માઓ ન હોત તો દુનિયામાં ઇસ્લામની નિશાની પણ બાકી ના રહેત ને જેવી રીતે ઇસાઈ પારસી યહૂદી-વહદાનીયતથી જુલા પડી આમ તેમ રખડતા શ્રે છે તેવીજ રીતે મુસલમાનો પણ ખોટી હાલતમાં રખડતા પરંતુ પરવરદિગારનો અપાર આભાર છે કે તેણે પોતાના મહેશુમે પાક સ૦ અ૦ વ૦ ના પછી પણ એવા 'મુઝુર્ગ' મહાત્માઓના પવિત્ર હસ્તમાં આ દીને ઇસ્લામની અમાનત મૂકી કે જેમણે દરેક પ્રકારે તેની સેવા બજાવી જોઈ તેમને તેનો બદલો સંસારમાં દુઃખ અને મુસીબત વિના બીજું કંઈ પણ મળ્યું નથી છતાં તેઓ તેમાં પણ રાજી રહ્યા ને પોતાની ધારણા અને હેતુઓને પૂરી રીતે પાર પાડ્યા-જઝાકદલાઈ દિદારેન ખયરા.

જુઓ કે પહેલા ખલીફા હઝરત અબાઅકર : સિદીક રદી૦ નો સ્વર્ગવાસ પણ આપના સ્વર્ગવાસનાં નજીકજ થયો છે અને આપ ઇન્ની ફઆલલ લમાયુરીદ (અમે જે ઇચ્છીએ છીએ તે કરીએ છીએ) કહેતાં કહેતાં શહીદ થયા બીજા ખલીફા હઝરત ઉમર રદી૦ ને એક નાલાયક અભાગી અને કનિષ્ઠ માણસે શહીદ કર્યા ત્રીજા ખલીફા હઝરત ઉસમાન રદી૦ નો પણ આવીજ રીતે બનાવ અન્યો હવે રહ્યા હઝરતઅલી રદી૦ કે જેઓ ચોથા ખલીફા આપના નસીબમાં પણ શહાદતનો લેખ લખેલો હતો. હકીકતમાં આપની શહાદત થઈ જવાથી ઇસ્લામની કિનાત અને ખિલાફતનો માર્ગ પૂરો

થઈ ગયો ઇન્ના લિલાહે વ ઇન્ના ઇલયહે રાજેઉન બ્યારે નાલાયક લોકોએ જોયું કે હઝરત અમીર મચ્ચાવીઆ અને હઝરતઅલી કર૦ વ૦ વચ્ચે અણુબનાવ થઈ ગયો. તો ત્રણ અભાગીઓ અબદુરહેમાન ઇબ્ન ખલહમ લમરાવી બક્ર બિન અબદુલાહ અલમામી ઉમર બિન બકીરલ તમીમી એ ધરાદો કર્યો કે હઝરતઅલી કર૦ વ૦ હઝરત અમીર મચ્ચાવીઆ રદી૦ ઉમર બિનુલઆસ રદી૦ એ ત્રણેને શહીદ કરીએ નાખીએ ઝાલીમેએ આ પણ ન સોચ્યું કે આ જુદાઈ (અણુબનાવ) મારા માટે છે કે ખોટા માટે છે પરંતુ તેઓ શું કરે બ્યારે આવી રીતે સોચ કરવાની સમજ તેમનામાં હોત તો શા માટે આવો કનિષ્ઠ ધરાદો તે લોકો કરત અર્થાત ઇબ્ન હઝરતઅલી કર૦ વ૦ ની બક્ર હઝરત મચ્ચાવીઆને ઉમરએ હઝરત ઉમર બિનલ આસની શહાદત કરવાનો (દાર કરવાનો) ધરાદો કર્યો ને એવો ઠરાવ કર્યો અને આ ત્રણે માણસો તે શહેરોમાં ગયા કે જ્યાં આ ત્રણે મહાત્માઓ મોજુદ હતા ઇબ્ન ખલહમ કુદામાં આવ્યો અને તા. સત્તર રમઝાન સને ૪૦ હિજરીએ હઝરતઅલી કર૦ વ૦ ને શહીદ કરવાનો ધરાદો કર્યો આપ તે વખતે ત્યાંજ હતા.

હમેશના રિવાજ મુજબ મુસલમાનોના ખલીફા અમીરૂલ મોમીનીન રસુલલ્લાહના વારસ પરવરદિગારના શેર ફાતેહ ખાઈબર ખાઈબરને ફતેહ કરનાર) ઈમિમુલ અસરીયા અયુલ હસન અયુતુરાય હઝરતઅલી કર૦ વ૦ સહવારની નમાઝ માટે ઉઠ્યા અને હઝરત ઇમામ હસનને 'રમાવ્યું' કે આજ રાત્રે મેં હઝરત સ૦ અ૦ વ૦ ને સ્વપ્નામાં જોયા અને મેં અરજ કરી કે આપની ઉમ્મતના લોકો તરફથી મને:

ધણુંજ દુઃખ પહોંચ્યું છે હજરતે જવાબ વાળ્યો કે તમે તેઓના માટે સારી દુઆ કેમ નથી માગતા અર્થાત મેં દુઆ કરી આપ આવી રીતે કહેતા હતા તેટલામાં ઇબ્ન નબ્બાજ બાંગીએ નમાઝ માટે બાંગ આપી હજરત શેરે ખુદા લોકોને બોલાવતા બોલાવતા મસ્જિદમાં પહોંચ્યા ઇબ્ન અલહમ અભાગીઆએ તલવારનો ઝટકો માર્યો જેથી આપનો પવિત્ર ચહેરો કાન સુધી કપાઈ ગયો ને તેની અસર મગજ સુધી પહોંચી લોકોએ એકદમ તેને પકડી કેદ કરી દીધો અને આપને કપાડી મકાન ઉપર લાવ્યા આજ સ્થિતિમાં આપ શુક્રવાર સુધી લ્યાત રહ્યા અને શનીવારના દિવસે સ્વર્ગવાસ ક્યો. ઇસ્લામનો સૂર્ય અસ્ત પામ્યો અને તે પ્રકાશીત મણી કે જેની જોડજ નથી ગુમ થઈ ગયું—ખિલાફત રાશદા તમામ થઈ ગઈ. અને નખુવતનો પ્રકાશ જે હજરત અલીની અમાનતમાં હતો, ચાલ્યો ગયો કુરઆન શરીફથી મગજ નિકળી જઈ હાડકાં રહી ગયા (અસર જે હતી તે) અફસોસ ! અફસોસ ! ! અફસોસ ! ! ! હજરત ઇમામહસન રદી૦ હજરત ઇમામહુસેન રદી૦ હજરત અબ્દુલ્લા મિન બાકર રદી૦ એ મળી હજરતના નુરાની શરીરને નવરાવ્યું અને હજરત ઇમામહસન રદી૦ એ વળતાં કાની નમાઝ પઢાવી ને જમીનને સોંપ્યા. (દફન કરી દીધા.) દારૂલ ઇમારત કુશમાં આપને દફન કરેલા છે ઇબ્ન અલહમના હાથ પગ કાપી નાખવામાં આવ્યા.

ઉમરમાં બિન્યતા છે. કોષ્ટ ૬૩ વરસની કહે છે. અને કોષ્ટ ૬૪ ૬૫ અને કેટલાક ૫૫-૫૮ વરસ પણ કહે છે. આપની અંગુઠી ઉપર “અમલ કાદરુલ્લાહ” (હજરત બાકર ઇબ્ન મોહમ્મદના કહેવા

મુજબ) કોતરેલું હતું. પરંતુ હઝરત ઉમર બિન ઉસ્માન કહે છે કે, તે નકશ “ ખાતિમુલ મુસ્કુલાહ ” હતું.

આપની ખિલાફતના સમયમાં જે આલિમોએ સ્વર્ગવાસ કર્યો છે તેની તપસીલ નીચે મુજબ.

હઝીફા બિન સુલેમાન, તલહા, ઝેદ બિન સલ્સાન, સલ્માન ફારસી, હન્દ બિન અબીહાલા, અવેસ કરની, ખબાબ બિન લઅરત, અમાર બિન યાસર, સહલ બિન હનીફ, તમીમદારીખ્વાત બિન જબીર, સરજુલ બિન સમત, અબુ મેસરા બદરી, સફવાન બિન અસાલ, ઉમર બિન અબસહ, હુશશામ બિન હકીમ, અબુ રાફા, વીગેરે અરહામો સ્વર્ગવાસ પામ્યા.

હઝરત અલી કર્દ૦ ૧૦ ની ટુંકી ખબરો અને વાક્યો. હઝરત અમીર માવીઆએ આપને પૂછ્યું કે. ખનશી મશક્કલના વારસામાં શો હુકમ છે ? આપે જવાબ આપ્યો કે, પેશાબ કરવાની જગ્યા જેની પુરૂપ જેવી હોય. તેા તેમનો વારસો પુરૂષો પ્રમાણે અને જેમની જગ્યા સ્ત્રીઓ માફક છે. તેના વારસો સ્ત્રીઓ પ્રમાણે. સ્ત્રીઓ ના ભાગ પ્રમાણે તેને ભાગ આપવામાં આવશે આપે ઉપદેશ માન્યો કે વિરૂદ્ધતાવાળા પશુ આપથી ખુલાસા માગે છે.

આપ જ્યારે બસરામાં કાયમ હતા તે વખતે ઇબન કન્વા રદી૦ તથા કેસ ખીન અબ્બાદાહ એ આપને પૂછ્યું કે કેટલાક લોકોએ ફરાવ કરી રાખ્યો છે કે હઝરત સ૦ અ૦ ૧૦ પોતાના પછી આપનેજ ખલીફા

મુકરર કરવાનો હુકમ આપ્યો હતો કારણકે આપના સિવાય મોભાવાળા અને પવિત્ર પુરુષ ખીજા કોણ હશે આ જાહેર થએલી હકીકત જુડી છે કે સાચી તે બાબત ખુલાસો કરી દેશે? આપે ફરમાવ્યું કે તે ખોટું છે (જૂઠું છે) જે એમ હોત તો હું હજરત અબ્બાસકર રદીં અને હજરત ઉમર શારક રદીં ને શા માટે ખલીફા થવા દેત.

આપ ફરમાવે છે કે ખીમારીની હાલતમાં હજરત સં અં વં એ હજરત અબ્બાસકર સિદીકને ઇમામતનો હુકમ આપ્યો હતો હજરતની વશાત થઈ તે વખતે અમો બધાએ વિચાર કર્યો કે હવે ખલીફા કોણ થઈ શકે આપની પવિત્ર દ્રષ્ટી તેજ ખુજુર્ગ (અબ્બાસકર રદીં) ઉપર ગઈ કે જે હજરતની હયાતીમાં પણ આપની જગ્યાએ ઇમામ થયા હતા કારણકે નમાઝ એ દીનની સાબિતી છે તેટલા માટેજ મેં હજરત અબ્બાસકરની ફરમાબરદારી કબુલ કરી હજરત ઉમરે કોઈની ચુટણી કરી નથી કદાચ તેઓ પોતાના સ્વાર્થ તથા હુપદમાં રહેત તો પોતાની ઓલાદ ખિલાફતથી બેનસીબ રહેત નહિ. હજરત ઉસમાન રદીં ને બધાએ એકમત થઈ ખિલાફત આપી. ત્યાર બાદ મેં જોયું કે, (હજરત ઉસમાનના પછી) હવે ખિલાફત તથા બયઅતને લાયક કોઈ નથી જેથી લાચારીથી ખિલાફતને સાચવી રાખવાની ફરજ પડી પરંતુ મારી બરોબરીમાં તે માણસ છે કે (અમીર મઆવીઆ તરફ ઇશારો કરીને) જે સગ-પણુ વિદ્યા, અને ઇસ્લામની શ્રેષ્ઠતા મારા જેવી રાખતા નથી. માટે દરેક રીતે તેમના કરતાં હું વધારે હકદાર છું. હકીકતમાં અમીરૂલ મોમીનીને ધણોજ બ્યાજખી રીતે ફેસલો આપ્યો. જેથી દુનિયાનો દરેક માણસ તેને બરા અંતઃકરણથી કબુલ કરશે.

પોતાના સ્વાર્થ તથા હુંપદમાં રહેત તો પોતાની ઓલાદ ખિલા-
શતથી બેનસીય રહેત નહિ હઝરત ઉસમાન રદી૦ ને બધાએ એક
મત થઈ ખિલાશત આપી ત્યાર બાદ મેં 'જેયુ' કે (હઝરત ઉસમાનના
પછી) હવે ખિલાશત તથા બ્યઅતને લાયક કોઈ નથી જેથી લાયા-
રીથી ખિલાશતને સાચવી રાખવાની ફરજ પડી પરંતુ મારી બરોજ-
રીમાં તે માણસ છે કે (અમીર મઆવીઆ તરફ ધશારો કરીને)
જે સગપણ વિધા અને ધરલામની શ્રેષ્ઠતા મારા જેવી રાખતા નથી
માટે દરેક રીતે તેમના કરતાં હું વધારે હકદાર છું—હકીકતમાં અમીરૂલ
મોમીનીને ઘણાજ બ્યાનખી રીતે ફેંસલો આપ્યો. જેથી દુનિયાનો
દરેક માણસ તેને ખરા અંતઃકરણથી કબુલ કરશે.

એક માણસે પૂછ્યું કે આપે એક વખત ખુતબામાં કહ્યું હતું કે
પરવરદિગાર તું અમેને ખુલકાએ રાશેદીન પેઠે સલાહકારી ને સુખની
બક્ષિસ કર કોઈએ પૂછ્યું કે આપની બરોબરીમાં તે ક્યાંના એટલા બધા મોટા
હતા? હઝરત અમીરૂલ મોમીનીને આંખમાં આંસુ આણી ફરમાવ્યું કે તે
મારા મિત્ર અબાબકર સિદીક અને ઉમર રદી૦ છે. એક બોધ કરનારા
આગેવાન અને ધરલામના માલિક હતા કુરેશ લોકોએ હઝરત સ૦
અ૦ વ૦ ના પછી (જેહતુ' અનુકરણ) (પેરવી) તેમના પાછળ
ઊભા રહીને નમાઝ પઢી છે ને જે લોકોએ આવો લાભ મેળવ્યો
છે. ખચિત તે પરવરદિગારના ખાસ ટોળાના માણસો છે.

જર બિન જોશ રદી૦ ફરમાવે છેકે એ માણસો બેસીને
ખાતા હતા એકની પાસે પાંચ રોટલીઓ હતી
ત્રણ. તેવામાં એક માણસ ત્યાં આવ્યો તો

ખાવામાં સામિલ કર્યો (ખાવા બેસાડ્યો) ખાઈ રહ્યા પછી તેણે આઠ દિરહમ આપ્યા. અને ચાલતો થયો. હવે આ બેઠેમાં તકરાર ઉઠી પાંચ રોટલીવાળો બોલ્યો કે હું પાંચ દિરહમ લાઈશ અને તને ત્રણ આપીશ. ત્રણ રોટલીવાળો કહેવા લાગ્યો કે હું અર્ધ કરતાં ઓછું લેવા બિલકુલ ખુશી નથી અંતે આ તકરાર હઝરતઅલી કરો વ૦ પાસે લઈ ગયા—આપે સાંભળીને ત્રણ રોટલીવાળાને દંણું કે બહે. તર છે કે તું ત્રણ દિરહમ લઈને ખુશી થા.

તે માણસ—હઝરત હું કેવી રીતે રાજ થાઉં મારો સંપૂર્ણ રીતે વ્યાજખી ઇન્સાફ કરી આપો.

હઝરત અલી રદી૦—વ્યાજખી રીતે તો જોતાં ફક્ત તારા ભાગમાં એકજ દિરહમ આવે છે અને બીજો સાત દિરહમનો હકદાર છે.

તે માણસ—હઝરત તો વિચિત્ર રીતે ઇન્સાફ કરે છે જરા મને સમજાવો તો ખરા.

હઝરત અલી રદી૦—સાંભળ આઠ રોટલીઓ હતી અને ત્રણ માણસો. વચ્ચે રોટલીઓ બરાબર વહેંચી શકાય તેમ નથી માટે દરેક રોટલીના ત્રણ કકડા કરતાં એકંદર એવીસ કકડા થયા હવે એ નથી જણાવું કે કોણે રોટલીઓ વધારે ખાધી અને કોણે ઓછી ખાધી જેથી સમજવું જોઈએ કે ત્રણે બરાબર ખાધી તે તારા નવ કકડા-ઓમાંથી આઠ ખાધાં અને એક બાકી રહ્યો. પાંચ

રૈટલીવાળાએ ૧૫ કકડામાંથી આઠ ખાધા ને સાત બાકી રહ્યાં આ હિસાબે દુતે ત્રીજા માણસે તારો એક કકડો ખાધો અને બીજાના સાત કકડા ખાધા જેથી ખુદી રીતે સાબત થાય છે આ સાંબળીને તે માણસ રાજી થઈ ગયો.

અગવસ્તાનના એક હકીમે કહ્યું કે યા અમીરલ મોમીનીન ખિલાફતની ગાદીને આપથી શોભા છે—પરંતુ આપને તેનાથી કંઈ પણ શયદો થયો નથી.

એક માણસ ઉપર જે માણસોએ ચોરીની તોહોમત મૂકી તેમાં સાક્ષી આપી ને આ કેસ હજરતની સેવામાં ફેંસલા માટે રજુ કર્યો. આપે ફરમાવ્યું કે કદાચ જુદા સાક્ષીદારો મારી પાસે આવશે ને સખત શિક્ષા કરીશ આવી રીતે કહી આપ બીજા કામમાં ગુંથાયા તેનાથી પરવારી તે કેસ તપાસ્યો તો જેહ સાક્ષીદારો ત્યાં નહોતા (આઘ્યાજ નહિ.)

હજરત અમીરલ મોમીનીને બચતુલ માલમાં વાસીદુ' દબને દુઆ માગી કે પંરવરદીગાર મને એવી સદ્યુદ્ધિ આપ કે બચતુલ માલના પૈસા કોઈ મુસલમાનને આપતા અચકાઉં નહિં.

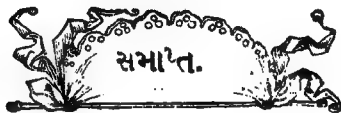
શીખામણો.

લોકોની ફરજ છે કે પોતાની જામથી અને શરીરથી મેળાપ ઉત્પન્ન કરે કર્તવ્ય અને હદયથી જુદાઈ રાખે.

કયામતને દિવસે માણસ તેજ વસ્તુ સાથે ઉદ્દેશ કે દુનિયામાં જે વસ્તુ ઉપર તેને ઘણો પ્રેમ હતો.

સારા કૃત્યો કબુલ થયા માટે ઘણીજ તજવીજ કરો દારણકે કોઈ પણ કર્તવ્ય પવિત્ર મને અને ખાસ ધરાદા સિવાય કબુલ થશે નહિ કુરઆનશરીફ પઢી તે ઉપર અમલ કરવાની અતિ જરૂર છે વિદ્વાન તે માણસ છે કે જેણે ઇસ્લમ પઢીને તેનો અમલ કર્યો.

એક સમય એવો આવશે કે ઇસ્લમ અને અમલમાં સખ્ત વિરુદ્ધતા થઈ જશે તે લોકો કુંડાળા વળીને બેસશે અને એક બીજાને તિરસ્કારની દ્રષ્ટીએ જોશે અમલ (ખટકર્મો) તો કુંડાળા અને મંડોળથી સંબંધ રાખતા નથી પરંતુ ખાસ પરવરદિગારથી આ માર્ગ મળેલો છે (તે સમય આજકાલ હાલમાં ચાલે છે એજ છે.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !!

તૈયાર છે !!!

જલદી મંગાવો.

દરસ્તામના મહાન સેનાધિપતિ

આસિદ્ધ વિન વલીદ રદી.

જેમણે દરસ્તામનો એવી મહાન સેવા બજાવી છે કે જેના પ્રતાપે તેમને સૈકુન્દલાહ એટલે ખુદાઈ તલવારનો મહાન મરતબો મળેલો છે. આ દરસ્તામના મહાન બહાદુર લડવૈયાના હાથ નીચે દરસ્તામીઓએ કેવાં પરાક્રમ કરી ગતાવ્યાં છે તે જો બેવું હોય તો આ તક જવા દેશો નહીં.

ગ્લેઝ કાગળ સોનેરી નામ સાથે પાકા પુઠાની કિતાબની કોમત રૂ. ૦-૧૨-૦
પોસ્ટેજ અલગ.

લખો:-મેનજર

પોલિટિકલ લોમીઓ.-અમદાવાદ.

તેયાર હો !

તેયાર હો ! !

તેયાર હો !

રસાદે અરબી.

જનજનજનજન

જનજનજનજન

ધણી મહેનતે તેયાર થએલી આ કિતાબ હવે છપાઈ બહાર પડી ગઈ છે. આશરે રસૂલ માટે આ એક ઉમદા તોહફો છે. અસહિષ્ણતાને ફરીફરી આવે. તોફા હાથ લાગવાનો નથી. કોઈ પણ ઇસ્લામી ઘર આ તોહફાથી ખાલી રહેતું નહિયે નહિ, માટે ચાલો વહેજો તે પહેલો. ૩૭૭ પૃષ્ઠની આ એક ચોટી કિતાબ છે.

પાકી ખુફાં સોનેરી નામ અને રસૂલ કાગળ વાળી કીતાબની કીમત રૂ. ૨-૮-૦. પોસ્ટેજ છુટું.

અર્ધ પાકી ખુફાં. ૨૬ કાગળવાળી કીતાબની કી. રૂ. ૧-૮-૦ પો. છુટું.

મળવાનું ઠેકાણું.

પકાણ નીઝામખાન નુરખાન વહીવ.

ચેનેજર પોલીટીકલ સોસાયટી. લાલ હરવાળા. -અમદાવાદ.

ટરકીશ બહાદુરીના અત્યુત્તમ સ્ત્રીન
 બેવા હોય તો મશહુર આર્ટિસ્ટના હા
 થે તૈયાર કરાવવામાં આવેલા ઉત્તમ ફોટો-
 ગ્રાફીક ચીત્રો સાથની પ્રેમના રસથી
 છલોછલ ભરેલી ઐતિહાસીક નવલ
 કથા.

આઈને ઉલ્કત.

અથવા

પ્રેમીઓનું પરાક્રમ.

ઉમદા સોનેરી રૂપેરી પાકા પુઠા
 વાળી તૈયાર છે. આવા ખર્ચવાળી હોવા
 છતાં માત્ર રૂ. ૧૧) દોઢમાં આપવામાં
 આવશે. પણ બે આ પત્રનો કોઈ પ્રાહક
 મંગાવશે તો તેને તો રૂ. એકમાંજ
 આપવામાં આવશે. ટપાલ ખર્ચ બુદ્ધ.

લખો:—

લખો:—મનેજર પોલોટીકલ લોમીઓ,

લાલ હરવાળ-અમદાવાદ.

આપવાનું સુંદર કામ

ટાઈમસર

કરી આપનાર છે માટે

ધી અમરાસિંહણ પ્રેસની

મુલાકાત લેવા ભુલતાજ નહીં.

ડ. લાલ દરવાજા, લાલકારી લોજ

અમદાવાદ.

